

Proef ingediend met het oog op het behalen van de graad van
Master of Laws in de Rechten a.r. Sociaal recht

Een passende socialezekerheidsregeling voor zelfstandigen: wat is dat?

Charlotte PAUWELS-DEVILLE

0537453

Academiejaar 2020-2021

Promotor: Guido Van Limberghen

Jury: Kelly REYNIERS

Rechten & Criminologie

Student

Naam : Pauwels-Devillé, Charlotte

Rolnummer : 0537453

Opleiding : master in de rechten

Academiejaar : 2020/2021

Masterproef

Titel : Een passende socialezekerheidsregeling voor zelfstandigen: wat is dat?

Promotor : prof. dr. Guido Van Limberghen

De masterproef waarvoor de student een credit behaalt, en waaromtrent geen 'non disclosure agreement' (NDA of geheimhoudingsovereenkomst) werd opgesteld, kan kosteloos worden opgenomen in de catalogus van de Universiteitsbibliotheek mits expliciete toestemming van de student.

De student kiest in het kader van de mogelijkheid tot kosteloze terbeschikkingstelling van zijn/haar masterproef volgende optie:

- OPEN ACCESS: wereldwijde toegang tot de full tekst van de masterproef
- ENKEL VANOP DE CAMPUS: enkel toegang tot de full tekst van de masterproef vanop het VUB-netwerk
- EMBARGO WAARNA OPEN ACCESS VOLGT: pas wereldwijde toegang tot de full tekst van de masterproef na een opgegeven datum, met name ...
- EMBARGO WAARNA ENKEL TOEGANG VANOP DE CAMPUS VOLGT: enkel vanop de campus toegang tot de full tekst van de masterproef na een opgegeven datum, met name ...
- GEEN TOESTEMMING voor terbeschikkingstelling

De promotor bevestigt de kennisname van het voornemen van de student tot terbeschikkingstelling van de masterproef in de catalogus van de Universiteitsbibliotheek.

Datum:

Handtekening promotor:

Dit document wordt opgenomen in de masterproef. De student die het formulier niet toevoegt aan de masterproef en/of geen keuze heeft aangeduid en/of het formulier niet ondertekend heeft en/of geen kennisgeving aan de promotor heeft gedaan, wordt geacht geen toestemming tot openbaarmaking te verlenen. In dat geval zal de masterproef enkel worden gearhiveerd, maar is deze niet publiek toegankelijk.

Opgesteld te Lennik op 27 mei 2021.

Handtekening student

AFGIFTE- / ONTVANGSTBEWIJS MASTERPROEF

Persoonsgegevens:

Naam + voornaam: PAUWELS-DEVILLE Charlotte

Rolnummer: 0537453

Opleiding: Sociaal recht

Titel van de masterproef zoals op het voorblad van het ingediende werk:

Een passende socialezekerheidsregeling voor zelfstandigen: wat is dat?

Engelse vertaling van de titel (verplicht):

An appropriate social security scheme for the self-employed: what does it mean?

Naam:

Handtekening:

Vak voorbehouden voor medewerker faculteitssecretariaat:

De student heeft zijn/haar Masterproef ingeleverd op

Datum van afgifte: .....

Naam ontvanger: .....

VERKLARING VAN AUTHENTICITEIT

De ondertekende verklaring van authenticiteit is een integrale component van het geschreven werk (Bachelorproef of Masterproef) dat wordt ingediend door de student.

Met mijn handtekening verklaar ik dat:

- ik de enige auteur ben van het ingesloten geschreven werk¹;
- ik dit werk in eigen woorden heb geschreven;
- ik geen plagiaat heb gepleegd zoals gedefinieerd in artikel 118 van het Onderwijs- en Examenreglement van de VUB; waarbij de meest voorkomende vormen van plagiaat zijn (niet-limitatieve lijst):
  - aard 1: tekst overnemen van andere auteurs, weliswaar met bronvermelding maar zonder gebruik van aanhalingstekens waar het om een letterlijke overname gaat;
  - aard 2: tekstfragmenten overnemen van andere auteurs, al dan niet letterlijk, zonder bronvermelding;
  - aard 3: verwijzen naar primair bronmateriaal waar de tekst en bronvermelding al daniet letterlijk wordt overgenomen uit niet-vermelde secundaire bronnen;
  - aard 4: tekstfragmenten overnemen van andere auteurs, al dan niet met bronvermelding, met geringe en/of misleidende tekstaanpassingen.
- ik in de tekst en in de referentielijst volledig heb gerefereerd naar alle internetbronnen, gepubliceerde of ongepubliceerde teksten die ik heb gebruikt of waaruit ik heb geciteerd;
- ik duidelijk alle tekst heb aangeduid die letterlijk is geciteerd;
- ik alle methoden, data en procedures waarheidsgetrouw heb gedocumenteerd;
- ik geen data heb gemanipuleerd;
- ik alle personen en organisaties heb vermeld die dit werk hebben gefaciliteerd, dus alle ingediende werk ter evaluatie is mijn eigen werk dat zonder hulp werd uitgevoerd tenzij uitdrukkelijk anders vermeld;
- dit werk noch een deel van dit werk werd ingediend aan een andere instelling, universiteit of programma;
- ik op de hoogte ben dat dit werk zal gescreend worden op plagiaat;
- ik alle origineel onderzoeksmateriaal onmiddellijk zal indienen op het Decanaat wanneer hierom wordt gevraagd;
- ik op de hoogte ben dat het mijn verantwoordelijkheid is om na te gaan dat ik word opgeroepen voor een hoorzitting en tijdens de periode van hoorzittingen beschikbaar te zijn;
- ik kennis genomen heb van artikel 118 van het Onderwijs- en Examenreglement van de VUB omtrent onregelmatigheden en dat ik op de hoogte ben van de disciplinaire sancties;
- de afgedrukte kopie die ik indiende identiek is aan de digitale kopie die ik opladde op Turnitin.

Student familienaam, voornaam: Pauwels-Devillé, Charlotte **Datum:** 27 mei 2021

Handtekening:

---

¹ Voor groepswerken zijn de namen van alle auteurs verplicht. Hun handtekeningen staan collectief borg voor de volledige inhoud van het geschreven werk.

Mogelijke beperkingen in het verrichten van het onderzoek wegens de coronacrisis sinds maart 2020

Deze masterproef is (ten dele) tot stand gekomen in de periode dat het hoger onderwijs onderhevig was aan een lockdown en beschermende maatregelen ter voorkoming van de verspreiding van het COVID-19 virus. Het proces van opmaak, de verzameling van gegevens, de onderzoeksmethode en/of andere wetenschappelijke werkzaamheden die ermee gepaard gaan, zijn niet altijd op gebruikelijke wijze kunnen verlopen. De lezer dient met deze context rekening te houden bij het lezen van deze masterproef, en eventueel ook indien sommige conclusies zouden worden overgenomen.

Deze maatregelen kunnen een gevolg hebben op de mate van aangetoonde gespecialiseerde kennis in het in deze masterproef uitgewerkte domein alsook op de graad van wetenschappelijk uitdiepen van het behandelde juridisch onderwerp, wegens een beperktere toegang tot bronnenmateriaal. De auteur van deze masterproef is (aanduiden wat van toepassing is en aanvullen waar nodig):

evenwel de mening toegedaan dat voornoemde beperkende maatregelen geen noemenswaardige negatieve invloed hebben gehad op het onderzoek dat in deze masterproef is uitgewerkt.

- de mening toegedaan dat voornoemde beperkende maatregelen een negatieve invloed hebben gehad op het onderzoek dat in deze masterproef is uitgewerkt, waardoor mogelijks de gespecialiseerde kennis van het behandelde domein en de wetenschappelijk uitdieping van het onderwerp van de masterproef niet is geschied zoals gewenst door de auteur. De auteur wenst melding te doen van de volgende problemen die zich hebben voorgedaan, waarbij aan de lezer wordt gevraagd hiermee rekening te houden:

- .....
- .....
- .....

Voorwoord

Deze masterproef is het orgelpunt van mijn opleiding rechten aan de Vrije Universiteit Brussel. Ze is ontstaan uit mijn bijzondere interesse in het sociaalzekerheidsrecht, met als referentiepunt mijn beide ouders die zelfstandig zijn. Het onderwerp vormde een echte uitdaging waarvan ik achteraf tevreden ben dat ik ze ben aangegaan.

De masterproef biedt me ook de kans om een woord van dank te richten aan iedereen die me heeft geïnspireerd en geholpen om dit onderwerp te benaderen met de diepgang die het verdient.

Allereerst een oprecht woord van dank aan mijn promotor prof. dr. Guido Van Limberghen bij wie ik op elk moment terecht kon voor vragen en bijsturende tips. Het was een hele eer om deze masterproef tot stand te brengen onder uw vakkundige begeleiding.

En vooral wil ik mijn ouders en familie bedanken die me gedurende vijf jaar steeds met raad en daad hebben bijgestaan en me de mentale ruimte geboden hebben om dit werk tot een goed einde te brengen. Ook dank aan Hilde voor het nalezen van deze masterproef.

Tot slot wil ik ook mijn vrienden bedanken bij wie ik steeds terecht kon tijdens het schrijven van deze masterproef.

Alles bij elkaar heeft die ondersteuning er mee voor gezorgd dat ik kan terugblikken op vijf intense en vooral boeiende jaren. Ik ben benieuwd naar wat het volgende hoofdstuk zal brengen.

Veel leesgenot!

Charlotte Pauwels-Devillé

Inhoudsopgave

Inleiding	1
1 Formele dekking	4
1.1 Evaluatiekader	4
1.1.1 Begrip formele dekking	4
1.1.1.1 Verplichte- en vrijwillige verzekeringen	5
1.1.1.2 Leemtes in de formele dekking	6
1.1.1.3 Suggesties ter verbetering formele dekking	7
1.1.2 Zelfstandigen volgens de aanbeveling toegang sociale bescherming	7
1.1.2.1 Aanbeveling toegang sociale bescherming	7
1.1.2.2 Indicatoren in het Monitoringsrapport	7
1.1.2.3 Rechtspraak Hof van Justitie.....	8
1.2 Personeel toepassingsgebied sociaal statuut der zelfstandigen.....	9
1.2.1 Zelfstandigen met minimumbijdragen	9
1.2.1.1 Gedekte risico's onder de aanbeveling	11
1.2.1.2 Gedekte risico's onder het sociaal statuut.....	11
1.2.1.2.1 Arbeidsongevallen en beroepsziekten.....	12
1.2.1.2.2 Overbruggingsrecht.....	15
1.2.2 Problematiek niet-uitgesloten zelfstandigen met verminderde bijdragen	18
1.2.3 Problematiek uitgesloten zelfstandigen en helpers	19
1.3 Deelbesluit.....	27
2 Effectieve dekking	29
2.1 Evaluatiekader	29
2.1.1 Tijdsvoorwaarden.....	29
2.1.2 Overdracht van rechten tussen de verschillende stelsels	31
2.1.3 Leemtes in de effectieve dekking.....	32
2.2 Wachttijden en overdracht opgebouwde rechten tussen de verzekeringsstelsels	32
2.2.1 Arbeidsongeschiktheid	32
2.2.2 Ouderschap	34
2.2.3 Overbruggingsrecht.....	36
2.2.4 Rustpensioen en overlevingspensioen	38
2.2.5 Arbeidsongevallen en beroepsziekten.....	40
2.3 Carenzperioden.....	41
2.3.1 Arbeidsongeschiktheid	41
2.3.2 Ouderschap	42
2.3.3 Overbruggingsrecht.....	42
2.3.4 Rustpensioen en overlevingspensioen	42
2.3.5 Arbeidsongevallen en beroepsziekten.....	43
2.4 Looptijd uitkeringen.....	43
2.4.1 Arbeidsongeschiktheid	43
2.4.2 Ouderschap	44
2.4.3 Overbruggingsrecht.....	46
2.4.4 Rustpensioen en overlevingspensioen	48
2.4.5 Arbeidsongevallen en beroepsziekten.....	48
2.5 Deelbesluit.....	49
3 Adequate dekking.....	51

3.1	<i>Evaluatiekader</i>	51
3.1.1	De behoorlijke levensstandaard	51
3.1.2	Criteria volgens de aanbeveling	52
3.1.3	Criteria volgens het Impact Assessment	53
3.2	<i>Hoogte van de uitkeringen en minimumuitkeringen</i>	54
3.2.1	Arbeidsongeschiktheid	54
3.2.2	Ouderschap	56
3.2.3	Overbruggingsrecht	57
3.2.4	Rustpensioen en overlevingspensioen	57
3.2.5	Arbeidsongevallen en beroepsziektes	60
3.3	<i>Toets aan de behoorlijke levensstandaard</i>	60
3.3.1	Begrip	61
3.3.2	Het pensioen: geen forfaitaire uitkering	62
3.3.2.1	Modelgerechtigde.....	62
3.3.2.2	Vervangingsratio volgens de sociale grondrechtenverdragen	63
3.3.2.3	Vaststellingen.....	65
3.3.3	Forfaitaire uitkeringen	68
3.3.3.1	Modelgerechtigde.....	68
3.3.3.2	Vervangingsratio volgens de sociale grondrechtenverdragen	68
3.3.3.3	Vaststellingen.....	70
3.3.4	Neutraliteit van de rechtspositie	72
3.4	<i>De socialeverzekeringsbijdragen van zelfstandigen</i>	75
3.4.1	Bijdragebasis	75
3.4.2	Vrijstelling en vermindering van bijdragen	78
3.4.3	Toets aan de evenredigheid	80
3.5	<i>Deelbesluit</i>	83
4	Eindbesluit	86
	Bibliografie	89
	Bijlage 1	106

Inleiding

1. Deze masterproef onderzoekt in hoeverre de socialezekerheidsregeling voor zelfstandigen in België “passend” is aan de hand van de Europese Aanbeveling met betrekking tot de toegang tot sociale bescherming voor werknemers en zelfstandigen. De COVID-crisis die ten tijde van deze masterproef woedt, zet onze sociale zekerheid extra onder druk en benadrukt des te meer hoe belangrijk een sociaal vangnet is voor elke bevolkingsgroep. Zoals de titel van de masterproef weergeeft, onderzoek ik vanaf wanneer men de Belgische socialezekerheidsregeling voor zelfstandigen als “passend” kan beschouwen. Het passend karakter van de socialezekerheidsregelingen voor zelfstandigen maakte deel uit van de Europese Aanbeveling 92/442/EEG betreffende de convergentie van de doelstellingen en het beleid op het gebied van de sociale bescherming. De aanbeveling vermeldde expliciet de wens van de Raad dat de lidstaten zouden onderzoeken wat een passende bescherming concreet zou inhouden. De aanbeveling liet wel na te verduidelijken wat men diende te verstaan onder “passend”. Bovendien voorzag men niet in de inrichting van een monitoringssysteem dat de inspanningen van de lidstaten op regelmatige wijze zou evalueren. De aanbeveling vormde de eerste aanzet om het niveau van de sociale bescherming van de zelfstandige voor een eerste maal te onderzoeken, zonder daartoe te voorzien in concrete aanwijzingen.

2. In 2017 kwamen de Europese leiders tot een akkoord met betrekking tot het sociale engagement van de Europese Commissie ten aanzien van haar bevolking dat de titel “Europese pijler van sociale rechten” met zich meekreeg. In het bijzonder is punt twaalf van de Pijler van belang voor deze masterproef omdat dit punt de aandacht vestigt op het gegeven dat, ongeacht de aard en de duur van de arbeidsrelatie, zelfstandigen een recht hebben op een adequate sociale bescherming. Als resultaat van de Pijler werden er de afgelopen drie jaren nieuwe wetgevende initiatieven gelanceerd zoals de voor deze masterproef belangrijke Aanbeveling van de Europese Raad met betrekking tot de toegang tot sociale bescherming voor werknemers en zelfstandigen (hierna: aanbeveling toegang sociale bescherming). Deze aanbeveling toegang sociale bescherming gaat een stap verder dan Aanbeveling 92/442/EEG door meer duiding te geven over wat men onder “passend” dient te verstaan. Bovendien voorziet de aanbeveling toegang sociale bescherming wel op expliciete wijze in een monitoringssysteem dat de inspanningen van de lidstaten zal evalueren. De aanbeveling toegang sociale bescherming zal bijgevolg de basis vormen voor het grondrechtelijk onderzoek van de geschiktheid van de Belgische socialezekerheidswetgeving met betrekking tot zelfstandigen.

3. Door de uitvaardiging van deze niet-bindende tekst werden zelfstandigen voor het eerst sinds geruime tijd, meer bepaald sinds de Richtlijn uit 2010 betreffende gelijke behandeling van zelfstandig werkzame mannen en vrouwen, terug op expliciete wijze vernoemd in een beleidstekst van de Europese Commissie.¹ Er werd ook voor het eerst gewag gemaakt van het idee om minimumdoelstellingen voor zelfstandigen vast te leggen. Aan de hand van een monitoringssysteem onderzoekt de Commissie op regelmatige basis of de lidstaten voldoen aan het niveau dat de aanbeveling toegang sociale bescherming beoogt te bereiken. Door de opvolgingsprocedure is het de bedoeling van de Europese Unie om concrete indicatoren uit te werken die zowel op kwalitatieve als op kwantitatieve wijze zullen gebruikt worden om na te gaan of de lidstaten conform de aanbeveling handelen. Het eerste landenrapport van België moet weliswaar nog worden ingediend.

4. De aanbeveling toegang sociale bescherming vermeldt vier concrete elementen die ertoe dienen om het passend karakter van het respectievelijke socialeverzekeringssysteem te beoordelen. Men onderzoekt de formele dekking, de effectieve dekking, de adequaatheid en de transparantie van het stelsel. Onder transparantie verstaat men volgens de aanbeveling het aanbieden van beschikbare, toegankelijke, volledige en gemakkelijk te begrijpen informatie aan het publiek en aan mogelijke en feitelijke deelnemers en begunstigen van een stelsel over de regels en/of individuele rechten en plichten van dat stelsel. Transparantie wordt niet behandeld in deze masterproef omdat dit aspect meer betrekking heeft op het publiek recht daar waar deze masterproef kadert binnen het sociaal recht.

5. In het eerste punt van deze masterproef onderzoek ik wat de aanbeveling verstaat onder formele dekking. Formele dekking betekent een situatie in een specifieke tak van sociale bescherming waarbij de bestaande wetgeving of de collectieve arbeidsovereenkomst bepaalt dat de leden van een groep het recht hebben om deel te nemen aan een sociaal beschermingsstelsel voor een specifieke tak. De aanbeveling maakt gewag van zes sociale risico's waartegen de sociaal verzekerde moet beschermd zijn. Het gaat onder meer over de uitkeringen bij werkloosheid, de moederschaps- en daarmee gelijkgestelde vaderschapsuitkeringen, de uitkeringen bij ziekte en invaliditeit en de ouderdoms- en nabestaandenuitkeringen. België kent voor de uitkeringen bij ziekte en invaliditeit een andere indeling en hanteert de term 'arbeidsongeschiktheid'. Om deze risico's op te vangen voorziet men vooral in een inkomensvervanging, maar afhankelijk van het risico kan men ook voorzien in bijkomende prestaties zoals bijvoorbeeld blijkt bij ouderschap. Concreet onderzoek ik wie volgens het sociaal statuut, verplicht en/of vrijwillig

---

¹ Richtlijn 2010/41/EU van het Europees Parlement en de Raad van 7 juli 2010 betreffende de toepassing van het beginsel van gelijke behandeling van zelfstandig werkzame mannen en vrouwen, *Pb.L.* 15 juli 2010, afl. 180, 1.

verzekerd is tegen deze risico's. Dit gebeurt onder meer door na te gaan wie ressorteert onder het toepassingsgebied van het sociaal statuut. Ik onderzoek ook wie al dan niet deels gedekt is of uitgesloten wordt van het sociaal statuut. Nadien toets ik deze bevindingen aan het evaluatiekader voor de formele dekking zoals eerder uiteengezet.

6. In het tweede punt van deze masterproef besteed ik aandacht aan de effectieve dekking zoals dit begrepen wordt onder de aanbeveling toegang sociale bescherming. Onder effectieve dekking van een groep verstaat men een situatie in een specifieke tak van sociale bescherming waarbij de leden van een groep in de gelegenheid worden gesteld om rechten op te bouwen en, indien het overeenkomstige risico zich voordoet, toegang te verkrijgen tot een uitkering van een bepaalde omvang. Het is immers geen evidentie dat, ingeval de sociaal verzekerde formeel gedekt zou zijn, hij ook effectieve dekking geniet. Hier onderzoek ik de wachttermijnen en carenzperiode die de zelfstandige dient te volbrengen alvorens aanspraak te kunnen maken op een uitkering en sta ik stil bij de looptijd van de uitkering. Ik analyseer de toepasselijke termijnen ingevolge de risico's arbeidsongeschiktheid, ouderschap, werkloosheid, pensioen en arbeidsongevallen en beroepsziekten. Vervolgens behandel ik de wijze waarop eerder opgebouwde rechten in het werknemers-en zelfstandigenstelsel kunnen worden overgedragen tussen deze stelsels onderling. Aangezien België het merendeel van de IAO-verdragen die betrekking hebben op de onderzochte risico's zowel als de Europese Code en het Protocol geratificeerd heeft, maken deze teksten deel uit van het wetgevend kader van het Belgisch sociaalzekerheidsrecht en wordt dit opgenomen in mijn analyse.

7. In het derde punt komt de adequate dekking aan bod. Adequate dekking wordt niet specifiek gedefinieerd door de aanbeveling. De aanbeveling voorziet ons wel van indicatoren waardoor men onder adequate dekking kan verstaan dat het socialezekerheidsstelsel een adequaat niveau van bescherming biedt wanneer een behoorlijke levensstandaard wordt gehandhaafd en dat gezorgd wordt voor een passend vervangingsinkomen dat te allen tijde voorkomt dat de leden in armoede terechtkomen. Om dit te toetsen zal ik de hoogte van de uitkeringen nagaan, alsook wat de correlatie is tussen de uitkeringen en de bijdragen die betaald worden door zelfstandigen. Deze masterproef maakt abstractie van de analyse van het armoederisico, maar legt tegelijkertijd de nadruk op de toetsing aan de behoorlijke levensstandaard. Het is immers de vraag in hoeverre de betaalde bijdragen voldoende zijn om te kunnen garanderen in de levensstandaard die de zelfstandigen wensen in stand te houden.

8. In het vierde punt formuleer ik het eindbesluit op basis van de eerdere bevindingen.

1 Formele dekking

9. De formele dekking is de eerste belangrijke garantie dat de aanbeveling toegang sociale bescherming wenst te waarborgen.² In de voorbereidende teksten van de aanbeveling werd de formele dekking van alle werkenden, dus met inbegrip van de zelfstandigen, voorgesteld als een belangrijk specifiek doel dat de aanbeveling trachtte te bereiken.³ In dit deel vergelijk ik het personeel toepassingsgebied van het Sociaal Statuut van de Zelfstandigen in relatie tot de formele dekking die de aanbeveling definieert. In eerste instantie analyseer ik het evaluatiekader dat als basis dient voor de verdere toetsing van het sociaal statuut aan de aanbeveling. Vervolgens ga ik dieper in op de sociale risico's waartegen zelfstandigen beschermd worden.

1.1 Evaluatiekader

1.1.1 Begrip formele dekking

10. Onder formele dekking verstaat men volgens de aanbeveling een situatie in een specifieke tak van de sociale bescherming (bv. werkloosheid, moeder- of vaderschap, ouderdoms- en overlevingspensioenen, invaliditeit) waarbij de bestaande wetgeving of de collectieve arbeidsovereenkomst bepaalt dat de leden van een groep het recht hebben om deel te nemen aan een sociaal beschermingsstelsel voor een specifieke tak.⁴ Een gebrek aan of een beperkte vorm van formele dekking geeft aan dat bepaalde individuen niet de mogelijkheid hebben om zich aan te sluiten bij een sociale verzekering.⁵ De aanbeveling besteedt ook aandacht aan het gewenste beschermingsniveau voor zelfstandigen op die momenten wanneer ze het werk dienen te onderbreken als gevolg van een van de sociale risico's waaraan ze worden blootgesteld of wanneer ze overstappen van de ene naar de andere rechtspositie.⁶ In principe beoogt de formele dekking dat zelfstandigen de toegang verkrijgen tot een adequate bescherming die door de respectievelijke wetgevingen geboden wordt.⁷ De aanbeveling toegang sociale bescherming probeert mijns inziens de lidstaten te stimuleren om te reflecteren over de kwaliteit van het stelsel dat ze aanbieden aan de zelfstandigen. Daarbij kan men zich de vraag stellen in hoeverre de stelsels van sociale bescherming van werknemers moeten worden uitgebreid met de bescherming voor zelfstandigen. Uit de voorbereidende teksten blijkt dat de Raad er zich van bewust is dat een passende formele dekking niet noodzakelijk een gelijkstelling inhoudt van de

---

² Punt 2, a) aanbeveling toegang sociale bescherming.

³ *Ibid.*, 19.

⁴ Punt 7, e) aanbeveling toegang sociale bescherming.

⁵ Commission staff working document (Comm.) Impact Assessment accompanying the document Proposal for a Council recommendation on access to social protection for workers and the self-employed, 13 maart 2018, SWD(2018)71 def, 9.

⁶ Punt 3.1. aanbeveling toegang sociale bescherming.

⁷ Overweging 15 aanbeveling toegang sociale bescherming.

rechten tussen werknemers en zelfstandigen. Verschillen op het gebied van de stelsels zijn wel degelijk toegelaten.⁸

1.1.1.1 Verplichte- en vrijwillige verzekeringen

11. De sociale bescherming kan op basis van verschillende systemen bereikt worden. Enerzijds kunnen universele systemen voorzien in een gedeelde bescherming van werknemers en zelfstandigen binnen het toepassingsgebied van een systeem. Anderzijds kan een sociaal zekerheidsstelsel ook enkel voorzien in een bescherming voor zelfstandigen of, nog specifiek, een stelsel op maat van bepaalde categorieën zelfstandigen.⁹

12. De aanbeveling verduidelijkt en bepaalt zeer uitvoerig dat men formeel gedekt kan zijn via een stelsel van verplichte- of vrijwillige verzekering. In het kader van de verplichte verzekering is het de bedoeling om de onverzekerde zelfstandigen toch toegang te geven tot de sociale zekerheid. In het geval van de vrijwillige verzekering is het de bedoeling om het toepassingsgebied uit te breiden naar categorieën van zelfstandigen die eerder niet beschermd werden door de sociale zekerheid en die vervolgens de keuze krijgen om al dan niet toe te treden tot de verzekering. Bij deze laatste optie kan men een onderscheid maken tussen enerzijds de verzekeringen met een opt-in, waarbij de mogelijkheid bestaat om zich aan te sluiten bij een stelsel, en anderzijds een opt-out, waarbij iedereen automatisch gedekt is tenzij men aangeeft uit de regeling te stappen. Uit de praktijk blijkt dat opt-out stelsels leiden tot een grotere deelname aan zulke stelsels.¹⁰ Uit de voorbereidende teksten die aan de aanbeveling voorafgaan, volgt bovendien dat een combinatie van de verplichte en de vrijwillige verzekering ook een mogelijkheid biedt om de formele dekking te bereiken.¹¹ De aanbeveling zelf bepaalt in punt 8 dat zelfstandigen ten minste op vrijwillige basis gedekt zouden moeten zijn tegen risico's en, waar passend, op verplichte basis.¹²

13. Uit statistieken blijkt dat de vrijwillige dekking zelden als default-optie gebruikt wordt voor de aansluiting van zelfstandigen bij de sociale zekerheid.¹³ Hoewel het Monitoringsrapport stipuleert dat het aantal aangeslotenen bij vrijwillige verzekeringen laag is, wenst de aanbeveling de vrijwillige verzekering toch te behouden omdat de

---

⁸ Commission staff working document (Comm.) Impact Assessment accompanying the document Proposal for a Council recommendation on access to social protection for workers and the self-employed, 13 maart 2018, SWD(2018)71 def, 25.

⁹ P. SCHOUKENS, "Thematic Discussion Paper. Mutual Learning on Access to social protection for workers and the self-employed. 1st Workshop: Extending formal coverage", Brussel, European Commission, 2019, 3.

¹⁰ Overweging 15 aanbeveling toegang sociale bescherming.

¹¹ Commission staff working document (Comm.) Impact Assessment accompanying the document Proposal for a Council recommendation on access to social protection for workers and the self-employed, 13 maart 2018, SWD(2018)71 def, 25.

¹² Punt 8, b) aanbeveling toegang sociale bescherming.

¹³ P. SCHOUKENS, "Thematic Discussion Paper. Mutual Learning on Access to social protection for workers and the self-employed. 1st Workshop: Extending formal coverage", Brussel, European Commission, 2019, 3.

aansluiting bij een vrijwillige verzekering vaak de eerste stap is naar het voorzien in een sociaal verzekeringsstelsel voor een bepaalde groep.¹⁴ Het Monitoringsrapport erkent wel dat de verplichte verzekering het beste middel is voor een volledige formele dekking van een bepaalde beroepscategorie.¹⁵ Door een hogere formele dekkingsgraad via de verplichte verzekering, verhoogt men ook de bijdragebasis met categorieën van zelfstandigen die eerder werden uitgesloten. Daardoor neemt ook het onderlinge solidariteitsaspect toe.¹⁶ De aanbeveling verleent burgers de mogelijkheid om deel te nemen aan een sociaal zekerheidsstelsel.¹⁷ De lidstaten kunnen onder de voorwaarden vastgesteld door de Europese Code voor sociale zekerheid of IAO-Verdrag nr. 102, voorzien in de inrichting van een sociaalzekerheidsstelsel, indien dit nog niet het geval zou zijn.¹⁸ De aanbeveling verplicht dit wel niet.

14. De vrijwillige dekking kan zeker soelaas bieden voor bijvoorbeeld het werkloosheidsrisico omdat dit rechtstreeks verband houdt met het ondernemingsrisico. Deze werkwijze is echter minder gunstig bij andere risico's zoals ziekte, aangezien voor dergelijke risico's over het algemeen geen rechtstreeks verband bestaat met de rechtspositie van de betrokkene op de arbeidsmarkt.¹⁹ Uit de voorbereidende werken van de aanbeveling kan men opmaken dat een opt-in formule het meest geschikt is voor het werkloosheidsrisico, terwijl een opt-out de beste garanties biedt voor het pensioenrisico, de arbeidsongeschiktheid- en het ouderschapsrisico.²⁰

1.1.1.2 Leemtes in de formele dekking

15. Leemtes in de formele dekking kan men situeren daar waar zelfstandigen niet verplicht gedekt zijn, maar ook niet de mogelijkheid hebben om zich vrijwillig aan te sluiten bij een verzekering.²¹ In de meeste landen in de Europese Unie zijn de zelfstandigen eerder op vrijwillige dan op verplichte wijze aangesloten tot een verzekering.²² De leemtes in de vrijwillige verzekering bij zelfstandigen komen voornamelijk voor daar waar het moeilijk is om voor bepaalde risico's voor zelfstandigen in een verzekering te voorzien gezien hun specifieke arbeidsrelatie. Werknemersrisico's die hoofdzakelijk genomen verband houden

---

¹⁴ EUROPEAN COMMISSION, "Access to social protection for self-employed: monitoring system", Luxemburg, Publications Office of the European Union, 2020, 20.

¹⁵ *Ibid.*, 29.

¹⁶ P. SCHOUKENS, "Thematic Discussion Paper. Mutual Learning on Access to social protection for workers and the self-employed. 1st Workshop: Extending formal coverage", Brussel, European Commission, 2019, 3.

¹⁷ Punt 2 aanbeveling toegang sociale bescherming; Overweging 27 aanbeveling toegang sociale bescherming.

¹⁸ Artt. 69-71 Europese Code Sociale Zekerheid, quid artt. 70-72 IAO-Verdrag nr. 102. De inhoud van beide artikelen is nagenoeg hetzelfde. Zo bepaalt art. 70, (2) Code en art. 71, (2) IAO-Verdrag nr. 102 dat "The total of the insurance contributions borne by the employees protected shall not exceed 50 per cent."

¹⁹ Overweging 18 aanbeveling toegang sociale bescherming.

²⁰ Commission staff working document (Comm.) Impact Assessment accompanying the document Proposal for a Council recommendation on access to social protection for workers and the self-employed, 13 maart 2018, SWD(2018)71 def, 41.

²¹ *Ibid.*, 75

²² *Ibid.*, 78.

met de relatie tot diens werkgever, zijn moeilijker te verzekeren voor zelfstandigen. Het gaat onder meer over de werkloosheidsverzekeringen, korte arbeidsongeschiktheid en de regeling die voorziet in arbeidsongevallen. Om hieraan tegemoet te komen, opteerden sommige socialeverzekeringssystemen voor de bescherming tegen deze risico's voor een vrijwillige verzekering in plaats van een verplichte. Dit kan bijvoorbeeld door het werknemersstelsel open te stellen voor zelfstandigen.²³ De aanbeveling laat hieromtrent de vrije keuze aan de lidstaten.²⁴ Toch adviseert men om de vrijwillige verzekeringsstelsels aantrekkelijker te maken door ze aan te passen aan de wensen van de zelfstandigen.²⁵

1.1.1.3 Suggesties ter verbetering formele dekking

16. Volgens het Monitoringsrapport bestaat de ideale eerste stap erin om de formele dekking vast te stellen door middel van de afbakening van de categorieën van zelfstandigen die niet formeel gedekt zijn tegen de sociale risico's die onder de aanbeveling vallen. Ten tweede suggereert men om een inschatting te maken van de omvang van de groep die niet gedekt is. Ten derde wordt de vraag gesteld wat men onder formele dekking dient te verstaan indien een bepaald risico niet wordt gedekt door het daartoe ingerichte beschermingssysteem, maar wel deels gedekt wordt door een systeem dat normaliter een ander risico als toepassingsgebied heeft.²⁶

1.1.2 Zelfstandigen volgens de aanbeveling toegang sociale bescherming

1.1.2.1 Aanbeveling toegang sociale bescherming

17. "Zelfstandige" wordt op zeer beknopte wijze gedefinieerd volgens de aanbeveling. Er wordt enkel naar gerefereerd bij de definitie die de aanbeveling geeft aan de rechtspositie op de arbeidsmarkt. Onder zelfstandige verstaat men bijgevolg diegene die niet werkzaam is in het kader van een arbeidsrelatie maar voor diens eigen rekening.²⁷

1.1.2.2 Indicatoren in het Monitoringsrapport

18. Het Monitoringsrapport van de Commissie dat volgens punt 18 van de aanbeveling werd opgesteld, vermeldt deze leemte in het begrippenkader, maar verwijst naar richtlijn 2019/1152 betreffende transparante en voorspelbare arbeidsvoorwaarden in de Europese

---

²³ P. SCHOUKENS, "Thematic Discussion Paper. Mutual Learning on Access to social protection for workers and the self-employed. 1st Workshop: Extending formal coverage", Brussel, European Commission, 2019, 8.

²⁴ Punt 8 aanbeveling toegang sociale bescherming.

²⁵ P. SCHOUKENS, "Thematic Discussion Paper. Mutual Learning on Access to social protection for workers and the self-employed. 1st Workshop: Extending formal coverage", Brussel, European Commission, 2019, 9.

²⁶ EUROPEAN COMMISSION, "Access to social protection for self-employed: monitoring system", Luxemburg, Publications Office of the European Union, 2020, 26.

²⁷ Punt 7, b) aanbeveling toegang sociale bescherming.

Unie²⁸ als "minimumrechten die van toepassing zijn op elke werknemer in de Unie met een arbeidsovereenkomst of arbeidsrelatie zoals omschreven in het recht, de praktijk of de collectieve overeenkomsten die van kracht zijn in elke lidstaat, met inachtneming van de rechtspraak van het Hof van Justitie."²⁹ Richtlijn 2010/41/EU daarentegen, definieert in artikel 2), a) zelfstandigen als "eenieder die onder de in het nationale recht bepaalde voorwaarden voor eigen rekening een winstgevende activiteit uitoefent".³⁰ Het Impact Assessment van de Europese Commissie verwijst naar de definitie die in richtlijn 2010/41/EU gegeven wordt, maar merkt ook op dat die definitie in het Impact Assessment gebruikt wordt om een uniform begrip te bepalen omtrent "zelfstandigen" en geenszins wettelijke gevolgen heeft.³¹ Ter vergelijking, de Internationale Arbeidsorganisatie refereert naar zelfstandige arbeid als "een onbezoldigde dienstbetrekking die winst genereert in plaats van dat deze wordt gecompenseerd door een salaris." De vergoeding van zelfstandigen is afhankelijk van de winsten die komen uit het produceren van goederen of het leveren van diensten.³²

1.1.2.3 Rechtspraak Hof van Justitie

19. Bij gebrek aan wetgevende teksten op Europees niveau die voorzien in een uniforme definitie voor het begrip zelfstandige, is het noodzakelijk om terug te grijpen naar de rechtspraak van het Europese Hof van Justitie. Het Europese Hof van Justitie heeft zich onder meer in het arrest FNV vs Kiem uitgesproken over wat zij verstaat onder een zelfstandige in het kader van de schijnzelfstandigheid.³³ Een zelfstandige is iemand die zijn marktgedrag zelf bepaalt, het financieel en commercieel risico draagt van de activiteit die hij beoefent en volledig onafhankelijk werkt. Het arrest bepaalde dat een kwalificatie als zelfstandige volgens het nationaal recht niet uitsluit dat volgens het Unierecht deze zelfstandige eigenlijk te kwalificeren valt als een werknemer wanneer het zelfstandig karakter van de arbeidsrelatie volledig fictief is.³⁴ Dit is van belang voor de kwalificatie van de helpers van zelfstandigen volgens het Belgisch recht. Zoals later in dit deel aan bod

---

²⁸ Richtlijn (EU) 2019/1152, 20 juni 2019, van het Europees Parlement en de Raad betreffende transparante en voorspelbare arbeidsvoorwaarden in de Europese Unie, *Pb.L.* 11 juli 2019, afl. 186, 112.

²⁹ EUROPEAN COMMISSION, "Access to social protection for self-employed: monitoring system", Luxemburg, Publications Office of the European Union, 2020, 32.

³⁰ Richtlijn (EU) 2010/41/EU, 7 juli 2010, van het Europees Parlement en de Raad betreffende de toepassing van het beginsel van gelijke behandeling van zelfstandige werkzame mannen en vrouwen en tot intrekking van Richtlijn 86/613/EEG van de Raad, *Pb.L.* 15 juli 2010, afl. 180, 3.

³¹ Commission staff working document (Comm.) Impact Assessment accompanying the document Proposal for a Council recommendation on access to social protection for workers and the self-employed, 13 maart 2018, SWD(2018)71 def, 52.

³² Art. 7 Resolution (Res.) concerning the International Classification of Status in Employment (ICSE), adopted by the Fifteenth International Conference of Labour Statisticians, International Labour Organization, (1st of January 1993), https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---stat/documents/normativeinstrument/wcms_087562.pdf, (1993).

³³ HvJ 4 december 2014, C-413/13, ECLI:EU:C:2014:2411, 'FNV Kunsten vs Kiem'. Arrest in het kader van minimumlonen die kennelijk ook aan zelfstandigen werden opgelegd.

³⁴ F. PENNING, "Exceptie van de mededingingsbepalingen voor (schijn)zelfstandigen: de zaak FNV Kiem", *NtEr* 2015, afl. 4, (111) 115.

komt, is een helper iemand die zonder gezagsrelatie activiteiten uitoefent.³⁵ Toch blijkt dat dit soms een moeilijk kwalificatievraagstuk is. Naar analogie met het arrest FNV vs Kiem, kan men dus terecht komen in een situatie waarin de helper naar Belgisch recht gekwalificeerd kan worden als een werknemer. Ingevolge de Arbeidsovereenkomstenwet bestaat er ook onweerlegbaar vermoeden van arbeid met een arbeidsovereenkomst hoewel men bij het leveren van de prestatie het zelfstandigenstatuut had.³⁶

20. De bovengenoemde beschreven situatie geldt evenwel enkel in uitzonderlijke gevallen, daar waar er onzekerheid bestaat over de gezagsrelatie. Uit de aanbeveling kan niet worden opgemaakt dat er bepaalde categorieën van zelfstandigen uitgesloten zijn van het toepassingsgebied van de aanbeveling. Bijgevolg valt hieruit af te leiden dat, behoudens de herkwalificatiebevoegdheid die het Unierecht zich voorbehoudt, de nog te bespreken categorieën van zelfstandigen volgens Belgisch recht "zelfstandigen" zijn in de zin van de aanbeveling toegang sociale bescherming.

21. Uit de rechtspraak van het Hof van Justitie volgt ook dat de personen die zodanig beperkte arbeidsprestaties verrichten waardoor de activiteit van marginale en bijkomstige omvang is, niet als werknemers te beschouwen zijn. Naar analogie geldt dit ook voor zelfstandigen.³⁷

1.2 Personeel toepassingsgebied sociaal statuut der zelfstandigen

1.2.1 Zelfstandigen met minimumbijdragen

22. Het Sociaal Statuut der Zelfstandigen verstaat onder een "zelfstandige" iedere natuurlijke persoon die in België een beroepsactiviteit uitoefent op grond waarvan hij niet door een arbeidsovereenkomst of een statuut is verbonden.³⁸

23. Naast de eerste categorie "zelfstandigen" bevat het Sociaal Statuut der Zelfstandigen nog een tweede categorie van personen die onder het toepassingsgebied vallen van het koninklijk besluit. Artikel 6 bepaalt dat men onder "helper" verstaat: "ieder persoon die in België een zelfstandige in de uitoefening van zijn beroep bijstaat of vervangt, zonder tegenover hem door een arbeidsovereenkomst te zijn verbonden". In de rechtsleer wijst men terecht op het bijzondere karakter van een helper. Een helper is

---

³⁵ Art. 6 Sociaal Statuut der Zelfstandigen.

³⁶ Art. 5bis Arbeidsovereenkomstenwet.

³⁷ G. VAN LIMBERGHEN, O. BERTRAND, D. DUMONT, M. FONTAINE, I. TOJEROW, B. CANTILLON, H. DELANGHE, K. HERMANS, F. LOUCKX en S. MARCHAL, *L'accès des travailleurs salariés et indépendants à la sécurité sociale en Belgique Mission d'étude pour le SPF Sécurité sociale*, Brussel, FOD Sociale Zekerheid, 2020, 384.

³⁸ Art. 3, §1 eerste lid Sociaal Statuut der Zelfstandigen.

immers iemand die de zelfstandige bijstaat of vervangt, waardoor het nogal opmerkelijk is dat men ervan uitgaat dat deze helper handelingen kan verrichten zonder instructies te krijgen. Hieruit volgt dat een helper iemand is die zonder band van ondergeschiktheid werkt.³⁹ De gezagsverhouding tussen de zelfstandige en de helper is het determinerende karakter om na te gaan of een persoon al dan niet gekwalificeerd wordt als een helper. Het loutere feit dat een persoon aangesloten is en bijdragen betaalt aan een sociaalverzekeringsfonds voor zelfstandigen, betekent nog niet dat deze automatisch als helper wordt gekwalificeerd.⁴⁰ Deze activiteit hoeft niet te verschillen van die die van de zelfstandige.⁴¹

24. Een bijzondere helper in deze categorie is de meewerkende partner. In de situatie vóór 1 januari 2003 werd de echtgeno(o)t(e) van de zelfstandige altijd uitgesloten als verzekeringsplichtige bij het sociaal statuut der zelfstandigen. Aan deze vrijstelling van het sociaal statuut werd een einde gemaakt door onder meer de Europese richtlijn over de gelijke behandeling van mannen en vrouwen in de sociale zekerheid⁴², maar ook om het gelijkheidsbeleid te stimuleren.⁴³ Tot 30 juni 2005 hield dit statuut van de meewerkende echtgeno(o)t(e) een zogenaamd "ministatuut" in wat duidde op een verplichte verzekering tegen arbeidsongeschiktheid en moederschap. Dit statuut was van toepassing voor meewerkende echtgenoten die vóór 1956 geboren waren. Voor de andere risico's kon men zich vrijwillig laten verzekeren. Sedert de Programmawet van 27 december 2004 werd de ingangsdatum van het "maxistatuut" vooruitgeschoven naar 1 juli 2005, daar dit eerst in 2006 pas zou zijn.⁴⁴ Dit maxistatuut hield in dat elke na 1955 geboren meewerkende echtgeno(o)t(e) automatisch verplicht verzekerd was tegen dezelfde risico's als die waarvoor zelfstandigen beschermd werden, met uitzondering van het faillissementsrisico.⁴⁵ Het overbruggingsrecht werd intussen wel aangepast en bijgevolg uitgebreid,⁴⁶ waardoor een meewerkende echtgen(o)t(e) nu ook in het geval van een vonnis van faillietverklaring recht heeft op een uitkering. Eerder gold al een bescherming tegen de drie andere risico's

---

³⁹ ALGEMEEN BEHEERSCOMITÉ, *Advies: Onderwerping van de helpers van minder dan 20 jaar - Fiscale problematiek van de jonge helpers*, 5 oktober 2011, nr. 2011/09, https://www.rsvz.be/sites/rsvz.be/files/publication/algemeen_beheerscomite_advies_201109_00.pdf, 1.

⁴⁰ G. VAN LIMBERGHEN, A. VAN REGENMORTELE, E. D'ERBEE, K. HEEMERYCK en M. VAN BELLE, "Sociaal statuut der zelfstandigen (1996-2005)", *TSR* 2006, afl. 2, (223) 283.

⁴¹ Y. STEVENS, F. LOUCKX, Y. JORENS en J. VAN LANGENDONCK, *Handboek sociaalzekerheidsrecht (tiende editie) – gebonden*, Brussel, Intersentia, 2020, 184.

⁴² Art. 6 Richtlijn nr. 86/613 (E.G.) van de Raad van 11 december 1986 betreffende de toepassing van het beginsel van gelijke behandeling van zelfstandig werkzame mannen en vrouwen, de landbouwsector daarbij inbegrepen, en tot bescherming van het moederschap, *Pb.L.* 19 december 1986, afl. 359, 56.

⁴³ G. VAN LIMBERGHEN, *Syllabus Sociaal Statuut van de Zelfstandigen*, VUB 2021, 106.

⁴⁴ Y. STEVENS, F. LOUCKX, Y. JORENS en J. VAN LANGENDONCK, *Handboek sociaalzekerheidsrecht (tiende editie) – gebonden*, Brussel, Intersentia, 2020, 185.

⁴⁵ RSVZ, *Het sociaal statuut der zelfstandigen. Uw rechten en plichten*, geconsulteerd via https://www.rsvz.be/sites/rsvz.be/files/publication/brochure_uw_rechten_en_plichten_09_2017.pdf, op 10 maart 2021.

⁴⁶ Art. 3 wet 2 mei 2019 tot wijziging van de wet 22 december 2016 houdende invoering van een overbruggingsrecht ten gunste van zelfstandigen en het koninklijk besluit 8 januari 2017 tot uitvoering van de wet 22 december 2016 houdende invoering van een overbruggingsrecht ten gunste van zelfstandigen, *BS* 28 juni 2019.

bij het overbruggingsrecht.⁴⁷ De vóór 1956 geboren meewerkende echtgenoten kunnen zich facultatief aansluiten bij het maxistatuut of verder afgeleide rechten blijven genieten.⁴⁸

1.2.1.1 Gedekte risico's onder de aanbeveling

25. Punt 3.2. van de aanbeveling vermeldt op welke takken van sociale bescherming de aanbeveling van toepassing is: op de uitkeringen bij werkloosheid, zorgverstrekkingen en uitkeringen bij ziekte, moederschaps- en daarmee gelijkgestelde vaderschapsuitkeringen, bij invaliditeit, ouderdoms- en nabestaandenuitkeringen en bij arbeidsongevallen en beroepsziekten.

1.2.1.2 Gedekte risico's onder het sociaal statuut

26. Artikel 18 en 18 bis van het KB nr. 38 (hierna: Sociaal Statuut) bepalen voor welke risico's de zelfstandigen in ons land op dit moment verplicht verzekerd zijn. In de huidige situatie is dit zo voor de pensioenverzekering, de arbeidsongeschiktheidsverzekering, het overbruggingsrecht, de verzekering voor geneeskundige verzorging en de ouderschapsverzekering.⁴⁹ De verzekering voor geneeskundige verzorging zal geen deel uitmaken van deze masterproef die de inkomensvervangende risico's analyseert.

27. De groep zelfstandigen die minimumbijdragen betaalt, is volledig gedekt voor het arbeidsongeschiktheidsrisico⁵⁰ en het ouderschapsrisico⁵¹ volgens datzelfde besluit. De zelfstandige in hoofdberoep die de minimumbijdrage betaalt zoals het Sociaal Statuut⁵² het voorschrijft, is ook gerechtigd tot deelname aan de pensioenverzekering.⁵³ Tot zover is er geen probleem op het niveau van de formele dekking krachtens de aanbeveling voor zelfstandigen die de minimumbijdragen betalen. De situatie is echter anders voor de dekking tegen arbeidsongevallen en beroepsziekten en tegen het werkloosheidsrisico. In die gevallen wijkt de gegeven dekking onder het Sociaal Statuut immers af van de dekking die de aanbeveling wenst. Het Sociaal Statuut kent namelijk geen eigen stelsel dat dekking biedt tegen arbeidsongevallen, maar doet daarvoor een beroep op respectievelijk de arbeidsongeschiktheids- en pensioenverzekering voor zelfstandigen en het

---

⁴⁷ Wet 22 december 2016 houdende invoering van een overbruggingsrecht ten gunste van zelfstandigen, BS 6 januari 2017.

⁴⁸ ALGEMEEN BEHEERSCOMITÉ, *Advies: Meewerkende echtgenoten : Wetsvoorstel tot wijziging van het koninklijk besluit nr. 38 van 27 juli 1967 houdende inrichting van het sociaal statuut der zelfstandigen, wat het statuut van de meewerkende echtgenote betreft - Wetsvoorstel tot verbetering van het minimumpensioen voor sommige meewerkende echtgenoten*, 26 april 2013, nr. 2013/06, <https://www.rsvz.be/nl/publication/algemeen-beheerscomite-advies-201306>, 3.

⁴⁹ S. SPASOVA, D. BOUGET, D. GHAILANI en B. VANHERCKE, *Access to social protection for people working on non-standards contracts as self-employed in Europe – A study of national policies*, Brussel, European Commission, 2017, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/fb235634-e3a7-11e7-9749-01aa75ed71a1/language-en>, 76.

⁵⁰ Art. 3 Besluit arbeidsongeschiktheid- en moederschapsuitkering Zelfstandigen.

⁵¹ Art. 3 Besluit arbeidsongeschiktheid- en moederschapsuitkering Zelfstandigen.

⁵² Art. 12, §1, tweede lid Sociaal Statuut der Zelfstandigen.

⁵³ Art. 1 Pensioenwet Zelfstandigen.

overbruggingsrecht. Het overbruggingsrecht is op zijn beurt ingericht met de bedoeling om dekking te bieden tegen het werkloosheidsrisico voor zelfstandigen. In de volgende punten wordt dit van naderbij bekeken.

28. België kent voor twee risico's een vrijwillige verzekering. Dit is het geval voor de vrijwillige arbeidsongeschiktheidsverzekering⁵⁴ en de vrijwillige voortgezette pensioenverzekering. De pensioenverzekering voor zelfstandigen voorziet in een vrijwillige verzekering met een opt-in formule.⁵⁵ De voortgezette verzekering geeft zelfstandigen die minstens één jaar de hoedanigheid van zelfstandige hebben, maar hun beroepsactiviteit stopzetten, de mogelijkheid om verzekerd te blijven mits een bijdragebetaling.⁵⁶ Beide systemen hanteren de opt-in formule.

1.2.1.2.1 Arbeidsongevallen en beroepsziekten

29. In België zijn de zelfstandigen niet formeel gedekt voor arbeidsongevallen en beroepsziekten.⁵⁷ De zelfstandigen hebben immers ook geen toegang tot de arbeidsongevallenverzekering van werknemers waardoor er dus in theorie een gebrek aan toegang is tot een stelsel dat bescherming biedt tegen arbeidsongevallen. In plaats van te voorzien in een daartoe geëigend stelsel, moet de zelfstandige een beroep doen op een combinatie van de arbeidsongeschiktheids- en pensioenverzekering en het overbruggingsrecht. Het is dus maar de vraag of deze oplossing voldoende is om de formele dekking te garanderen.

30. De Beroepsziektewet voor werknemers geeft de koning de bevoegdheid om de lijst met beroepsziekten vast te leggen.⁵⁸ Deze lijst is bijzonder uitgebreid in vergelijking met die waartegen de zelfstandige gedekt is ingevolge het overbruggingsrecht.⁵⁹ Het Besluit Overbruggingsrecht Zelfstandigen biedt enkel dekking in die gevallen waarin zelfstandigen hun activiteit moeten stopzetten wegens een allergie.⁶⁰ Het valt te betwijfelen dat dit de enige bescherming is die de aanbeveling beoogt te bereiken voor zelfstandigen voor dit risico.

---

⁵⁴ Art. 3, 2° Besluit arbeidsongeschiktheid- en moederschapsuitkering; Artikel 32, 6°bis Wet Geneeskundige Verzorging.

⁵⁵ Artikel 38 Pensioenbesluit Zelfstandigen

⁵⁶ X., "Zelfstandigenpensioen", *NJW* 2015, nr. 318, (193) 193.

⁵⁷ Commission staff working document (Comm.) Impact Assessment accompanying the document Proposal for a Council recommendation on access to social protection for workers and the self-employed, 13 maart 2018, SWD(2018)71 def, 78.

⁵⁸ Art. 30 KB 3 juni 1970 houdende diverse bepalingen inzake beroepsziekten en arbeidsongevallen en inzake beroepsherinschakeling, *BS* 27 augustus 1970.

⁵⁹ FEDRIS, *Lijst van de beroepsziekten*, geconsulteerd via https://www.fedris.be/sites/default/files/assets/NL/Medische_documentatie_BZ/Lijsten/beroepsziektelijst_3_tal_en_nfd_20210302.pdf, op 19 april 2021.

⁶⁰ Art. 2, §1, 4° Besluit Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

31. Een voorbereidende tekst voorafgaand aan de aanbeveling wees op het feit dat zelfstandigen deels beschermd worden door de ziekteverzekering, ongeacht of het ongeval te linken is aan het private- of professionele leven.⁶¹ Het Algemeen Beheerscomité voor het Sociaal Statuut der Zelfstandigen verklaarde daarop dat het voor zelfstandigen weinig zinvol werd geacht om het risico op arbeidsongevallen en beroepsziekten sociaal te verzekeren omdat, zoals boven aangehaald werd, het moeilijk valt na te gaan of dit risico zich heeft voorgedaan in het privéleven van de zelfstandige, dan wel gerelateerd is aan de uitoefening van zijn of haar beroepsactiviteit. Voor de toekenning van een uitkering bij arbeidsongeschiktheid is het voor de Belgische ziekte- en invaliditeitsverzekering van geen belang of de arbeidsongeschiktheid al dan niet het resultaat is van een arbeidsgerelateerd ongeval.⁶² Hieruit volgt dat, indien de zelfstandige na een arbeidsongeval ook kan voldoen aan de toepassingsvoorwaarden bij de arbeidsongeschiktheidsverzekering van de zelfstandigen, deze zelfstandige een arbeidsongeschiktheidsuitkering zou kunnen ontvangen krachtens die wetgeving.

32. Hoewel punt 5 van de aanbeveling toelaat dat er verschillen bestaan in de wijze waarop zelfstandigen en werknemers sociale bescherming genieten, kan het interessant zijn om te onderzoeken welke bescherming zelfstandigen – in tegenstelling tot werknemers – niet genieten, ongeacht het advies van het Algemeen Beheerscomité voor het Sociaal Statuut der Zelfstandigen dat het weinig wenselijk acht om te voorzien in een stelsel voor zelfstandigen.

33. Om te beginnen maak ik abstractie van het feit dat men onder de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen een forfaitaire uitkering ontvangt die onafhankelijk is van de gederfde beroepsinkomsten, maar wel van de gezinssituatie.⁶³ Die verschilt immers van de berekeningswijze bij de arbeidsongevallenwet voor werknemers.⁶⁴ De regeling met betrekking tot het verlies van kostwinner door overlijden in de arbeidsongevallenwet vergt bijzondere aandacht. Deze wet voorziet in een bescherming van de nabestaanden als de sociaal verzekerde bij overlijden de kostwinner was. Een dergelijke bescherming in de vorm van een lijfrente komt toe aan de echtgeno(o)t(e) van de sociaal verzekerde, met inbegrip van de wettelijk samenwonende partner.⁶⁵ Verder hebben kinderen van de overleden sociaal verzekerde ook recht op een

---

⁶¹ EUROPEAN COMMISSION, "Access to social protection for self-employed: monitoring system", Luxemburg, Publications Office of the European Union, 2020, 34.

⁶² ALGEMEEN BEHEERSCOMITÉ, *Advies: Europese aanbeveling betreffende de toegang tot sociale bescherming voor werknemers en zelfstandigen*, 23 mei 2019, nr. 2019/08, <https://www.rsvz.be/nl/publication/algemeen-beheerscomite-advies-201908>, 6.

⁶³ Art. 9 Besluit arbeidsongeschiktheid- en moederschapsuitkering Zelfstandigen.

⁶⁴ Art. 22 Arbeidsongevallenwet Werknemers.

⁶⁵ Art. 12, 1° Arbeidsongevallenwet Werknemers.

rente.⁶⁶ Ingevolge artikel 15 van de arbeidsongevallenwet hebben de ascendenten volgens die voorwaarden ook recht op een rente. De arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen daarentegen bevat geen vergelijkbare regeling. De recente hervorming van het overlevingspensioen heeft de toelatingsvoorwaarden om in aanmerking te komen hiervoor danig verstrengd.⁶⁷ De echtgeno(o)t(e) van een zelfstandige kan bijgevolg dus enkel een beroep kan doen op de overgangsuitkering.⁶⁸

34. Bovendien voorziet de arbeidsongevallenwet ook in de vergoeding voor de in aanmerking komende uitgaven zodat de nabestaande-rechthebbenden een behoorlijke levensstandaard kunnen blijven aanhouden. Artikel 28 regelt de vergoedingen waarop men recht heeft en die verband houden met de geneeskundige verzorging en de revalidatie van de getroffene, evenzeer als de kosten die gepaard gaan met protheses om het leven van de getroffene te vergemakkelijken.⁶⁹ De arbeidsongevallenwet opent ook het recht op de vergoeding van de begrafeniskosten van de getroffene ten belope van een bepaald bedrag.⁷⁰ Er is ook het recht om een vergoeding te bekomen van de gedane verplaatsingskosten.⁷¹

35. De zelfstandigen echter hebben, buiten de forfaitaire uitkering die ze ontvangen krachtens de arbeidsongeschiktheidsverzekering, geen recht op bovenstaande uiteengezette rechten ingevolge de arbeidsongevallenwet. Mijns inziens zou een volledige gelijkschakeling geen soelaas bieden om de redenen aangehaald in randnummer 31 en ook als rekening gehouden wordt met de sociale bijdragen die zelfstandigen betalen. Zelfstandigen beschouwen investeringen die hun onderneming ten goede komt als prioritair en zijn minder geneigd om hun beschikbare middelen te reserveren voor sociale bijdragen die pas later hun nut kunnen bewijzen.⁷² Toch zou de mogelijkheid moeten bestaan om toe te treden tot een vrijwillige verzekering met opt-in bij de arbeidsongevallenverzekering voor werknemers om een ruimere dekking en aansluiting te bekomen. Om zich te verzekeren tegen arbeidsongevallen kunnen zelfstandigen momenteel wel een private verzekering gewaarborgd inkomen afsluiten, maar de premiebetaling kan wel een struikelblok vormen.⁷³

---

⁶⁶ Art. 13 Arbeidsongevallenwet Werknemers. Zie ook art. 14 Arbeidsongevallenwet Werknemers voor de geadopteerde kinderen, art. 17 voor broers en zussen van de getroffene en de voorwaarden in artikel 20 voor bloedverwanten in de opgaande lijn, de kleinkinderen en de broeders en zusters wanneer zij rechtstreeks voordeel uit het loon van de getroffene haalden.

⁶⁷ Wet 25 april 2014 tot hervorming van het overlevingspensioen van de zelfstandigen, *BS* 6 juni 2014.

⁶⁸ Art. 2 wet 25 april 2014 tot hervorming van het overlevingspensioen van de zelfstandigen, *BS* 6 juni 2014.

⁶⁹ Art. 28 Arbeidsongevallenwet Werknemers.

⁷⁰ Art. 10 Arbeidsongevallenwet Werknemers.

⁷¹ Art. 33 Arbeidsongevallenwet Werknemers.

⁷² P. HEYRMAN, J. COLLA, N. LAMBERICHTS, *De sociale zekerheid van zelfstandigen in België, 1937-2017. Solidariteit en verantwoordelijkheid*, Leuven, Zenito, 2017, 20.

⁷³ LIANTIS, *Verzekering tot gewaarborgd inkomen*, geconsulteerd via <https://www.liantis.be/nl/ik-ben-zelfstandige/verzekering/gewaarborgd-inkomen>.

36. Hieruit concludeer ik dat de formele dekking die België tracht te bieden tegen arbeidsongevallen en beroepsziekten niet voldoet aan het niveau van de formele dekking dat de aanbeveling toegang sociale bescherming vereist. De categorieën van zelfstandigen die reeds uitgesloten zijn van het toepassingsgebied van de arbeidsongeschiktheidsregeling kunnen er bijgevolg ook geen beroep op doen wanneer een arbeidsongeval zich heeft voorgedaan. De analyse van de arbeidsongevallenwet bij werknemers toont duidelijk aan dat er een verschil bestaat tussen het beschermingsniveau bij overlijden volgens de arbeidsongevallenwet enerzijds en de arbeidsongeschiktheid- en pensioenverzekering bij zelfstandigen anderzijds. Ik ben dan ook van mening dat de mogelijkheid zou moeten bestaan om via een opt-in vrijwillig aan te sluiten bij de arbeidsongevallenwet voor werknemers zodat de zelfstandige die slachtoffer wordt van een arbeidsongeval op dezelfde bescherming kan rekenen als de werknemer.⁷⁴ Met deze suggestie ga ik in principe in tegen het advies van het Algemeen Beheerscomité voor het Sociaal Statuut der Zelfstandigen⁷⁵, die geen voorstander is van een stelsel ter verzekering van arbeidsongevallen. Deze aansluiting tot het werknemersstelsel kan er namelijk toe leiden dat op termijn een toegeëigend stelsel voor zelfstandigen tot stand komt volgens hun eigen wensen. Een vrijwillige verzekering is immers de eerste stap naar een verplichte verzekering.⁷⁶

1.2.1.2.2 Overbruggingsrecht

37. Een zeer belangrijke innovatie in het sociaal statuut is er gekomen met de komst van de faillissementsverzekering in 1997. De invoering van de faillissementsverzekering maakte deel uit van de koninklijk besluiten van 18 november 1996 in uitvoering van de Wet Modernisering Sociale Zekerheid. De regeling wordt uitgevoerd door een koninklijk besluit van 6 juli 1997.⁷⁷ In 2015 werd de benaming "faillissementsverzekering" afgeschaft en werd de naam "overbruggingsrecht" ingevoerd.⁷⁸ Met het overbruggingsrecht tracht de wetgever een antwoord te formuleren op het gebrek aan een werkloosheidsregeling voor zelfstandigen. Het overbruggingsrecht wordt toegekend indien men in aanmerking komt voor één van de vier risico's die in de wet worden gespecificeerd. Prestaties worden enkel toegekend wanneer men onder het toepassingsgebied valt van één van de vier risico's.⁷⁹

---

⁷⁴ P. SCHOUKENS, "Thematic Discussion Paper. Mutual Learning on Access to social protection for workers and the self-employed. 1st Workshop: Extending formal coverage", Brussel, European Commission, 2019, 8.

⁷⁵ ALGEMEEN BEHEERSCOMITÉ, *Advies: Europese aanbeveling betreffende de toegang tot sociale bescherming voor werknemers en zelfstandigen*, 23 mei 2019, nr. 2019/08, <https://www.rsvz.be/nl/publication/algemeen-beheerscomite-advies-201908>, 6.

⁷⁶ EUROPEAN COMMISSION, "Access to social protection for self-employed: monitoring system", Luxemburg, Publications Office of the European Union, 2020, 20.

⁷⁷ KB 6 juli 1997 tot uitvoering van het koninklijk besluit van 18 november 1996 houdende invoering van een sociale verzekering ten gunste van zelfstandigen, in geval van faillissement, daarmee gelijkgestelde situaties of gedwongen stopzetting, *BS* 1 juli 1997.

⁷⁸ Wet 22 december 2016 houdende invoering van een overbruggingsrecht ten gunste van zelfstandigen, *BS* 1 juli 2017.

⁷⁹ Art. 4 Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

De zelfstandigen, helpers en meewerkende echtgenoten die de bijdragen betaalden die op hen van toepassing zijn, zoals bepaald door artikel 12 Sociaal Statuut, zijn gedekt voor het overbruggingsrecht.⁸⁰

38. De zelfstandigen, met inbegrip van de helpers, meewerkende echtgenoten, zaakvoerders, bestuurders en werkende vennoten, van wie de onderneming failliet verklaard is, kunnen rechten openen onder de wet die het overbruggingsrecht regelt.⁸¹ Initieel waren helpers en meewerkende echtgenoten uitgesloten omdat deze zich niet in staat van faillissement konden bevinden, maar dit werd recent aangepast.⁸² Het vonnis van faillietverklaring opent het overbruggingsrecht.⁸³

39. Zelfstandigen hebben ook recht op het overbruggingsrecht door stopzetting van de beroepsactiviteit bij collectieve schuldenregeling. In de praktijk verschilt dit risico amper van de stopzetting van de beroepsactiviteit door faillissement. De ratio legis van deze categorie was dat bepaalde categorieën van zelfstandigen, zoals (niet-)handelaars, niet failliet konden worden verklaard zoals dit vroeger het geval was voor helpers en meewerkende echtgenoten. Echter lijkt deze categorie overbodig te worden aangezien deze groep nu ook in staat van faillissement kan verkeren en bijgevolg een beroep kan doen op de stopzetting van de beroepsactiviteit door faillissement.⁸⁴ Daardoor kunnen de zelfstandigen, helpers en meewerkende echtgenoten die in het kader van een collectieve schuldenregeling van de rechter de homologatie van een minnelijke aanzuiveringsregeling verkregen hebben, een gerechtelijke aanzuiveringsregeling opgelegd kregen of een aanpassing of herziening van de regeling bekwamen, een beroep doen op het overbruggingsrecht.⁸⁵

40. De zelfstandigen, helpers en meewerkende echtgenoten die door omstandigheden onafhankelijk van hun wil gedwongen worden om elke zelfstandige activiteit te onderbreken, kunnen een overbruggingsuitkering verwerven.⁸⁶ Het Besluit bij het Overbruggingsrecht Zelfstandigen geeft op een limitatieve wijze de situaties weer die duiden op een onvrijwillige stopzetting.⁸⁷ Helpers en meewerkende echtgenoten komen

---

⁸⁰ Art. 5, §1, 1°-2° Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

⁸¹ Art. 4, 1° Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

⁸² Wet 2 mei 2019 tot wijziging van de wet 22 december 2016 houdende invoering van een overbruggingsrecht ten gunste van zelfstandigen en het koninklijk besluit van 8 januari 2017 tot uitvoering van de wet 22 december 2016 houdende invoering van een overbruggingsrecht ten gunste van zelfstandigen, *BS* 28 juni 2019.

⁸³ Art. 5, §2, 1° Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

⁸⁴ ALGEMEEN BEHEERSCOMITÉ, *Advies: Overbruggingsrecht: uitbreiding van het toepassingsgebied*, 11 maart 2019, nr. 2019/03, <https://www.rsvz.be/nl/publication/algemeen-beheerscomite-advies-201903>, 2. Zie ook art. I.1.22, 7°, 8°, 10° en artikel XX.99 WER.

⁸⁵ Art. 4, 2° Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

⁸⁶ Art. 4, 3° Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

⁸⁷ Art. 2, §1 KB 8 januari 2017 tot invoering van de wet 22 december 2016 houdende invoering van een overbruggingsrecht ten gunste van zelfstandigen, *BS* 20 januari 2017.

pas in aanmerking voor het overbruggingsrecht⁸⁸ wanneer de geholpen zelfstandige ook gedwongen wordt om zijn beroepsactiviteit stop te zetten.⁸⁹

41. De zelfstandigen, helpers en meewerkende echtgenoten die zich in economische moeilijkheden bevinden kunnen een beroep doen op het overbruggingsrecht.⁹⁰ De economische moeilijkheden die het recht op een overbruggingsuitkering openen, worden ook op limitatieve wijze in het Besluit beschreven.⁹¹ Het Algemeen Beheerscomité voor het Sociaal Statuut der Zelfstandigen verleende hiertoe ook een positief advies en voerde aan dat de regeling van de vroegere faillissementsverzekering te beperkt was.⁹²

42. Het overbruggingsrecht voorziet in een belangrijke dekking als het onder meer gaat over de stopzetting in geval van economische moeilijkheden, maar verleent naar mijn mening geen voldoende formele dekking en bijgevolg passende bescherming. De opstellers van het Monitoringsrapport bij de aanbeveling kwamen tot dezelfde conclusie.⁹³ Het overbruggingsrecht bevat echter maar vier risico's waartegen zelfstandigen gedekt zijn. Sterker nog, in de praktijk wordt het vaakst gebruik gemaakt van de eerste pijler van het overbruggingsrecht. Dit komt onder meer door de onbekendheid van het systeem, althans pre-COVID19, en door de stringente toekenningsvoorwaarden.⁹⁴ Om in een volledige en passende dekking te kunnen voorzien, is het immers aangewezen dat ook die situatie, waarin de zelfstandige zijn arbeidsactiviteiten stopzet wegens omstandigheden onafhankelijk van zijn wil en arbeid in het overbruggingsrecht worden opgenomen. Op dit moment wordt er niet op voldoende abstracte en duidelijke wijze geformuleerd wat onder elke risicogrand verstaan wordt en is het onduidelijk tegen welk risico men beoogt bescherming te bieden. Het Besluit Overbruggingsrecht Zelfstandigen tracht een overzicht te geven van concrete situaties die het recht op overbruggingsrecht openen.⁹⁵ Deze praktijk maakt het zeer verwarrend om in bepaalde situaties te beoordelen of men al dan niet gerechtigd is tot het overbruggingsrecht. Een mogelijke verbetering zou erin bestaan om af te stappen van de lijst van risico's die opgenomen zijn in het Besluit Overbruggingsrecht Zelfstandigen en te evolueren naar een generieke formule waarmee men kan aftoetsen of een risico al dan niet het recht op het overbruggingsrecht opent.⁹⁶

---

⁸⁸ Art. 4, 4° Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

⁸⁹ Art. 2, §2 Besluit Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

⁹⁰ Artikel 4, 4° Wet Overbruggingsrecht.

⁹¹ Artikel 6, §1 Besluit Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

⁹² ALGEMEEN BEHEERSCOMITÉ, *Advies: Het overbruggingsrecht*, 22 september 2016, nr. 2016/12, <https://www.rsvz.be/nl/publication/algemeen-beheerscomite-advies-201612>, 8.

⁹³ EUROPEAN COMMISSION, "Access to social protection for self-employed: monitoring system", Luxemburg, Publications Office of the European Union, 2020, 37.

⁹⁴ D. DUMONT, "Quelle couverture sociale pour les indépendants au "chômage"?", *JTT* 2020, afl. 1363, (168) 171-172.

⁹⁵ Art. 5-6 Besluit Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

⁹⁶ D. DUMONT, "Quelle couverture sociale pour les indépendants au "chômage"?", *JTT* 2020, afl. 1363, (168) 171-177.

43. Bovendien verleent het overbruggingsrecht geen opbouw van pensioenrechten in die periode waarin men een beroep doet op het overbruggingsrecht. Hoewel het overbruggingsrecht naast de financiële uitkering ook voorziet in het behoud van het statuut van sociaal verzekerde gedurende vier kwartalen, geldt dit opmerkelijk genoeg niet voor het pensioenrisico.⁹⁷ Nochtans bepaalt de aanbeveling duidelijk dat ook in periodes van inactiviteit, de zelfstandigen dienen gedekt te zijn tegen de sociale risico's.⁹⁸ Thans is dit enkel niet het geval voor het pensioenrisico.⁹⁹ Aangezien het Algemeen Beheerscomité voor het Sociaal Statuut der Zelfstandigen geen vragende partij is voor een eigenlijke werkloosheidsverzekering voor zelfstandigen¹⁰⁰, maar België desalniettemin uitvoering moet geven aan de aanbeveling, lijkt het me aangewezen om te voorzien in een verplichte verzekering voor het pensioenrisico tijdens de periodes van overbruggingsrecht. Een vrijwillige verzekering met opt-in is geen optie omdat zelfstandigen tijdens een periode van economische moeilijkheden waarschijnlijk ook geen fondsen hebben om bijdragen te betalen aan de vrijwillige verzekering.

1.2.2 Problematiek niet-uitgesloten zelfstandigen met verminderde bijdragen

44. Artikel 5quater Sociaal Statuut, dat voorziet in een sociaal statuut voor de student-ondernemer, werd ingevoerd in 2016.¹⁰¹ Daar waar de student-zelfstandige die voor de invoering van de regeling aanzien werd als zelfstandige in bijberoep wanneer die een activiteit uitvoerde en dus geen rechten opbouwde, is er nu sprake van een specifiek sociaal statuut.¹⁰² De student-zelfstandige kan beroep doen op het statuut indien hij voldoet aan de drie cumulatieve voorwaarden die door de wet worden bepaald.¹⁰³ Om een beroep te kunnen doen op het statuut van de student-zelfstandige is het van groot belang om te voldoen aan de aanvraagverplichting.¹⁰⁴

45. Uit analyse van de risico's besluit ik dat de student-zelfstandigen die geen minimumbijdragen betalen zoals de zelfstandigen in hoofdberoep, zijn uitgesloten van alle gedekte risico's onder het sociaal statuut, behalve de geneeskundige verzorging en de

---

⁹⁷ Art. 7, §3 Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

⁹⁸ Punt 3.1. aanbeveling toegang sociale bescherming.

⁹⁹ Art. 7, §3 Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

¹⁰⁰ ALGEMEEN BEHEERSCOMITÉ, *Advies: Europese aanbeveling betreffende de toegang tot sociale bescherming voor werknemers en zelfstandigen*, 23 mei 2019, nr. 2019/08, <https://www.rsvz.be/nl/publication/algemeen-beheerscomite-advies-201908>, 7.

¹⁰¹ Wet 18 december 2016 tot vaststelling van het sociaal en fiscaal statuut van de student - zelfstandige, BS 30 december 2016.

¹⁰² ALGEMEEN BEHEERSCOMITÉ, *Advies: Een statuut voor de student-zelfstandige*, 23 juni 2016, nr. 2016/09, <https://www.rsvz.be/nl/publication/algemeen-beheerscomite-advies-201609>, 2.

¹⁰³ Art. 5quater, §1 Sociaal Statuut der Zelfstandigen.

¹⁰⁴ Art. 5bis Algemeen Reglement van het Sociaal Statuut der Zelfstandigen.

ouderschaps- en arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen. Het Algemeen Beheerscomité voor het Sociaal Statuut der Zelfstandigen formuleerde eerder al zijn tevredenheid voor de wijze waarop student-zelfstandigen behandeld werden onder het sociaal statuut.¹⁰⁵ In uitvoering van de aanbeveling toegang sociale bescherming, is het zeker aangewezen om de verplichte verzekering voor deze risico's te behouden, dan wel uit te breiden met een verplichte verzekering voor alle risico's waarop het sociaal statuut betrekking heeft voor zover de student-zelfstandige bijdragen betaalt die voldoende hoog zijn, maar lager dan de minimumbijdragen voor zelfstandige in hoofdberoep. Voor die groep student-zelfstandigen waarbij de beroepsinkomsten zo laag zijn dat zij vrijgestelde bijdragen genieten, sluit ik me aan bij de suggestie om deze groep vrijwillig te verzekeren met een opt-in voor die risico's buiten de geneeskundige verzorging waarop al een verplichte verzekering van toepassing is.¹⁰⁶ Wel wil ik in herinnering brengen dat de student-zelfstandigen later de mogelijkheid hebben om hun studiejaren af te kopen ten voordele van pensioenopbouw wanneer zij nadien ook zelfstandige blijven.¹⁰⁷

46. De zelfstandige die de wettelijke pensioenleeftijd heeft bereikt, maar zijn pensioen nog niet heeft opgenomen kan bijkomende sociale rechten opbouwen als zijn beroepsinkomsten de minimumdrempel van beroepsinkomsten van een zelfstandige in hoofdberoep bereikt.¹⁰⁸ Zelfstandigen die de pensioenleeftijd bereikt hebben, kunnen toch een bijdragevrijstelling bekomen wanneer hun beroepsinkomsten lager zijn dan 3 096,37 EUR.¹⁰⁹ Wanneer de beroepsinkomsten lager zijn dan de minimumdrempel van de zelfstandigen in hoofdberoep, wordt niet overgegaan tot het heffen van een minimumbijdrage. Voor het overige zijn zij uitgesloten van het sociaal statuut.

1.2.3 Problematiek uitgesloten zelfstandigen en helpers

47. Artikel 12, §2 Sociaal Statuut definieert een zelfstandige in bijberoep. Het is een persoon die, naast de bezigheid die aanleiding geeft tot onderwerping aan het sociaal statuut van de zelfstandigen, gewoonlijk en hoofdzakelijk een andere beroepsbezigheid uitoefent. Het determinerende criterium om te kunnen spreken van een zelfstandige in bijberoep is de tijd die deze persoon investeert in deze nevenactiviteit. Voor de zelfstandige in bijberoep wordt er geen minimumbijdrage geheven zoals dit voor de zelfstandige in

---

¹⁰⁵ ALGEMEEN BEHEERSCOMITÉ, *Advies: Een statuut voor de student-zelfstandige*, 23 juni 2016, nr. 2016/09, <https://www.rsvz.be/nl/publication/algemeen-beheerscomite-advies-201609>, 5.

¹⁰⁶ G. VAN LIMBERGHEN (et al.), *L'accès des travailleurs salariés et indépendants à la sécurité sociale en Belgique Mission d'étude pour le SPF Sécurité sociale*, Brussel, FOD Sociale Zekerheid, 2020, 385.

¹⁰⁷ M. BRUYNINCKX, "Afkkoop studiejaren als zelfstandige", *SOCWEG* 2018, afl. 3, (2) 5.

¹⁰⁸ LIANTIS, *Pensioen en zelfstandige activiteit*, geconsulteerd via <https://www.liantis.be/nl/zelfstandig-worden/startvoorwaarden/zelfstandige-na-pensioen>.

¹⁰⁹ Art. 13, §1 Sociaal Statuut der Zelfstandigen.

hoofdberoep wel het geval is.¹¹⁰ Terwijl vroeger nog een gunstregime van verminderde bijdrage bestond, bestaat dit momenteel niet meer en zijn zelfstandigen in bijberoep gehouden tot het betalen van dezelfde bijdragen als een zelfstandige in hoofdberoep wanneer men meer verdient dan de vrijstellingsdrempel.¹¹¹ De zelfstandige in bijberoep is wel vrijgesteld van bijdragebetaling als zijn beroepsinkomen niet meer bedraagt dan 1553,58 EUR (geïndexeerd bedrag voor 2021).¹¹² Indien de zelfstandige in bijberoep daarentegen wel voldoende beroepsinkomsten genereert én die de minimumdrempel voor de bijdragen van zelfstandigen in hoofdberoep overschrijden, geniet de zelfstandige in bijberoep dezelfde rechten als een zelfstandige in hoofdberoep.¹¹³ Voor de rest kan men elke bijdrage die lager is dan de minimumbijdrage voor zelfstandigen in hoofdberoep beschouwen als een loutere solidariteitsbijdrage.¹¹⁴

48. De zelfstandigen in bijberoep zijn in principe verzekerd voor de sociale risico's in het kader van hun hoofdberoep. Uit de analyse van de risico's leid ik af dat zij wel degelijk zijn uitgesloten van alle risico's ingevolge het Sociaal Statuut.¹¹⁵ Toch is de vraag in hoeverre dit verdedigbaar blijft, aangezien zij ook bijdragen betalen. De dubbele bijdrageplicht lijkt namelijk niet tot het een tweevoudige hoedanigheid van rechthebbende op een socialezekerheidsuitkering.¹¹⁶ Budgettair genomen is het niet zo evident voor de wetgever om enige vorm van bescherming boven op de bescherming ingevolge het stelsel van het hoofdberoep van de zelfstandige in bijberoep toe te kennen aan hen. Bestaat er een leemte in de formele dekking door het statuut? Naar analogie zijn zelfstandigen van wie de arbeidsprestaties slechts van geringe omvang zijn waardoor de activiteit van marginale en bijkomstige omvang is, niet als zelfstandigen te beschouwen volgens het Hof van Justitie.¹¹⁷ Daarbij ga ik ervan uit dat de zelfstandige activiteit van de zelfstandige in bijberoep niet gering is voor die gevallen waar hij beroepsinkomsten boven de vrijstellingsdrempel genereert. In de volgende alinea's ga ik hier dieper op in.

49. De zelfstandigen in bijberoep zijn in principe formeel gedekt tegen het arbeidsongeschiktheid- en ouderschapsrisico ingevolge de arbeidsongeschiktheids- en

---

¹¹⁰ RSVZ, *Het sociaal statuut der zelfstandigen – Bijberoep*, geconsulteerd via https://www.rsvz.be/sites/rsvz.be/files/publication/brochure_bijberoep_02_2015.pdf, 3. Zie ook art. 35 Algemeen Reglement Sociaal Statuut der Zelfstandigen.

¹¹¹ Y. STEVENS, F. LOUCKX, Y. JORENS en J. VAN LANGENDONCK, *Handboek socialezekerheidsrecht (tiende editie) – gebonden*, Brussel, Intersentia, 2020, 235.

¹¹² RSVZ, *Sociale bijdragen – Bijdragen 2021 – Refertejaar 2018*, geconsulteerd via https://www.rsvz.be/sites/rsvz.be/files/publication/folder_sociale_bijdragen_2021.pdf, 3.

¹¹³ Art. 12 Sociaal Statuut der Zelfstandigen.

¹¹⁴ R. JANVIER, "Zelfstandigen krijgen (te) veel waar voor hun geld", *Sampol* 2019, nr. 5, geconsulteerd via <https://www.sampol.be/2019/05/zelfstandigen-krijgen-te-veel-waar-voor-hun-geld>.

¹¹⁵ Art. 18 Sociaal Statuut der Zelfstandigen.

¹¹⁶ G. VAN LIMBERGHEN, "Blinde vlekken in het sociaal statuut der zelfstandigen" in D. SIMOENS, D. PIETERS, J. PUT, P. SCHOUKENS en Y. STEVENS (eds.), *Sociale zekerheden in vraagvorm. Liber Amoricum Jef Van Langendonck*, Antwerpen, Intersentia, 2005, (529) 533.

¹¹⁷ HvJ 3 mei 2012, C-337/10, ECLI:EU:C:2012:263, 'Neidel vs Frankfurt am Main'.

ouderschapsverzekering voor werknemers indien ze voldoen aan de voorwaarden.¹¹⁸ Uit de analyse van de effectieve dekking in randnummer 76 zal blijken dat ondanks formele dekking tegen dit risico, dit nog niet noodzakelijk een voldoende effectieve dekking inhoudt. De zelfstandigen in bijberoep zijn ook gedekt tegen arbeidsongevallen en beroepsziektes door diezelfde arbeidsongeschiktheids- en ouderschapsverzekering voor werknemers bij intreding van het arbeidsongeval.¹¹⁹

50. Zelfstandigen in bijberoep genieten bescherming tegen het pensioenrisico volgens hun hoofdberoep.¹²⁰ Toch volg ik de opvatting dat het verstandig is om de zelfstandige in bijberoep pensioen te laten opbouwen voor de activiteiten die hij/zij in die hoedanigheid verricht. Dit opgebouwde pensioenbedrag zal immers niet exuberant hoog zijn en zonder probleem kunnen worden samengevoegd met het werknemerspensioen én zou zelfs het niveau van de minimumpensioenen op die manier kunnen bereiken dat gelijk is voor zowel werknemers als zelfstandigen.¹²¹ In deze lijkt me hier een verplichte verzekering zeker opportuun.

51. De zelfstandigen in bijberoep zijn ook uitgesloten van het overbruggingsrecht.¹²² In principe zijn zelfstandigen in bijberoep gedekt tegen het werkloosheidsrisico door hun hoofdberoep. Indien zij hun zelfstandige beroepsactiviteit moeten stopzetten, hebben zij geen recht op een werkloosheidsuitkering, noch op een financiële uitkering volgens het overbruggingsrecht. Het penibele karakter van deze situatie werd zeer duidelijk tijdens deze COVID-19 crisis. Doordat zelfstandigen in bijberoep in de getroffen sectoren hun inkomen zagen wegvallen, belandden velen zelfstandigen in bijberoep in financiële moeilijkheden: een zelfstandige in bijberoep waarvan het loon in hoofdberoep kort bij het minimumloon ligt en die de inkomsten uit het bijberoep ziet wegvallen, heeft geen recht op het overbruggingsrecht, ondanks de bijdragebetaling in het Sociaal Statuut.¹²³ Sedert april 2020 konden de zelfstandigen in bijberoep die voorlopige bijdragen betaalden ten belope van minstens de helft van de minimumbijdragen van zelfstandigen in hoofdberoep, aanspraak maken op de helft van de financiële uitkering bij het overbruggingsrecht. Dit bedrag mocht worden gecumuleerd met het werknemersloon.¹²⁴ Mijns inziens lijkt deze

---

¹¹⁸ Art. 87 Wet Geneeskundige Verzorging.

¹¹⁹ G. VAN LIMBERGHEN (et al.), *L'accès des travailleurs salariés et indépendants à la sécurité sociale en Belgique Mission d'étude pour le SPF Sécurité sociale*, Brussel, FOD Sociale Zekerheid, 2020, 391.

¹²⁰ Art. 15 Pensioenwet Zelfstandigen. Zie ook art. 12 Sociaal Statuut der Zelfstandigen.

¹²¹ G. VAN LIMBERGHEN, *Syllabus Sociaal Statuut van de Zelfstandigen*, VUB 2021, 281.

¹²² Art. 5 Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

¹²³ D. DUMONT, "Quelle couverture sociale pour les indépendants au "chômage"?", *JTT* 2020, afl. 1363, (168) 172.

¹²⁴ *Ibid.*, 174. Zie ook artt. 3 en 4 van de wet 23 maart 2020 tot wijziging van de wet 22 december 2016 houdende invoering van een overbruggingsrecht ten gunste van zelfstandigen en tot invoering van tijdelijke maatregelen in het kader van COVID-19 ten gunste van zelfstandigen, *BS* 24 maart 2020.

voorlopige situatie een goede aanzet te zijn voor de wetgever om na te denken over de implementatie van dit systeem op permanente basis voor zelfstandigen in bijberoep.

52. De zelfstandigen in bijberoep die bijdragen moeten betalen op het bedrag boven de vrijstellingsdrempel, zouden dus in principe verplicht verzekerd moeten zijn in het kader van het overbruggingsrecht. Naar analogie met de opinie van een expertenrapport, lijkt het me niet opportuun om het overbruggingsrecht open te stellen voor zelfstandigen in bijberoep die beroepsinkomsten verdienen onder de vrijstellingsdrempel. Indien men minder dan 1 553,58 EUR op jaarbasis verdient, spreekt men eerder van inkomsten gegeneerd uit louter marginale en bijkomstige beroepsactiviteit. Zelfstandigen in bijberoep daarentegen die bijdragen betalen die hoger of gelijk zijn aan de minimumbijdragen voor zelfstandigen, zijn in theorie wel formeel gedekt voor het overbruggingsrecht. De adder onder het gras hier is evenwel de voorwaarde dat men geen beroepsactiviteit¹²⁵ meer mag uitoefenen indien men van het overbruggingsrecht wil genieten.¹²⁶

53. Als slotgedachte bij de zelfstandigen in bijberoep, verwijs ik naar de wens van het Algemeen Beheerscomité voor het Sociaal Statuut der Zelfstandigen om aan elke sociale bijdragebetaling, opbouw van sociale rechten te koppelen, mits dit budgettair haalbaar is.¹²⁷ Dit zou op slag het karakter van de solidariteitsbijdragen die de bijdragebetaling nu heeft, neutraliseren.

54. Artikel 5 van het Sociaal Statuut der Zelfstandigen bepaalt welke categorieën van zelfstandigen uitgesloten zijn van het sociaal statuut, zonder te behoren tot een eigen specifieke of andere socialezekerheidsregeling voor zelfstandigen. In het bijzonder betreft dit journalisten, perscorrespondenten en personen die auteursrechten genieten. Uit artikel 5 kan worden afgeleid dat er enkel een uitsluiting is voor die gevallen waarvoor er in een ander stelsel geen gelijkwaardige bescherming bestaat zoals die die geboden wordt door het sociaal statuut. In principe loopt de situatie van deze uitgesloten categorie zelfstandigen gelijk met deze van de zelfstandigen in bijberoep. Beide groepen worden uitgesloten van het sociaal statuut en beiden genieten ze bescherming voor de sociale risico's onder een ander stelsel. Anders dan bij de zelfstandigen in bijberoep, moet er wel sprake zijn van een gelijkwaardige bescherming. Aangezien men in België naast het zelfstandigenstatuut, nog maar twee andere stelsels kent, namelijk het werknemers- en ambtenarenstelsel, valt deze categorie uitgesloten zelfstandigen onder een van deze twee

---

¹²⁵ Art. 5, §1, 4° Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

¹²⁶ G. VAN LIMBERGHEN (et al.), *L'accès des travailleurs salariés et indépendants à la sécurité sociale en Belgique Mission d'étude pour le SPF Sécurité sociale*, Brussel, FOD Sociale Zekerheid, 2020, 393.

¹²⁷ ALGEMEEN BEHEERSCOMITÉ, *Aandachtspunten voor de komende legislatuur*, 25 juni 2020, https://www.rsvz.be/sites/rsvz.be/files/publication/algemeen_beheerscomite_aandachtspunten_komende_legislatuur_20200625.pdf, 25.

stelsels. Hierdoor komen ze mijns inziens terecht in dezelfde situatie als zelfstandigen in bijberoep waardoor ze geen dekking hebben tegen de risico's waaraan een zelfstandige wordt blootgesteld. Het grote verschil tussen beide groepen zelfstandigen situeert zich daar waar de journalisten, perscorrespondenten en personen die auteursrechten genieten, geen bijdragen moeten betalen aan het sociaal statuut, waar de zelfstandigen in bijberoep wél bijdragen betalen.¹²⁸ Voor deze categorie van uitgesloten zelfstandigen zou ik suggereren eventueel te voorzien in een vrijwillige verzekering met opt-in in de arbeidsongeschiktheidsverzekering, de pensioenverzekering en het overbruggingsrecht.

55. Vervolgens is er ook bijzondere aandacht vereist voor de groep zelfstandigen die vrijstelling van bijdragen genieten. Zelfstandigen die zich in een tijdelijke moeilijke financiële of economische situatie bevinden, kunnen een vrijstelling vragen van de bijdragebetaling van sociale zekerheid.¹²⁹ Met uitzondering van de pensioen- en overlevingsuitkeringen, worden de bijdragen geacht te zijn betaald en blijft men verzekerd voor alle risico's die ressorteren onder het sociaal statuut met uitzondering van het pensioenrisico.¹³⁰ Het niet opbouwen van pensioenrechten, tenzij men binnen de verjaringstermijn deze bijdrage alsnog volstort, is problematisch voor wat de formele dekking betreft.¹³¹ Hierdoor komt men in dezelfde situatie terecht als bij het overbruggingsrecht waardoor er een 'gat' in de pensioenloopbaan optreedt waarvoor men ook geen pensioen zal ontvangen.¹³² Het Algemeen Beheerscomité voor het Sociaal Statuut der Zelfstandigen stelde zelf wel al concreet voor om de zelfstandige gedurende een periode van acht kwartalen ondanks vrijstelling van bijdragen of gedurende de periode waarin men overbruggingsrecht ontvangt, opbouw van pensioenrechten te laten genieten. Deze periode van acht kwartalen is ingegeven door een zekere budgettaire voorzichtigheid.¹³³ Bijgevolg lijkt het me aangewezen om ook in dit geval te voorzien in een verplichte verzekering voor zelfstandigen om op die manier te voldoen aan de aanbeveling. In ondergeschikte orde kan het systeem voor de Aanvullende Pensioenen voor Zelfstandigen¹³⁴, dat een buitenwettelijk kader kent, ervoor zorgen dat deze leemte in de formele dekking opgevangen wordt. Er kan ook in sociale bescherming worden voorzien waarbij de organisatie naar sociale partners of andere entiteiten is overgeheveld,

---

¹²⁸ Art. 12 Sociaal Statuut der Zelfstandigen. Het betreft hem de zelfstandigen in bijberoep die beroepsinkomsten genereren boven de vrijstellingsdrempel.

¹²⁹ Art. 17, §1 Sociaal Statuut der Zelfstandigen.

¹³⁰ Art. 17, §8 Sociaal Statuut der Zelfstandigen.

¹³¹ ALGEMEEN BEHEERSCOMITÉ, *Advies: Opbouw van pensioenrechten in geval van overbruggingsrecht en vrijstelling van bijdragen*, 23 mei 2019, nr. 2019/09, <https://www.rsvz.be/nl/publication/algemeen-beheerscomite-advies-201909>, 3.

¹³² D. DUMONT, "Quelle couverture sociale pour les indépendants au "chômage"?", *JTT* 2020, afl. 1363, (168) 172.

¹³³ ALGEMEEN BEHEERSCOMITÉ, *Advies: Opbouw van pensioenrechten in geval van overbruggingsrecht en vrijstelling van bijdragen*, 23 mei 2019, nr. 2019/09, <https://www.rsvz.be/nl/publication/algemeen-beheerscomite-advies-201909>, 5.

¹³⁴ Programmawet 24 december 2002, *BS* 31 december 2002.

zolang dit maar in overeenstemming is met de fundamentele beginselen van de nationale socialebeschermingsstelsels.¹³⁵

56. Gepensioneerde zelfstandigen die een pensioen ontvangen, bouwen geen rechten meer op ondanks de bijdragebetaling. De bijdragebetaling opent geen extra pensioenrechten meer of rechten op arbeidsongeschiktheidsuitkeringen. Zij genieten wel een vermindering van het bijdragepercentage wanneer ze nog beroepsinkomsten genereren.¹³⁶ Aangezien deze categorie van zelfstandigen al een inkomensvervangende uitkering ontvangt en zolang ze onder bepaalde inkomensgrenzen onbelast mogen bijverdienen, meen ik dat dit geen problemen geeft voor de aanbeveling.¹³⁷

57. Naast de uitgesloten zelfstandigen, worden er ook nog twee categorieën helpers uitgesloten van het Sociaal Statuut. Voor elk risico dat valt onder het toepassingsgebied van het Sociaal Statuut, zijn de helpers niet gedekt.¹³⁸ De jonge helpers en helpsters die voor de 1ste januari van het jaar in de loop waarvan zij de leeftijd van twintig jaar bereiken, tenzij zij gehuwd zijn voor deze datum, zijn uitgesloten van het toepassingsgebied van het sociaal statuut.¹³⁹ Meestal zullen deze jonge helpers als persoon ten laste verzekerd zijn tegen ziektekosten en rechtgevend zijn op gezinsbijslag.¹⁴⁰ De ratio legis van deze wetgeving dateert uit de jaren '30 toen de wetgever familiale bedrijven wilde vrijwaren van te hoge bijdragenlasten omdat zelfstandigen toen geen bijdragen verschuldigd waren voor de pensioenen wanneer hun kinderen geen of een fictief loon kregen.¹⁴¹ Uit de lezing van de wet blijkt dat helpers ten vroegste bij het bereiken van de leeftijd van twintig jaar onder het Sociaal Statuut vallen. De regel met betrekking tot het huwen werd ingevoerd zodat de echtgeno(o)t(e) van de helper bij diens overlijden alsnog een beroep zou kunnen doen op een overlevingspensioen. Uit de recente pensioenhervormingen leren wij dat deze toekenningsleeftijd verhoogd is naar vijfenvijftig jaar en de uitzonderingen zijn afgeschaft.¹⁴² Bijgevolg kan de echtgeno(o)t(e) nog maar enkel een beroep doen op de overgangsuitkering.

---

¹³⁵ Punt 1.2. aanbeveling toegang sociale bescherming.

¹³⁶ Art. 13 Sociaal Statuut der Zelfstandigen.

¹³⁷ Art. 107 Pensioenbesluit Zelfstandigen.

¹³⁸ Art. 18 Sociaal Statuut der Zelfstandigen.

¹³⁹ Art. 7, 2° Sociaal Statuut der Zelfstandigen.

¹⁴⁰ W. VAN EECKHOUTTE, "Structuur van de socialezekerheidsregelingen" in W. VAN EECKHOUTTE (ed.), *Handboek Belgisch Sociaal Recht. II. Handboek Belgische Socialezekerheidsrecht*, Mechelen, Wolters Kluwer België, 2017, (79) 153.

¹⁴¹ MvT bij het wetsontwerp tot uitbreiding van de gezinsvergoedingen aan de werkgevers en de buiten dienst staande arbeiders, *Parl.St.* Kamer 1936-37, nr. 56, 8.

¹⁴² Wet 25 april 2014 tot hervorming van het overlevingspensioen van de zelfstandigen, *BS* 6 juni 2014.

58. Men kan “zelfstandige” worden vanaf achttien jaar.¹⁴³ Daarom is het opmerkelijk dat men als jonge helper pas rechten kan opbouwen volgens het sociaal statuut van zodra dat men de leeftijd van twintig jaar bereikt heeft of vroeger gehuwd is, terwijl een zelfstandige jongere dit twee jaar eerder kan. Aangezien een zelfstandige pas na zestig volbrachte kwartalen van opbouw van pensioenrechten een beroep kan doen op het dubbel overbruggingsrecht¹⁴⁴, hoeft het weinig betoog dat dit verschil van twee jaren, of acht kwartalen in het geval van het overbruggingsrecht, een groot verschil maakt. De wetgever beoogde met de aansluiting van jonge zelfstandigen tot het Sociaal Statuut der Zelfstandigen de langstlevende echtgenoot een recht te geven op het overlevingspensioen. Inmiddels weten we dat dit recht vervaagd is tot een lage overgangsuitkering. Bovendien wordt het argument om met de uitsluiting van de jonge helpers familiale bedrijven te vrijwaren van te hoge sociale lasten alsmar minder acceptabel, gezien de gevolgen die dit kan hebben voor de jonge helper. Daarom opperde het Algemeen Beheerscomité voor het Sociaal Statuut der Zelfstandigen in een van zijn adviezen dat het meer aangewezen zou zijn om fiscale gunstmaatregelen te verlenen aan deze bedrijven in plaats van te voorzien in de uitsluiting van de jonge helper in het Sociaal Statuut.¹⁴⁵ Mijns inziens is de uitsluiting van de jonge helper niet conform de aanbeveling toegang sociale bescherming en vind ik het de overweging waard om, naar analogie met de jonge zelfstandigen, te voorzien in een verplichte verzekering in het sociaal statuut.

59. De volgende categorie uitgesloten helpers zijn de toevallige helpers. Zij oefenen slechts toevallig een bedrijvigheid uit als helper. Deze activiteit mag geen regulier karakter kennen. Het Algemeen Reglement betreffende het Sociaal Statuut der Zelfstandigen¹⁴⁶ heeft dit verder gespecificeerd. Uit rechtspraak blijkt dat zelfs als de toevallige helper minder dan negentig dagen activiteiten uitvoert voor de zelfstandige, er toch sprake kan zijn van een regelmatig karakter als deze activiteiten zich voordoen tijdens diezelfde periode gedurende verscheidene jaren.¹⁴⁷ Dit reguliere karakter kan zich ook uiten in die zin dat de toevallige helper permanent ter beschikking staat van de zelfstandige, zonder de eis dat dit jaarlijks moet worden herhaald.¹⁴⁸ Het determinerend criterium om na te

---

¹⁴³ ACERTA, *Vanaf wanneer kan ik een onderneming opstarten?*, geconsulteerd op 4 maart 2021 via <https://www.acerta.be/nl/starters/startersvragen/startvoorwaarden/vanaf-welke-leeftijd-kan-ik-een-onderneming-opstarten>.

¹⁴⁴ Art. 7, §3 Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

¹⁴⁵ ALGEMEEN BEHEERSCOMITÉ, *Aandachtspunten voor de komende legislatuur*, 25 juni 2020, https://www.rsvz.be/sites/rsvz.be/files/publication/algemeen_beheerscomite_aandachtspunten_komende_legislatuur_20200625.pdf, 24.

¹⁴⁶ Art. 5 KB 19 december 1967 houdende algemeen reglement in uitvoering van het koninklijk besluit nr. 38 van 27 juli 1967, houdende inrichting van het sociaal statuut der zelfstandigen, *BS* 28 december 1967.

¹⁴⁷ V. FRANQUET, A. SIMON, R. OSLET, “L’assujettissement des aidants de travailleur indépendant” in X., *Guide social permanent – Commentaire – Droit de la sécurité sociale*, Waterloo, Kluwer, 2020, (262) 277. Zie Cass. 22 juni 1981, *Arr. Cass.* 1980-8, 1231.

¹⁴⁸ *Ibid.*, 277. Zie ook Arbh. Bergen 12 september 1990, A.R. nr. 8961.

gaan of een persoon ressorteert onder het statuut is de frequentie van de activiteit.¹⁴⁹ Naar analogie met de rechtspraak van het Hof van Justitie kan de toevallige helper worden uitgesloten omdat de activiteit van geringe omvang is. Bovendien is de grens tussen een student-toevallige helper en een student-zelfstandige flinterdun omdat een student-zelfstandige in principe hetzelfde werk kan verrichten als de toevallige helper, maar dat deze voorlaatste wel gebonden kan zijn aan een statuut. In essentie kunnen ze allebei studentenarbeid verrichten. Gelet op het bovenstaande zou het daarom iets te roekeloos zijn om te besluiten dat de uitsluiting van de toevallige helper volledig ingaat tegen de ratio legis van de aanbeveling toegang sociale bescherming. Daarom lijkt het me hier voorzichtiger om te opteren voor een vrijwillige verzekering met opt-in bij het Sociaal Statuut der Zelfstandigen. Dit vindt ook steun in een expertenrapport.¹⁵⁰

60. Artikel 5ter verwijst uitdrukkelijk naar artikel 90, eerste lid, 1° bis WIB 92, dat een verwijzing inhoudt naar de diverse inkomsten die men genereert uit de platformeconomie. De inkomsten die men verkrijgt uit de deeleconomie zullen worden gekwalificeerd als diverse inkomsten.¹⁵¹ Zolang de grensbedragen niet worden overschreden, valt men niet onder het Sociaal Statuut van de Zelfstandigen. In de omgekeerde situatie is dit wel het geval en geldt er een aansluitingsverplichting bij een sociaal verzekeringsfonds.¹⁵² De wet van 18 juli 2018, of kort de "Bijklus-wet", werd vernietigd door het Grondwettelijk Hof¹⁵³, grotendeels op vraag van beroepsorganisaties en vakbonden. Het Hof besluit dat de regeling van het onbelast bijverdienen op verschillende punten strijdig is met het beginsel van gelijkheid en non-discriminatie.¹⁵⁴ Denk bijvoorbeeld aan de vrijstelling tot het betalen van sociale bijdragen, terwijl zelfstandigen minimumbijdragen op een minimuminkomstendrempel dienen te betalen. De wetgever had tot 31 december 2020 de tijd om in een nieuw regime te voorzien. Uiteindelijk werd deze deadline gehaald en werd er voorzien in fiscaal gunstregime. De toelatingsvoorwaarden blijven hetzelfde, maar de grootste verandering situeert zich erin dat zelfs wanneer men onder de inkomensgrens blijft, men belastingen moet betalen.¹⁵⁵ Indien men meer verdient dan de inkomensgrens van 6390 EUR zal men vallen onder het sociaal statuut. Bijgevolg kan de atypische werker ressorteren onder het sociaal statuut en de minimumbijdragen dienen te betalen. Dit kan

---

¹⁴⁹ D. SIMOENS, "Knelpunten in het toepassingsgebied van de sociale zekerheidsregeling voor werknemers en zelfstandigen", *TPR* 1987, (91) 143.

¹⁵⁰ G. VAN LIMBERGHEN (et al.), *L'accès des travailleurs salariés et indépendants à la sécurité sociale en Belgique Mission d'étude pour le SPF Sécurité sociale*, Brussel, FOD Sociale Zekerheid, 2020, 387.

¹⁵¹ Art. 90, eerste lid, 1^obis WIB 1992.

¹⁵² UNIZO, *Actief binnen de deeleconomie: Hoeveel belastingen sporten? Wat met sociale bijdragen?*, geconsulteerd via <https://www.unizo.be/advies/actief-binnen-de-deeleconomie-hoeveel-belastingen-betalen-wat-met-sociale-bijdragen>.

¹⁵³ GwH 23 april 2020, nr. 53/2020.

¹⁵⁴ I. VAN HIEL, "Wet op onbelast bijverdienen is ongrondwettig", *de Juristenkrant* 2020, afl. 409, (2) 2.

¹⁵⁵ C. PRIEM en E. VERHAEGEN, "Van onbelast naar goedkoop belast bijklussen via deeleconomie-activiteiten en verenigingswerk in de sportsector", *SOCWEG* 2021, afl. 6, (13) 15.

leiden tot een zware financiële last.¹⁵⁶ Dit heeft ook gevolgen voor de effectieve dekking. Door het irreguliere karakter van de te verrichten arbeid, is het voor zulke werkers vaak moeilijk om te voldoen aan bijvoorbeeld wachttermijnen. Hierdoor lopen zij het risico om sociale bescherming te ontlopen.¹⁵⁷

61. De meewerkende partner die niet onder het vermoeden van de meewerkende partner valt omdat ze een eigen beroepsactiviteit uitoefent, zal bovendien ook uitgesloten worden van de risico's die het Sociaal Statuut omvatten.¹⁵⁸ Uiteraard valt de partner wel onder het toepassingsgebied van het Sociaal Statuut wanneer de eigen onderscheiden activiteit een zelfstandige activiteit uitmaakt. In de meeste gevallen zal de partner immers door de eigen beroepsactiviteit onder het werknemers- of ambtenarenstelsel ressorteren.

1.3 Deelbesluit

62. België heeft in de meeste situaties uitvoering gegeven aan de aanbeveling toegang sociale bescherming voor wat betreft de formele verzekeringsdekking tegen sociale risico's. De Belgische wetgever heeft zich echter nog te buigen over het gebrek aan formele dekking door de aanbeveling toegang sociale bescherming voor verschillende categorieën van zelfstandigen. Waar mogelijk gaat de voorkeur uit naar een verplichte verzekering of toch ten minste naar een vrijwillige verzekering.

63. De zelfstandigen die minimumbijdragen betalen zijn voldoende formeel gedekt behoudens de arbeidsongevallen, de beroepsziekten en het overbruggingsrecht. De analyse bracht naar voor dat een vrijwillige verzekering met opt-in bij de arbeidsongevallenverzekering voor werknemers opportuun is. Dringender is de situatie die het overbruggingsrecht behelst. Bij gebrek aan een werkloosheidsverzekering voor zelfstandigen tracht het overbruggingsrecht deze rol over te nemen. Alleen is deze verzekering nog te beperkt tot een viertal gevallen en is het bovendien problematisch dat, voor het tijdvak waarin men het overbruggingsrecht geniet, er geen pensioenrechten worden opgebouwd. Een evaluatie dringt zich op.

64. Student-zelfstandigen betalen verminderde bijdragen en zijn reeds verplicht gedekt tegen bepaalde risico's. Dit statuut functioneert reeds goed, desalniettemin is het de overweging waard om, voor student-zelfstandigen die voldoende bijdragen betalen, de verplichte verzekering uit te breiden.

---

¹⁵⁶ P. SCHOUKENS, A. BARRIO en S. MONTEBOVI, "The EU social pillar: An answer to the challenge of the social protection of platform workers?", *EJSS* 2018, (219) 238.

¹⁵⁷ *Ibid.*

¹⁵⁸ Art. 7bis Sociaal Statuut der Zelfstandigen.

65. Vervolgens werd de groep zelfstandigen besproken die uitgesloten is van het sociaal statuut. In het bijzonder blijkt dat de zelfstandige in bijberoep onvoldoende formeel gedekt is, ondanks bijdragebetaling aan het Sociaal Statuut der Zelfstandigen die geen rechten openen op extra prestaties. Zeker voor wat betreft het overbruggingsrecht en het pensioen zouden zelfstandigen in bijberoep, die bijdragen betalen hoger dan de vrijstellingsdrempel, gerechtigd moeten zijn op prestaties krachtens het Sociaal Statuut der Zelfstandigen.

66. Uit analyse blijkt vervolgens dat het niet langer opportuun is om de jonge helpers nog langer uit te sluiten van het Sociaal Statuut der Zelfstandigen. Het argument dat deze uitsluiting er is om de bijdragedruk van familiale bedrijven te verlichten, is hopeloos verouderd. Andere fiscale stimuli kunnen dit perfect vervangen. Bovendien is de uitsluiting zeer nadelig voor de opbouw van sociale rechten in hoofde van de jonge helper. Een verplichte verzekering kan dit euvel uit de wereld helpen.

2 Effectieve dekking

67. In dit deel bestudeer ik de effectieve dekking door het sociaal statuut van de zelfstandigen in België. Meer specifiek komen volgende onderdelen aan bod: de wachttijden en de overdracht van de opgebouwde rechten tussen de verzekeringsstelsels, de carenzperioden en de looptijd van de uitkeringen. Deze elementen worden besproken voor arbeidsongeschiktheid, ouderschap, het rust- en overlevingspensioen, overbruggingsrecht en voor arbeidsongevallen en beroepsziekten voor zelfstandigen. Nadat in het eerste deel de formele dekking per risico aan bod kwam, analyseer ik vervolgens voor elk risico de huidige situatie in België en hoe de Belgische wetgever de aanbeveling toegang sociale bescherming uitvoert of verder dient uit te voeren. Vervolgens formuleer ik een deelbesluit.

2.1 Evaluatiekader

68. Effectieve dekking wordt in de aanbeveling beschreven als een situatie in een specifieke tak van sociale bescherming waarbij de leden van een groep in de gelegenheid worden gesteld om rechten op te bouwen en, indien het overeenkomstige risico zich voordoet, toegang te hebben tot een uitkering van een bepaalde omvang.¹⁵⁹ Concreet genomen betekent dit dat zelfstandigen pas effectief gedekt zijn indien zij in de mogelijkheid worden gesteld om adequate uitkeringen op te bouwen én indien zij ook effectieve toegang hebben tot dit bepaald niveau van uitkeringen.¹⁶⁰ Bijgevolg kan de situatie zich voordoen dat men in theorie wel formeel gedekt is, maar men geen aanspraak kan maken op effectieve dekking.¹⁶¹

2.1.1 Tijdsvoorwaarden

69. De tijdsvoorwaarden omvatten zowel de regels met betrekking tot wachttijden, carenzperioden als die voor de berekening en duur van de rechten.¹⁶² Onder "wachttijd", of "qualifying period" volgens de Engelstalige versie van de aanbeveling, verstaat men de periode van vereiste deelname aan een stelsel volgens de regels van de nationale wetgeving voor men aanspraak kan maken op de eerder opgebouwde sociale rechten. De schrijvers van de voorbereidende documenten van de aanbeveling zijn er zich van bewust dat zulke wachttijden het moeilijker maken om te kunnen voldoen aan de toelatingsvoorwaarden, maar erkennen toch dat het volledig afschaffen ervan niet wenselijk is omdat hiermee anders elke barrière tegen misbruik wordt weggenomen. Vervolgens maakt men ook melding van de "referteperiode", namelijk de periode waarin

---

¹⁵⁹ Punt 7, f) aanbeveling toegang sociale bescherming.

¹⁶⁰ Overweging 16 aanbeveling toegang sociale bescherming.

¹⁶¹ Overweging 16 aanbeveling toegang sociale bescherming.

¹⁶² Punt 9, a) aanbeveling toegang sociale bescherming.

men de wachttijd dient te volbrengen.¹⁶³ De “waiting period” komt in België het best overeen met de carenzperiode. In concreto betekent dit dat de dekking tegen het risico reeds verworven is, maar eerst een bepaalde tijd dient te verstrijken voor de prestatie zal worden uitgekeerd.¹⁶⁴ De begunstigde dient een vaste periode te wachten voor die aanspraak kan maken op een uitkering.¹⁶⁵

70. Punt 9 van de Europese aanbeveling bepaalt dat de regels voor de bijdragen en rechten er niet toe mogen leiden dat het personen belet om rechten op te bouwen of aanspraak te maken op uitkeringen omwille van hun rechtspositie op de arbeidsmarkt. Verschillen tussen werknemers en zelfstandigen zijn toegestaan zolang deze proportioneel en in verhouding zijn met de specifieke situatie van de betrokkenen.¹⁶⁶ De aanbeveling verzet zich in principe niet tegen het opleggen van zulke tijdsvoorwaarden, als deze voorwaarden neutraal blijven ten opzichte van de rechtspositie van de betrokkene op de arbeidsmarkt.¹⁶⁷ De opstellers van de aanbeveling beseffen ook dat een uniform systeem de ene groep werkenden zou kunnen benadelen ten opzichte van de andere. Daardoor kunnen de lidstaten wel opteren voor een apart systeem per beroepscategorie.¹⁶⁸ De tijdsvoorwaarden mogen dus worden aangepast, als die een gelijkwaardige sociale bescherming voor een bepaalde groep zouden beletten.¹⁶⁹

71. Sociale verzekeringen voorzien in een wachttijd om te vermijden dat het te verzekeren risico zich al heeft voorgedaan wanneer de verzekering wordt gesloten.¹⁷⁰ Verder rees ook het bewustzijn dat een snellere toegang tot de sociale zekerheid door het elimineren van wachttermijnen, een grotere budgettaire kost met zich zou meebrengen.¹⁷¹ Deze termijnen mogen niet onterecht gebruikt worden om de kosten te drukken, hoewel deze termijnen een legitiem karakter kunnen hebben. Wanneer een overheid er echter voor kiest om een wachttermijn te verdubbelen, kan men ervan uit gaan dat deze

---

¹⁶³ Commission staff working document (Comm.) Impact Assessment accompanying the document Proposal for a Council recommendation on access to social protection for workers and the self-employed, 13 maart 2018, SWD(2018)71 def, 26-51.

¹⁶⁴ D. DE LAMINNE DE BEX en K. KLAUS, “Omvang en betaling der verzekerde prestaties” in X. (ed.), *Kluwer’s Verzekeringshandboek*, Mechelen, Kluwer, 2020, (II.2.8.-01) II.2.8.-01.

¹⁶⁵ Commission staff working document (Comm.) Impact Assessment accompanying the document Proposal for a Council recommendation on access to social protection for workers and the self-employed, 13 maart 2018, SWD(2018)71 def, 51.

¹⁶⁶ Punt 5; Punt 9 aanbeveling toegang sociale bescherming.

¹⁶⁷ P. SCHOUKENS, “Thematic Discussion Paper. Mutual Learning on Access to social protection for workers and the self-employed. 2nd Workshop: Effective Coverage”, Brussel, European Commission, 2019, 12.

¹⁶⁸ Punt 5 in combinatie met overweging 19 aanbeveling toegang sociale bescherming.

¹⁶⁹ Commission staff working document (Comm.) Impact Assessment accompanying the document Proposal for a Council recommendation on access to social protection for workers and the self-employed, 13 maart 2018, SWD(2018)71 def, 19.

¹⁷⁰ W. VAN EECKHOUTTE, “Het verschijnsel sociale zekerheid – Sociale Zekerheid en recht” in W. VAN EECKHOUTTE (ed.), *Handboek Belgisch Sociaal Recht. II. Handboek Belgische Socialezekerheidsrecht*, Mechelen, Wolters Kluwer België, 2017, (3) 6.

¹⁷¹ Commission staff working document (Comm.) Impact Assessment accompanying the document Proposal for a Council recommendation on access to social protection for workers and the self-employed, 13 maart 2018, SWD(2018)71 def, 32.

verdubbeling als primair doel heeft overheidsuitgaven te drukken in plaats van misbruik te voorkomen. Niet-economische maatregelen kunnen genomen worden om de kosten alsnog te beperken.¹⁷² Daarvoor denk ik bijvoorbeeld aan het optimaliseren van de controlemechanismen. Mijns inziens is het streefdoel om een evenwicht te vinden tussen de wachttijden en de duur van het risico, met inachtneming van de objectieve redenen hierover. Hoewel er de consensus bestaat over de essentie van deze termijnen, stelt men zich toch de vraag of deze nog opportuun zijn in het licht van de veranderende arbeidsvormen.¹⁷³

72. Tot slot staat het Impact Assessment ook stil bij de interferentie met de Europese Code voor sociale zekerheid op het vlak van termijnen. De Europese Code voor sociale zekerheid vermeldt dat wachttermijnen toegelaten zijn, maar die mogen niet hoger zijn dan nodig om misbruik tegen te gaan. Men bepaalt dus geen exact niveau, maar verwijst naar het rapporteringsmechanisme bij de Europese Code dat dient na te gaan of de nationale termijnen het wenselijk niveau niet overschrijden.¹⁷⁴ Bovendien mag men niet uit het oog verliezen dat België zich ertoe verplicht op grond van artikel 12 van het Herziene Europees Sociaal Handvest om haar sociale zekerheid op een stabiel peil te houden en ook moet streven naar een geleidelijke verhoging van dat peil. Dit peil moet ook in overeenstemming zijn met het peil dat vereist is voor de bekrachtiging van de Europese Code.¹⁷⁵ Ook de toepasselijke verdragen per risico van de Internationale Arbeidsorganisatie worden onderzocht, omdat de verdragen die bindend zijn voor België ook deel uitmaken van het Belgisch kader waarmee België in overeenstemming moet zijn. Daarom is het wenselijk voor dit onderzoek om geen abstractie te maken van de termijnen die vermeld worden in de bindende sociale grondrechtenverdragen voor België.

2.1.2 Overdracht van rechten tussen de verschillende stelsels

73. Het behoud, de opbouw en de overdraagbaarheid van rechten tussen de verschillende stelsels zijn cruciaal voor mensen die overstappen van het ene naar het andere stelsel om de effectieve dekking ook te kunnen blijven garanderen.¹⁷⁶ De aanbeveling specificeert dit ook expliciet.¹⁷⁷ Punt 10 van de aanbeveling raadt de lidstaten aan om te verzekeren dat de rechten worden behouden, ongeacht de arbeidsrelatie en of

---

¹⁷² M. KORDA, *The Role of International Social Security Standards. An in-depth study through the case of Greece*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 253.

¹⁷³ P. SCHOUKENS, "Thematic Discussion Paper. Mutual Learning on Access to social protection for workers and the self-employed. 2nd Workshop: Effective Coverage", Brussel, European Commission, 2019, 18.

¹⁷⁴ Commission staff working document (Comm.) Impact Assessment accompanying the document Proposal for a Council recommendation on access to social protection for workers and the self-employed, 13 maart 2018, SWD(2018)71 def, 81.

¹⁷⁵ G. VAN LIMBERGHEN (et al.), *L'accès des travailleurs salariés et indépendants à la sécurité sociale en Belgique Mission d'étude pour le SPF Sécurité sociale*, Brussel, FOD Sociale Zekerheid, 2020, 402.

¹⁷⁶ Overweging 20 aanbeveling toegang sociale bescherming.

¹⁷⁷ Punt 3.1. aanbeveling toegang sociale bescherming. Zie ook punt 10.

die wel of niet in het kader van een verplicht of vrijwillig stelsel zijn verworven, en dat alles met inachtneming van de nationale omstandigheden. Daarbij komt ook de aanbeveling dat rechtsposities van zelfstandigen en economische sectoren overdraagbaar zijn, gedurende de hele loopbaan van de persoon of gedurende een bepaalde referentieperiode, en tussen verschillende stelsels binnen een bepaalde tak van de sociale bescherming. De lidstaten zijn hierin vrij om te bepalen hoe ze dit trachten te bereiken.

74. Waar overdracht mogelijk is, heeft de zelfstandige vervolgens de mogelijkheid om de verworven rechten mee te nemen naar het nieuwe stelsel waar die zullen berekend worden volgens de regels van het nieuwe stelsel. Een verplichting tot akkoord met de overdracht van rechten naar het andere stelsel komt de effectiviteit van een stelsel ten goede.¹⁷⁸ Tenslotte voorziet men ook in de mogelijkheid om tijdsvakken samen te tellen. Dit betekent dat perioden van verzekering die de rechthebbende al volbracht in een vorige arbeidsrelatie of in een andere positie op de arbeidsmarkt ook in aanmerking worden genomen als perioden van verzekering op moment van intreding van het nieuwe sociaal risico.¹⁷⁹

2.1.3 Leemtes in de effectieve dekking

75. De aanbeveling toegang sociale bescherming heeft in essentie geen bezwaren tegen het stellen van tijdsvoorwaarden, maar staat negatief ten opzichte van de disproportionele gevolgen van dergelijke voorwaarden.¹⁸⁰ Terwijl de tijdsvoorwaarden vroeger gerechtvaardigd werden als een systeem van beloning van de loyauteit van een bepaalde beroepsgroep ten aanzien van een bepaald stelsel, is dit tegenwoordig steeds minder te rechtvaardigen. De arbeidsmarkt steunt immers meer en meer op flexibiliteit, en dus ook op flexibiliteit tussen stelsels.¹⁸¹ De wachtermijnen hebben niet alleen gevolgen voor de toegang tot de risico's, maar vooral ook op de hoogte van de uitkering.¹⁸²

2.2 Wachttijden en overdracht opgebouwde rechten tussen de verzekeringsstelsels

2.2.1 Arbeidsongeschiktheid

76. Voor een arbeidsongeschiktheidsuitkering geldt voor zelfstandigen een wachttijd van zes maanden. De periode(s) van arbeidsongeschikt mogen niet worden meegerekend

---

¹⁷⁸ Commission staff working document (Comm.) Impact Assessment accompanying the document Proposal for a Council recommendation on access to social protection for workers and the self-employed, 13 maart 2018, SWD(2018)71 def, 33.

¹⁷⁹ *Ibid.*, 27.

¹⁸⁰ P. SCHOUKENS, "Thematic Discussion Paper. Mutual Learning on Access to social protection for workers and the self-employed. 2nd Workshop: Effective Coverage", Brussel, European Commission, 2019, 17.

¹⁸¹ *Ibid.*, 18.

¹⁸² *Ibid.*, 19.

in de wachttijd.¹⁸³ De sociale grondrechtenverdragen laten een wachttermijn toe voor kortlopende arbeidsongeschiktheid, zolang die ertoe dient om misbruik te voorkomen.¹⁸⁴ Na toetsing aan de sociale grondrechtenverdragen, concludeer ik dat de termijn van zes maanden niet excessief is om misbruik te vermijden aangezien de uitkering een onbeperkte looptijd heeft. De wachttijd heeft op zich dus geen demotiverend effect. Bovendien is de wachttijd ook neutraal ten opzichte van de rechtspositie van de zelfstandige op de arbeidsmarkt.¹⁸⁵ De wachttijd die zelfstandigen dient te vervullen ligt namelijk in de lijn van de wachttijd van werknemers. De wachttermijn bij werknemers bedraagt 180 dagen, in een referteperiode van twaalf maanden.¹⁸⁶ Integendeel, werknemers bevinden zich in een ongunstigere rechtspositie dan zelfstandigen door de referteperiode te verhogen tot twaalf maanden. Uit randnummer 49 bleek dat zelfstandigen in bijberoep uitgesloten zijn van alle sociale risico's ingevolge het Sociaal Statuut der Zelfstandigen, maar wel onder meer gedekt zijn tegen het arbeidsongeschiktheidsrisico ingevolge het werknemersstelsel. De wachttijd van werknemers is ongunstiger dan deze voor zelfstandigen. Hierdoor bevinden zelfstandigen in bijberoep zich in de situatie dat ze wel formeel gedekt zijn tegen dit risico bij intreding ervan, maar moeilijkere toegang hebben tot de bescherming in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers in verhouding tot de toegang in het zelfstandigenstelsel. De wachttijd zorgt er bijgevolg voor dat zelfstandigen in bijberoep eventueel niet voldoende effectief gedekt zijn bij intreding van dit arbeidsongeschiktheidsrisico. Bovendien is dit strijdig met wat de aanbeveling toegang sociale bescherming voorschrijft.¹⁸⁷

77. Vervolgens volg ik de bedenking die gemaakt wordt in de rechtsleer of het wel nog opportuun is om een wachttermijn te hebben voor een risico waarvoor men al verplicht verzekerd is. Door de verplichte verzekering erkent de wetgever de noodzaak van een dekking tegen het arbeidsongeschiktheidsrisico voor zelfstandigen, maar tracht hij de toegang tot de verzekering op deze manier toch te beperken. De voorwaarden voor zelfstandigen om recht te hebben op arbeidsongeschiktheid werden versoepeld: voortaan dienen zij slechts dertig dagen bij een ziekenfonds aangesloten te zijn en hoeven zij niet langer het bewijs te leveren dat zij een eerste kwartaalbijdrage betaald hebben, omdat de praktijk uitwijst dat dit vaak pas later gebeurt.¹⁸⁸

---

¹⁸³ Art. 14 Besluit arbeidsongeschiktheid- en moederschapsuitkering Zelfstandigen.

¹⁸⁴ Art. 17 Europese Code voor Sociale Zekerheid; Art. 25 IAO-Verdrag nr. 130.

¹⁸⁵ Punt 9 aanbeveling toegang sociale bescherming.

¹⁸⁶ Art. 128, §1 Wet Geneeskundige Verzorging.

¹⁸⁷ Punt 9 aanbeveling toegang sociale bescherming.

¹⁸⁸ Y. STEVENS, F. LOUCKX, Y. JORENS en J. VAN LANGENDONCK, *Handboek socialezekerheidsrecht (tiende editie) – gebonden*, Brussel, Intersentia, 2020, 477. Zie ook P. SCHOUKENS, "Thematic Discussion Paper. Mutual Learning on Access to social protection for workers and the self-employed. 2nd Workshop: Effective Coverage", Brussel, European Commission, 2019, 19.

78. Wanneer een werknemer de overstap maakt naar het zelfstandigenstelsel, wordt de wachttijd die de werknemer in het werknemersstelsel volbracht in mindering gebracht van de wachttijd die men nog moet volbrengen in het stelsel van de zelfstandigen wanneer men de activiteit als zelfstandige aanvat. Er mogen evenwel niet meer dan dertig dagen zitten tussen het verlies van hoedanigheid van werknemer en het verwerven van de hoedanigheid "zelfstandige" om de wachttijd te kunnen overdragen.¹⁸⁹ Mijns inziens is dit in lijn met wat de aanbeveling verwacht van de lidstaten. Een enigszins andere situatie is het wanneer een zelfstandige de overstap maakt naar het werknemersstelsel. De voorwaarden voor overdracht zijn dan beduidend strenger. De wachttijd die de zelfstandige eerder had volbracht, wordt pas verminderd in het werknemersstelsel wanneer de zelfstandige de volledige wachttijd in het zelfstandigenstelsel al naleefde én er niet meer dan dertig dagen zitten tussen het verlies van hoedanigheid als zelfstandige en het verwerven van de hoedanigheid als werknemer. De vermindering bestaat erin dat een termijn van zes maanden met ten minste negentig arbeidsdagen of gelijkgestelde dagen, voldoet als wachttijd.¹⁹⁰ Hier zie ik twee problemen in relatie tot de aanbeveling. Ten eerste is er geen neutraliteit van de rechtspositie ten aanzien van de zelfstandigen die overstappen naar de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers. Werknemers die de omgekeerde overstap maken, genieten duidelijk een betere behandeling. Ten tweede wordt de overdracht van rechten hiermee ook niet bevorderd. Wat met een zelfstandige die net niet de wachttijd volbrachte in het sociaal statuut omdat hij overstapte naar een betaalde job als werknemer wegens economische moeilijkheden in zijn zelfstandige activiteit? Niet iedereen maakt immers gebruik van het overbruggingsrecht. Daarom ben ik van mening dat de vermindering van de wachttijd bij overstap van het zelfstandigen naar het werknemersstelsel op dezelfde wijze dient te worden georganiseerd als bij overstap van het werknemersstelsel naar het zelfstandigenstelsel.

2.2.2 Ouderschap

79. Bij ouderschap zijn dezelfde wachttijden van toepassing als bij de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen. Werknemers leven dezelfde wachttijd na tijdens het ouderschapsrisico.¹⁹¹ De sociale grondrechtenverdragen, die bindend zijn voor België, laten toe dat de toekenning van uitkeringen bij ouderschap afhankelijk gemaakt worden van een wachttijd indien dit noodzakelijk is om misbruik te voorkomen.¹⁹² Het Addendum 2 bij de Europese Code voor sociale zekerheid laat niet toe dat moederschapsuitkeringen afhankelijk worden gemaakt van wachttijden. Dit Addendum

---

¹⁸⁹ Art. 15, 2° Besluit arbeidsongeschiktheid- en moederschapsuitkering Zelfstandigen.

¹⁹⁰ Art. 206, eerste lid Besluit Geneeskundige Verzorging.

¹⁹¹ Art. 116/1 wet betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen gecoördineerd op 14 juli 1994, BS 27 augustus 1994.

¹⁹² Art. 51 Europese Code voor Sociale Zekerheid; art. 51 IAO-Verdrag nr. 102.

is evenwel niet bindend voor België.¹⁹³ Op dit punt gaat de wetgever ook in tegen de aanbeveling omdat het moeilijker wordt om toegang te krijgen tot het recht op ouderschapsuitkering door het opleggen van die wachttermijn. Het afschaffen van de wachttermijn lijkt me de beste oplossing.

80. Daarnaast zijn er volgens mij drie moeilijkheden voor de wachttijd bij het vaderschaps- en geboorteverlof. Ten eerste moet men als zelfstandige zowel tijdens de twee kwartalen die het kwartaal van de geboorte voorafgaan, als tijdens het kwartaal van de geboorte, àls tijdens de kwartalen waarin hij zijn beroepsactiviteit onderbreekt, ressorteren onder het sociaal statuut.¹⁹⁴ Men moet dus in de twee kwartalen voorafgaand aan de geboorte zowel verzekeringsplichtig als bijdrageplichtig zijn.¹⁹⁵ Dit is strijdig met de aanbeveling¹⁹⁶: omdat indien als de zelfstandige in de periode na de geboorte beslist om werknemer te worden, kan de eerder opgebouwde wachttijd als zelfstandige niet overdragen worden én als gevolg daarvan wordt de wachttijd in de Wet Geneeskundige Verzorging niet vervuld.¹⁹⁷ Daardoor heeft men noch toegang tot de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen, noch tot die van de werknemers. De tweede moeilijkheid is dat een zelfstandige moeder die na de geboorte van haar kind werknemer wordt, wél nog van moederschapshulp kan genieten ingevolge het zelfstandigenstelsel, in tegenstelling tot de zelfstandige vader die geen rechten meer meeneemt.¹⁹⁸ De derde moeilijkheid is dat de Richtlijn Werk en Privéleven Ouders en Mantelzorgers niet toestaat dat het vaderschaps- en geboorteverlof bij werknemers afhankelijk wordt gemaakt van een wachttijd.¹⁹⁹ België moet overeenstemmend zijn met deze richtlijn voor 2 augustus 2022.²⁰⁰ Deze richtlijn is niet van toepassing op zelfstandigen, maar wel op werknemers.²⁰¹ Als België de richtlijn correct wil uitvoeren, moet de wachttijd voor het vaderschapsverlof bij werknemers afgeschaft worden. Wanneer op dat moment de wachttijd voor zelfstandigen die vader worden nog van toepassing is, wordt het voor deze zelfstandigen in tegentelling tot werknemers moeilijker om een beroep te kunnen doen op het vaderschaps- en geboorteverlof.

---

¹⁹³ Punt 20 Addendum 2. Bijkomende diensten en voordelen bij de Code voor de partijen bij het Protocol Europese Code Sociale Zekerheid.

¹⁹⁴ Art. 2 KB 15 december 2019 tot uitvoering van artikel 18bis, § 5, van het koninklijk besluit nr. 38 van 27 juli 1967 houdende inrichting van het sociaal statuut der zelfstandigen, BS 20 december 2019.

¹⁹⁵ Art. 2, 1° tweede lid, KB 15 december 2019.

¹⁹⁶ Punt 10 aanbeveling toegang sociale bescherming.

¹⁹⁷ Art. 116/1 wet betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen gecoördineerd op 14 juli 1994, BS 27 augustus 1994.

¹⁹⁸ Art. 3 Besluit Moederschapshulp Zelfstandigen. Zie ook G. VAN LIMBERGHEN (et al.), *L'accès des travailleurs salariés et indépendants à la sécurité sociale en Belgique Mission d'étude pour le SPF Sécurité sociale*, Brussel, FOD Sociale Zekerheid, 2020, 417.

¹⁹⁹ Art. 4, tweede lid Richtlijn 2019/1158 van het Europees Parlement en de Raad van 20 juni 2019 betreffende het evenwicht tussen werk en privéleven voor ouders en mantelzorgers en tot intrekking van Richtlijn 2010/18/EU van de Raad, *Pb.L.* 12 juli 2019, afl. 188, 79.

²⁰⁰ Art. 19, eerste lid Richtlijn Werk en Privéleven Ouders en Mantelzorgers.

²⁰¹ Art. 2 Richtlijn Werk en Privéleven Ouders en Mantelzorgers.

81. Uit de bovenstaande drie argumenten blijkt dat de regeling met betrekking tot het vaderschapsverlof niet neutraal is ten opzichte van de rechtspositie van de betrokkene op de arbeidsmarkt. De aangehaalde verschillen tussen werknemers en zelfstandigen lijken me immers te groot. Ook hier lijkt het aangewezen om de wachttijd op te heffen. De regeling met betrekking tot het adoptie- en pleegouderverlof daarentegen kent geen problemen met de wachttijd en is neutraal ten opzichte van de rechtspositie op de arbeidsmarkt.²⁰²

2.2.3 Overbruggingsrecht

82. Het overbruggingsrecht kent een opsplitsing: enerzijds is er de wachttijd van verzekeringsplicht en anderzijds is er de wachttijd van bijdrageplicht. De periode van verplichte verzekering bedraagt de periode van vier kwartalen vóór het kwartaal volgend op dat kwartaal waarin het risico zich voordoet.²⁰³ De periode van verplichte bijdragebetaling bedraagt een minimum van vier kwartalen in een periode van zestien kwartalen voor het intreden van het sociaal risico waarin men bijdragen betaald heeft.²⁰⁴ De referteperiode bedraagt in dit laatste geval zestien kwartalen, daar waar dit bij de periode van verzekering vier kwartalen bedraagt. Het kwartaal waarin het risico zich voordoet is overigens wel inbegrepen in de wachttijd. De sociale grondrechtenverdragen laten een wachttijd toe om misbruik tegen te gaan, maar bepalen geen maximumduur.²⁰⁵ Daarbij zijn de wachttijden die de wetgever oplegt aan de zelfstandigen vergelijkbaar met die in het werkloosheidsbesluit voor werknemers en is deze wachttijd niet strijdig met wat de aanbeveling verlangt van de wetgever, met uitzondering van wat *infra* besproken wordt.²⁰⁶

83. Vervolgens koppelt de wetgever nog een bijkomende loopbaanduurvoorwaarde aan de wachttijd in geval van definitieve stopzetting van de activiteit van de zelfstandige wegens economische moeilijkheden. In die situatie zal de zelfstandige moeten aantonen dat hij gedurende de periode dat hij zelfstandige was, ten minste voor acht kwartalen pensioenrechten heeft opgebouwd.²⁰⁷ Mijns inziens lijkt het in deze situatie nog moeilijk verdedigbaar dat de wetgever zulke lange wachttijd zou opleggen alleen maar om misbruik te voorkomen. Nochtans verbieden de sociale grondrechtenverdragen de wetgever uitdrukkelijk om wachttijden zodanig lang te maken dat de toegang tot het sociale stelsel

---

²⁰² Art. 18bis, §2-4 Sociaal Statuut der Zelfstandigen; art. 14 Besluit arbeidsongeschiktheid- en moederschapsuitkering Zelfstandigen.

²⁰³ Art. 5, §1, 1° Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

²⁰⁴ Art. 5, §1, 3° Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

²⁰⁵ Art. 23 Europese Code voor Sociale Zekerheid; Art. 17 IAO-Verdrag nr. 168.

²⁰⁶ Art. 30 Werkloosheidsbesluit werknemers.

²⁰⁷ Art. 8 Besluit Overbruggingsrecht.

beperkt wordt.²⁰⁸ Bovendien is deze regeling niet neutraal ten opzichte van de rechtspositie van de betrokkene op de arbeidsmarkt. Uit het nader onderzoek van de wachttijden bij werknemers blijkt dat de wachttijd van werknemers onder de zesendertig jaar beduidend lager ligt dan de wachttijd die geldt voor zelfstandigen die hun activiteit definitief stopzetten wegens economische moeilijkheden. Die dienen een wachttermijn van 312 dagen te vervullen binnen een referteperiode van eenentwintig maanden.²⁰⁹ De loopbaanduurvoorwaarde voor zelfstandigen is het dubbele van de wachttijd voor werknemers onder de zesendertig jaar. Bovendien is het overbruggingsrecht beperkt tot twaalf maanden in tegenstelling tot de werkloosheidsuitkering die een onbeperkte looptijd kent.²¹⁰ Daarom concludeer ik dat de wetgever op deze punten de neutraliteit die gevraagd wordt door de aanbeveling, niet naleeft. De wetgever zou, om in regel te zijn met wat de aanbeveling verlangt, ten minste de bijkomende loopbaanduurvoorwaarde boven op de wachttijd moeten herleiden tot vier kwartalen in geval van definitieve stopzetting of die afschaffen zodat de totale wachttijd om een beroep te doen op deze rechten vier kwartalen bedraagt.

84. De wachttijd van zestig kwartalen pensioenopbouw voordat een zelfstandige aanspraak kan maken op het dubbel overbruggingsrecht²¹¹ is ook disproportioneel lang in vergelijking met de looptijd van het overbruggingsrecht zoals in punt 2.4.3 besproken zal worden. Deze extra lange wachttijd maakt het voor de zelfstandige zeer moeilijk om toegang te krijgen tot het dubbel overbruggingsrecht, wat tegen de aanbeveling ingaat.²¹² De wachttijd van zestig kwartalen zou mijns inziens teruggebracht moeten worden tot acht kwartalen, naar analogie met de toelatingsvoorwaarden die het recht openen op het normale overbruggingsrecht.

85. Een zelfstandige die begint te ressorteren onder de werkloosheidsverzekering voor werknemers stopt op dat moment met het opbouwen van rechten onder het overbruggingsrecht en zal telkens wanneer hij beroep doet op het overbruggingsrecht de wachttijd opnieuw moeten vervullen.²¹³ Een werknemer die begint te ressorteren onder het overbruggingsrecht bouwt geen rechten meer op als werknemer, maar kan zijn eerder opgebouwde rechten behouden.²¹⁴ In beide gevallen kunnen de rechten niet worden overgedragen en enkel de werknemer kan zijn rechten behouden. Ik meen ook daarin een

---

²⁰⁸ T. DIJKHOFF, *International Social Security Standards in the European Union. The Cases of the Czech Republic and Estonia*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 69.

²⁰⁹ Art. 30, 1° Werkloosheidsbesluit werknemers.

²¹⁰ Art. 7, §3, eerste lid, 1° Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

²¹¹ Art. 7, §3, tweede lid, 1° Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

²¹² Overweging 16 aanbeveling toegang sociale bescherming.

²¹³ Afgeleid uit art. 7, §3, 1° Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

²¹⁴ Art. 30, tweede lid, 2° Werkloosheidsbesluit werknemers.

gebrek aan neutraliteit te zien in vergelijking met de rechtspositie van de zelfstandige. Een expertenrapport raadt ook aan om zelfstandigen hun wachttijd te laten behouden.²¹⁵

2.2.4 Rustpensioen en overlevingspensioen

86. Zodra de zelfstandige de pensioenleeftijd van vijftien jaar, stelselmatig opgetrokken tot zevenenzestig jaar, bereikt heeft, kan die het rustpensioen aanvragen.²¹⁶ De gepensioneerde zal recht hebben op het volledige pensioenbedrag wanneer hij vijftien loopbaan jaren kan voorleggen. Hoe langer de pensioenloopbaan, hoe hoger het rustpensioen zal zijn,²¹⁷ mits inachtneming van de beperking van eenheid van loopbaan.²¹⁸ In principe hanteert de pensioenverzekering voor zelfstandigen in België geen wachttijd. De sociale grondrechtenverdragen laten wel toe dat er een periode van bijdrageplicht/arbeid is van dertig jaar of verblijf van twintig jaar in de lidstaat om recht te hebben op het pensioen.²¹⁹ Deze wachttijd die de sociale grondrechtenverdragen opleggen is een maximumwachttijd.²²⁰ Deze langere loopbaanvoorwaarden willen voorkomen dat zeer lage uitkeringen betaald zouden worden aan personen met een korte loopbaan.²²¹ De enige wachttijd die de pensioenverzekering in België wel kent, heeft betrekking op de voortgezette pensioenverzekering voor zelfstandigen waarbij men minstens één jaar vooraf het statuut van als zelfstandige moest bezitten om in aanmerking te komen voor de voortgezette verzekering.²²² Nadelig is wel dat in die gevallen waarin men de hoedanigheid van zelfstandige verliest, men de wachttijd opnieuw moet naleven. Het zou meer in lijn zijn met de aanbeveling om de wachttijd af te schaffen.

87. Indien de rustpensioenen afhankelijk gemaakt worden van een minimale loopbaanduur, moet de wetgever ook voorzien in een verminderd minimumpensioen voor zij die reeds ten minste vijftien loopbaan jaren hadden opgebouwd, doch minder dan dertig jaar.²²³ België kent een minimumpensioen toe aan zelfstandigen en werknemers die ten minste 2/3de van hun pensioenloopbaan volbracht hebben.²²⁴ Het bedrag van het minimumrustpensioen staat in verhouding met de duur van de loopbaan. Hoe langer de pensioenloopbaan, hoe hoger het pensioenbedrag.²²⁵ In principe voldoet de Belgische

---

²¹⁵ G. VAN LIMBERGHEN (et al.), *L'accès des travailleurs salariés et indépendants à la sécurité sociale en Belgique Mission d'étude pour le SPF Sécurité sociale*, Brussel, FOD Sociale Zekerheid, 2020, 429.

²¹⁶ Art. 3, §1 Wet Modernisering Zelfstandigenpensioen.

²¹⁷ Art. 4, §2 Wet Modernisering Zelfstandigenpensioen.

²¹⁸ Art. 19, §1, eerste lid Pensioenwet Zelfstandigen. De pensioenloopbaan wordt ingekort zodat deze 14 040 dagequivalenten niet zou overschrijden.

²¹⁹ Art. 29, (1), a) Europese Code voor Sociale Zekerheid; artikel 18, (1), a) IAO-Verdrag nr. 128.

²²⁰ M. KORDA, *The Role of International Social Security Standards. An in-depth study through the case of Greece*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 105.

²²¹ P. SCHOUKENS, "Thematic Discussion Paper. Mutual Learning on Access to social protection for workers and the self-employed. 2nd Workshop: Effective Coverage", Brussel, European Commission, 2019, 7.

²²² Art. 38 Pensioenbesluit Zelfstandigen.

²²³ Art. 29, (2), a) Europese Code voor Sociale Zekerheid.

²²⁴ Art. 56bis, b) Pensioenbesluit Zelfstandigen.

²²⁵ Art. 13 Pensioenwet Zelfstandigen.

wetgever aan de sociale grondrechtenverdragen aangezien er ook in de wetgeving nergens expliciet verboden wordt om geen pensioen toe te kennen aan personen met minder dan vijftien loopbaan jaren. Er kan wel een probleem zijn met de minimumpensioenregeling wat betreft de neutraliteit van de rechtspositie van de betrokkene in relatie tot de aanbeveling. Werknemers²²⁶- en zelfstandigenminimumpensioenen worden toegekend na een verloop van dertig jaar. Ambtenaren daarentegen hebben al recht op een minimumpensioen na twintig loopbaan jaren.²²⁷ Hoewel het Grondwettelijk Hof oordeelde dat dit verschil berustte op een objectief criterium²²⁸, lijkt het me toch aangewezen om zowel voor werknemers als voor zelfstandigen de vereiste van dertig loopbaan jaren terug te brengen naar twintig loopbaan jaren, zoals dit het geval is voor ambtenaren.

88. Een ander probleem met de minimumrustpensioenen heeft betrekking op het feit dat een hoger minimumrustpensioen enkel wordt toegekend aan sociaal verzekerden die een volledige loopbaan van vijfenveertig jaren hebben volbracht.²²⁹ In principe overschrijdt dit de maximumwachttijd die men mag opleggen aan sociaal verzekerden om een beroep te kunnen doen op het minimumrustpensioen.²³⁰ Volgens de Europese Code staat het de lidstaten vrij om te bepalen hoe aan deze wachttijd voldaan wordt. Dit kan door perioden van verzekering op basis van bijdragen of arbeid.²³¹ De Belgische wetgever laat toe dat pensioengerechtigden ook gelijkgestelde perioden van inactiviteit in rekening kunnen brengen. Daaruit kan worden afgeleid dat de Belgische wetgever de sociale grondrechtenverdragen toch niet heeft miskend in geval een sociaal verzekerde met minder dan dertig loopbaan jaren van effectieve arbeid toch voldoet aan het vereiste van vijfenveertig pensioenloopbaan jaren dankzij een beroep op gelijkgestelde perioden van inactiviteit.²³²

89. De overlevingspensioenen en overgangsuitkeringen²³³ zijn afhankelijk gemaakt van een huwelijksduurvoorwaarde van één jaar in hoofde van de overlevende echtgeno(o)t(e) om op die manier misbruik te voorkomen zoals bijvoorbeeld in de vorm van huwelijken in extremis.²³⁴ Deze minimumhuwelijksduur van één jaar kan ook behaald worden door de gezamenlijke en onafgebroken duur van het huwelijk en van de wettelijke samenwoning

---

²²⁶ Art. 33 Herstellenwet 10 februari 1981 inzake de pensioenen van de sociale sector, *BS* 14 februari 1981.

²²⁷ Art. 1 Pensioenwet Ambtenaren.

²²⁸ GwH 29 november 2018, nr. 166/2018.

²²⁹ Artikel 131, eerste lid wet 15 mei 1984 houdende maatregelen tot harmonisering in de pensioenregelingen, *BS* 22 mei 1984.

²³⁰ Artikel 29, (1), a) Europese Code voor Sociale Zekerheid.

²³¹ T. DIJKHOFF, *International Social Security Standards in the European Union. The Cases of the Czech Republic and Estonia*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 162.

²³² G. VAN LIMBERGHEN (et al.), *L'accès des travailleurs salariés et indépendants à la sécurité sociale en Belgique Mission d'étude pour le SPF Sécurité sociale*, Brussel, FOD Sociale Zekerheid, 2020, 434.

²³³ Art. 4, §1, 1° Pensioenwet Zelfstandigen; Art. 8bis Pensioenwet Zelfstandigen.

²³⁴ Arbitragehof 22 december 1999, nr. 138/99.

bij elkaar op te tellen.²³⁵ De sociale grondrechtenverdragen²³⁶ laten toe dat een minimumhuwelijksduur van één jaar ten aanzien van echtgenoten of wettelijk samenwonende partners gevraagd wordt indien deze geen kinderen had met de vooroverleden echtgeno(o)t(e).²³⁷ Deze minimumhuwelijksduur is wel niet vereist wanneer de langstlevende echtgeno(o)t(e) een kind had met de overleden echtgeno(o)t(e).²³⁸ Mijns inziens vormt deze wachttijd geen belemmering tot de toegang tot het overlevingspensioen in het kader van de aanbeveling en kan het misbruik voorkomen.

90. De tijdsvakken die recht geven op het minimumpensioen en die men gepresteerd heeft als werknemer of als zelfstandige kunnen worden overgedragen en bijgevolg worden samengeteld.²³⁹ Indien men door de twee stelsels met elkaar te combineren dertig jaar bekomt, komt men in aanmerking voor het minimumpensioen. Voor zover geeft dit geen problemen en is dit in regel met de aanbeveling. De Belgische wetgeving vormt wel een belemmering op het niveau van de overdraagbaarheid tussen ambtenaren- en zelfstandigenpensioenen. Er is immers geen mogelijkheid om de loopbaanjaren als ambtenaar te combineren met de loopbaanjaren als zelfstandige.²⁴⁰ Dit heeft tot gevolg dat het voor de betrokken persoon moeilijker wordt om het recht op het minimumpensioen te claimen voor die gevallen waar men de dertig loopbaanjaren niet behaalt in het werknemers- en zelfstandigenstelsel of niet komt aan twintig loopbaanjaren in het ambtenarenstelsel. Hoewel het Grondwettelijk Hof²⁴¹ oordeelde dat deze verschillen beruften op basis van de verscheidenheid in de beroepssituaties en bijgevolg geoorloofd zijn, meen ik dat het gebrek aan overdraagbaarheid ervoor zorgt dat de effectieve dekking niet gegarandeerd wordt. Bijgevolg voldoet de Belgische wetgever niet aan wat de aanbeveling vooropstelt.

2.2.5 Arbeidsongevallen en beroepsziekten

91. Voor alles wat betrekking heeft op de arbeidsongevallen en beroepsziekten voor zelfstandigen is het van groot belang om ook hier weer terug te koppelen naar de arbeidsongeschiktheids- en pensioenverzekering. Ik verwijs dan ook naar de analyse van de wachttermijnen in die titels. De sociale grondrechtenverdragen bepalen dat wachttijden voor arbeidsongevallen en beroepsziekten verboden zijn.²⁴² Er geldt geen verplichting op

---

²³⁵ GwH 15 maart 2011, nr. 39/2011; Art. 4, §1, 1° Pensioenwet Zelfstandigen.

²³⁶ Art. 63, (5) Europese Code voor Sociale Zekerheid; Art. 21, (4) IAO-Verdrag nr. 128.

²³⁷ Art. 4 Pensioenwet Zelfstandigen; Artikel 63, (5) Europese Code voor Sociale Zekerheid; Art. 21, (4) IAO-Verdrag nr. 128.

²³⁸ Art. 4, §1, 1° Pensioenwet Zelfstandigen.

²³⁹ Art. 131ter, §1, 2° wet 15 mei 1984 houdende maatregelen tot harmonisering in de pensioenregelingen, *BS* 22 mei 1984.

²⁴⁰ OMBUDSDIENST PENSIOENEN, *Jaarverslag 2009*, Brussel, Ombudsdienst Pensioenen, http://www.ombudsmanpensioenen.be/docs/reports/2009/jv2009_deel2.pdf, 115.

²⁴¹ Arbitragehof 9 juli 1992, nr. 54/92.

²⁴² Art. 37 Europese Code voor Sociale Zekerheid; Art. 9, (2) IAO nr. 121.

Europees niveau om te voorzien in een arbeidsongevallen- of beroepsziekteverzekering voor zelfstandigen. Deze verdragen vermelden immers dat wanneer vijftig percent van de totale beroepsbevolking gedekt is, de lidstaat reeds voldoet aan het verdrag.²⁴³ In België maakt de groep zelfstandigen slechts zo'n dertien percent uit van de totale beroepsbevolking.²⁴⁴ Daaruit volgt dat België conform de verdragen handelt, omdat het vereiste niveau van vijftig percent ruimschoots bereikt wordt door de actieve beroepsbevolking in het ambtenaren- en werknemersstelsel.²⁴⁵ In principe leeft België dus de verdragen na, hoewel er een wachttijd is voor het overlevingspensioen en de arbeidsongeschiktheid. Naar analogie met de suggestie om af te stappen van de wachttijd bij arbeidsongeschiktheidsuitkeringen²⁴⁶, ligt de afschaffing van de wachttijd ook binnen de mogelijkheden om een betere conformiteit met de aanbeveling na te leven. Op deze manier zou België ook conform de bepalingen in de verdragen handelen die dat verbod hanteren.

2.3 Carenzperioden

2.3.1 Arbeidsongeschiktheid

92. De arbeidsongeschiktheidsregeling voor zelfstandigen kent een carenzperiode van zeven dagen.²⁴⁷ De volledige periode van arbeidsongeschiktheid wordt pas vergoed, indien de arbeidsongeschiktheid langer duurt dan zeven dagen. De carenzperiode zorgt ervoor dat de kleine ongeschiktheden van beperkte duur, meer bepaald zeven dagen, gedragen worden door de zelfstandige zelf.²⁴⁸ Een carenzperiode kan ook onder meer worden opgelegd omdat het voor zelfstandigen moeilijk valt na te gaan wat hun (on)vrijwillig aandeel is in geval van risico.²⁴⁹ De sociale grondrechtenverdragen stipuleren dat een carenzperiode van maximum drie dagen wordt toegestaan.²⁵⁰ Om in overeenstemming te zijn met zowel de sociale grondrechtenverdragen als met de aanbeveling, lijkt het me beter dat België deze carenzperiode zou verlagen naar drie dagen. Op die manier vervullen de verdragen in zekere zin hun rol als bewaker van het sociale zekerheidspeil.²⁵¹

---

²⁴³ Art. 33 Europese Code voor Sociale Zekerheid.

²⁴⁴ STATISTIEK VLAANDEREN, *Beroepsstatuut zelfstandigen*, geconsulteerd via <https://www.statistiekvlaanderen.be/nl/beroepsstatuut#zelfstandige> op 13 april 2021.

²⁴⁵ STATBEL, *Werkgelegenheid en werkloosheid*, geconsulteerd via [Werkgelegenheid en werkloosheid | Statbel \(fgov.be\)](https://www.statbel.fgov.be) op 23 april 2021.

²⁴⁶ Zie randnummer 76.

²⁴⁷ Art. 7 Besluit arbeidsongeschiktheid- en moederschapsuitkering Zelfstandigen.

²⁴⁸ Y. STEVENS, F. LOUCKX, Y. JORENS en J. VAN LANGENDONCK, *Handboek socialezekerheidsrecht (tiende editie) – gebonden*, Brussel, Intersentia, 2020, 475.

²⁴⁹ P. SCHOUKENS, "Thematic Discussion Paper. Mutual Learning on Access to social protection for workers and the self-employed. 2nd Workshop: Effective Coverage", Brussel, European Commission, 2019, 9.

²⁵⁰ Art. 18 Europese Code voor Sociale Zekerheid.

²⁵¹ F. PENNING, "The meaning of International Standards in Social Security" in J. VAN LANGENDONCK (ed.), *The Right to Social Security*, Antwerpen, Intersentia, 2007, (205) 213.

2.3.2 Ouderschap

93. De ouderschapsverzekering kent geen carenzperiode waardoor de aanbeveling wordt gerespecteerd.²⁵²

2.3.3 Overbruggingsrecht

94. De wet op het overbruggingsrecht voor zelfstandigen voorziet in een carenzperiode van zeven dagen wanneer de activiteit gedwongen wordt stopgezet door omstandigheden onafhankelijk van hun wil.²⁵³ Het werkloosheidsbesluit voor werknemers bevat geen carenzperiode. Bovendien bepalen de sociale grondrechtenverdragen dat de wachttijd niet langer mag zijn dan drie dagen per risico.²⁵⁴ Een ander verdrag legt zeven dagen op als maximumtermijn.²⁵⁵ Hoewel de aanbeveling inderdaad niet verlangt dat alle categorieën van de actieve bevolking op dezelfde wijze beschermd worden, zou het aangewezen zijn om de carenzperiode voor zelfstandigen tenminste op het niveau te brengen die de Europese Code voor sociale zekerheid voorschrijft, namelijk drie dagen.

2.3.4 Rustpensioen en overlevingspensioen

95. De pensioenverzekering voor zelfstandigen kent geen carenzperiode. De Europese Code voor sociale zekerheid laat er bovendien ook geen toe.²⁵⁶ De overlevingspensioenen daarentegen worden wel pas toegekend wanneer de betrokkene een bepaalde leeftijd heeft bereikt. Deze leeftijd wordt intussen ook stelselmatig opgetrokken van vijfenvierzig jaar, inmiddels achtenveertig jaar in 2021, tot vijfenvijftig jaar in 2030.²⁵⁷ Een leeftijdsvoorwaarde mag volgens de sociale grondrechtenverdragen²⁵⁸, maar is niet toegestaan als de betrokkene invalide is of een kind heeft.²⁵⁹ In dat opzicht handelt België niet conform de sociale grondrechtenverdragen. De Belgische wetgever heeft deze uitzonderingen immers opgeheven.²⁶⁰ Om bijgevolg de sociale grondrechtenverdragen na te leven zou België in principe de leeftijdsverhoging voor invalide personen en personen met een kind moeten terugdraaien. Op dat punt moet de aanbeveling nog worden uitgevoerd.

---

²⁵² Art. 94 Besluit arbeidsongeschiktheid- en moederschapsuitkering Zelfstandigen.

²⁵³ Art. 10, §3 Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

²⁵⁴ Art. 24, (4), a) Protocol Europese Code voor Sociale Zekerheid.

²⁵⁵ Art. 18 IAO-Verdrag nr. 168.

²⁵⁶ J. NICKLESS, *European Code of Social Security: Short Guide*, geconsulteerd via https://www.coe.int/t/dg3/socialpolicies/source/socialsecurity/shortguide_en.pdf, 44.

²⁵⁷ Art. 3, §1 Pensioenwet Zelfstandigen.

²⁵⁸ Art. 21, (4) IAO-Verdrag nr. 128.

²⁵⁹ Art. 21, (3), a-b) IAO-Verdrag nr. 128.

²⁶⁰ Art. 34 wet 10 augustus 2015 tot verhoging van de wettelijke leeftijd voor het rustpensioen en tot wijziging van de voorwaarden voor de toegang tot het vervroegd pensioen en de minimumleeftijd voor het overlevingspensioen, BS 21 augustus 2015.

96. De verhoging van de toelatingsleeftijd voor het overlevingspensioen werd door het Grondwettelijk Hof legitiem geacht. Het Hof erkent dat de verhoging een aanzienlijke achteruitgang van het beschermingsniveau veroorzaakt, maar dat dit ingegeven was door legitieme doelstellingen waardoor het standstillbeginsel²⁶¹ niet geschonden werd. De verhoging kwam er niet om budgettaire redenen, maar om de inactiviteitsval ten aanzien van de gerechtigden te beperken. In datzelfde arrest oordeelde het Grondwettelijk Hof dat de verhoging van de toekenningleeftijd van het overlevingspensioen naar vijftig jaar of ouder op onevenredige wijze afbreuk deed aan personen die niet of slechts gedeeltelijk actief zijn op de arbeidsmarkt en die zich, wegens hun leeftijd, in een bijzonder kwetsbare situatie op de arbeidsmarkt bevinden of ten aanzien van de personen waarvan de arbeidsongeschiktheid is erkend.²⁶² De Belgische wetgever moet deze toegang dus uitbreiden. Dit vindt ook steun in een expertenrapport.²⁶³

2.3.5 Arbeidsongevallen en beroepsziekten

97. De arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen legt een carenzperiode op van zeven dagen.²⁶⁴ De sociale grondrechtenverdragen met betrekking tot beroepsziekten leggen een carenzperiode op van drie dagen ingeval van verlies van loon.²⁶⁵ Deze verdragen zijn echter niet van toepassing op zelfstandigen, aangezien ze aan de wetgever geen verplichting opleggen om te voorzien in een arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekering voor zelfstandigen.²⁶⁶ Naar analogie met de suggestie in 2.2.1 lijkt het me aangewezen om deze carenzperiode ten minste te verlagen tot drie dagen, conform de verdragen, maar toch lijkt een afschaffing me de beste optie om de neutraliteit ten aanzien van de rechtspositie van de betrokkene te garanderen. Het wordt een zelfstandige namelijk moeilijker gemaakt om toegang te krijgen tot de stand-in regeling voor de arbeidsongevallen dan dit het geval is voor de werknemers. De arbeidsongevallenwet voor werknemers kent immers geen carenzperiode voor wat de arbeidsongeschiktheid betreft.²⁶⁷

2.4 Looptijd uitkeringen

2.4.1 Arbeidsongeschiktheid

98. De arbeidsongeschiktheidsuitkeringen worden voor onbeperkte duur toegekend. Pas wanneer de getroffenene een pensioen ontvangt, wordt de uitkering stopgezet.²⁶⁸ Op dat

---

²⁶¹ Artikel 23 Gw.

²⁶² GwH 30 november 2017, nr. 135/2017, 67.

²⁶³ G. VAN LIMBERGHEN (et al.), *L'accès des travailleurs salariés et indépendants à la sécurité sociale en Belgique Mission d'étude pour le SPF Sécurité sociale*, Brussel, FOD Sociale Zekerheid, 2020, 453.

²⁶⁴ Art. 7 Besluit arbeidsongeschiktheid- en moederschapsuitkering Zelfstandigen.

²⁶⁵ Art. 38 Europese Code voor Sociale Zekerheid; Art. 9 IAO-Verdrag nr. 121.

²⁶⁶ Art. 4 IAO-Verdrag nr. 121.

²⁶⁷ Wet 10 april 1971, BS 24 april 1971.

²⁶⁸ Art. 26 Besluit arbeidsongeschiktheid- en moederschapsuitkering Zelfstandigen.

moment geniet men immers het rustpensioen als een inkomensvervangende uitkering. Dit is ook in lijn met wat de sociale grondrechtenverdragen stipuleren.²⁶⁹ De verdragen bepalen verder ook de minimumlooptijd van de uitkeringen op zesentwintig²⁷⁰ of tweeënvijftig weken.²⁷¹ België voldoet dus ruimschoots aan de sociale grondrechtenverdragen. De arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen is bovendien ook neutraal ten aanzien van de rechtspositie van de betrokkene op de arbeidsmarkt. De aanbeveling wordt dus correct uitgevoerd door België.

2.4.2 Ouderschap

99. Het ouderschapsrisico wordt in België geregeld in hetzelfde koninklijk besluit als de verzekering tegen het arbeidsongeschiktheidsrisico voor zelfstandigen. De ouderschapsverzekering voorziet in verschillende vormen van bescherming voor ouders. In eerste instantie is er uiteraard de moederschapsrust die verleend wordt aan zelfstandigen, in combinatie met een vervangingsinkomen.

100. De moederschapsrust voor zelfstandigen bedraagt een periode van twaalf weken die wordt opgesplitst in een verplichte- en facultatieve periode.²⁷² De sociale grondrechtenverdragen leggen de minimumperiode voor de uitkeringen vast op twaalf weken.²⁷³ Een IAO-Aanbeveling betreffende de moederschapsbescherming legt de minimumduurtijd van uitkeringen evenwel vast op achttien weken.²⁷⁴ Volgens het Algemeen Beheerscomité voor het Sociaal Statuut der Zelfstandigen is de periode van twaalf weken wel wenselijk.²⁷⁵ De moederschapsrust bij zelfstandige vrouwen kent een verplichte periode van één week voor de vermoedelijke bevallingsdatum.²⁷⁶ Bij werknemers kan de voorbevallingsrust ingaan ten minste zes weken voor de vermoedelijke bevallingsdatum. De totale duurtijd van de uitkeringen is voor werknemers ook drie weken langer.²⁷⁷ Het lijkt me niet opportuun om de looptijd van de moederschapsrust tot op het niveau van de werknemers te brengen. Een volledige onderbreking van de beroepsactiviteit gedurende de hele periode van de moederschapsrust is in vele gevallen namelijk in

---

²⁶⁹ Art. 58 Europese Code voor Sociale Zekerheid.

²⁷⁰ Art. 18 Europese Code voor Sociale Zekerheid.

²⁷¹ Art. 18 Protocol Europese Code voor Sociale Zekerheid; art. 26 IAO-Verdrag nr. 130.

²⁷² Art. 93 Besluit arbeidsongeschiktheid- en moederschapsuitkering Zelfstandigen. De verplichte periode omvat drie weken opgesplitst in één week verplichte voorbevallingsrust en twee weken verplichte nabevallingsrust. In de facultatieve periode daarentegen, vat de voorbevallingsrust aan ten vroegste vanaf de derde week voor de vermoedelijke bevallingsdatum, tot de zevende dag voor de vermoedelijke bevallingsdatum. De facultatieve nabevallingsrust vat aan ten vroegste aan de eerste dag volgend op de twee weken verplichte nabevallingsrust.

²⁷³ Art. 52 Europese Code voor Sociale Zekerheid; Art. 52 IAO-Verdrag nr. 102. IAO-Verdrag nr. 183 werd niet geratificeerd door België.

²⁷⁴ Art. 1, 1° IAO-Aanbeveling nr. 191.

²⁷⁵ ALGEMEEN BEHEERSCOMITÉ, *Advies: Wijzigingen in de moederschapsverzekering voor zelfstandigen en wettelijke verankering van maatregelen ter ondersteuning van het professionele en het privéleven van zelfstandigen*, 25 februari 2016, nr. 2016/04, <https://www.rsvz.be/nl/publication/algemeen-beheerscomite-advies-201604>, 5.

²⁷⁶ Art. 93, §2 Besluit arbeidsongeschiktheid- en moederschapsuitkering Zelfstandigen.

²⁷⁷ Art. 114 Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

tegenspraak met de realiteit van het zelfstandig ondernemen.²⁷⁸ Daarom verwelkomde het Algemeen Beheerscomité ook de mogelijkheid om tijdens de periode van facultatieve moederschapsrust een halftijdse verderzetting of hervatting van de zelfstandige activiteit toe te laten.²⁷⁹ Naast het voorzien in moederschapsrust heeft de moeder ook recht op moederschapshulp. Met de moederschapshulp beoogt de wetgever de zelfstandige immers zo goed mogelijk te ondersteunen in de herneming van de beroepsactiviteit.²⁸⁰ De moederschapshulp houdt in concreto in dat een vast aantal dienstencheques, op dit ogenblik wettelijk vastgelegd op 105, wordt toegekend aan de moeder.²⁸¹ Mijns inziens zou de wetgever een uitbreiding van de moederschapshulp kunnen overwegen als compensatie voor de korte periode van moederschapsrust in vergelijking met werknemers.

101. Als de moeder binnen de periode van moederschapsrust zou overlijden, kan het verlof worden opgenomen door de vader. Maar als de zelfstandige moeder na de bevalling in het ziekenhuis moet verblijven, kan de moederschapsrust niet worden overgedragen naar de vader.²⁸² Dit is een verschil met de regeling voor werknemers waar dit wel mogelijk is.²⁸³ Mijns inziens zijn de regels die België hier hanteert niet voldoende neutraal ten opzichte van de rechtspositie van de betrokkene op de arbeidsmarkt. Het moederschapsverlof van de zelfstandige moeder zou ook door de vader moeten kunnen opgenomen worden wanneer de moeder in het ziekenhuis is opgenomen.

102. Het artikel 18bis, §5 Sociaal Statuut der Zelfstandigen werd in 2019 uitgebreid met de invoering van een vaderschapsverlof.²⁸⁴ Dit verlof bedraagt vijftien dagen en kan ook worden opgesplitst in dertig halve dagen. Bovendien wordt dit vanaf 1 januari 2023 verhoogd tot twintig volle of veertig halve dagen. Ondanks de terminologie, is deze periode van rust ook van toepassing op de meemoeder.²⁸⁵ Naast de moederschapsrust en het vaderschapsverlof, kent het Sociaal Statuut der Zelfstandigen ook nog een adoptieverlof²⁸⁶ en een pleegouderverlof²⁸⁷ toe aan de zelfstandigen. De duur wordt vastgelegd op maximaal zes weken, maar wordt geleidelijk opgetrokken tot zeventien weken te verdelen

---

²⁷⁸ ALGEMEEN BEHEERSCOMITÉ, *Advies: Wijzigingen in de moederschapsverzekering voor zelfstandigen en wettelijke verankering van maatregelen ter ondersteuning van het professionele en het privéleven van zelfstandigen*, 25 februari 2016, nr. 2016/04, <https://www.rsvz.be/nl/publication/algemeen-beheerscomite-advies-201604>, 5.

²⁷⁹ *Ibid.*

²⁸⁰ Art. 18bis, §1 Sociaal Statuut der Zelfstandigen.

²⁸¹ Art. 2 Besluit Moederschapshulp Zelfstandigen.

²⁸² Art. 98bis Besluit arbeidsongeschiktheid- en moederschapsuitkering Zelfstandigen.

²⁸³ Art. 114, zevende lid Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

²⁸⁴ Wet 7 april 2019 houdende invoering van een vaderschaps- en geboorteverlof ten gunste van zelfstandigen, *BS* 8 mei 2019.

²⁸⁵ Art. 18bis § 5, vierde lid Sociaal Statuut Zelfstandigen. Gewijzigd door Programmawet van 20 december 2020, *BS* 30 december 2020.

²⁸⁶ Art. 18bis, §2 Sociaal Statuut der Zelfstandigen.

²⁸⁷ Art. 18bis, §4 Sociaal Statuut der Zelfstandigen. Zie ook wet 6 september 2018 tot wijziging van de regelgeving met het oog op de versterking van het adoptieverlof en tot invoering van het pleegouderverlof, *BS* 26 september 2018.

over beide adoptie/pleegouders of per ouder.²⁸⁸ De sociale grondrechtenverdragen dateren uit de jaren 1960 en vermelden bijgevolg niets over deze risico's. Recent heeft de Europese Raad een nieuwe richtlijn uitgevaardigd die wel handelt over het vaderschaps-, adoptie- en pleegouderverlof.²⁸⁹ Deze richtlijn is wel niet van toepassing op zelfstandigen.²⁹⁰ De regeling voor het vaderschapsverlof voor werknemers dat vijftien dagen bedraagt in België, voldoet aan de termijnen die vereist zijn door de richtlijn.²⁹¹ België moet tegen 2 augustus 2022 deze richtlijn hebben uitgevoerd. Hoewel de richtlijn niet van toepassing is op zelfstandigen, kan ik besluiten dat de regeling voor het vaderschapsverlof neutraal is ten opzichte van de rechtspositie van de betrokkene op de arbeidsmarkt. De looptijd van het vaderschapsverlof is immers gelijk voor werknemers en zelfstandigen. Toch ben ik van mening dat het vaderschapsverlof best kan worden uitgebreid door meer dienstencheques toe te kennen aan zelfstandige vaders dan de vijftien waarop zij nu kunnen beroep doen.²⁹² Op die manier wordt de balans tussen werk- en privéleven bevorderd voor zelfstandige vaders.

2.4.3 Overbruggingsrecht

103. Het overbruggingsrecht voorziet in een vervangingsinkomen in de vorm van een financiële uitkering gedurende twaalf maanden²⁹³ en in het behoud van het statuut van sociaal verzekerde voor een termijn van vier kwartalen.²⁹⁴ De sociale grondrechtenverdragen leggen de minimumlooptijd van de werkloosheidsuitkeringen vast op eenentwintig²⁹⁵ of zesentwintig weken²⁹⁶ waardoor het overbruggingsrecht dit niveau overstijgt. De werkloosheidsuitkeringen voor werknemers daarentegen worden voor een onbepaalde duur toegekend.²⁹⁷

104. Wanneer de totale termijn van twaalf maanden van de financiële uitkering is uitgeput, kan de zelfstandige geen beroep meer doen op het overbruggingsrecht.²⁹⁸ De sociale grondrechtenverdragen laten echter niet toe dat de dekking beperkt is in tijd.²⁹⁹ Mijns inziens is het beter om af te stappen van de totale looptijd van twaalf maanden voor financiële uitkeringen en dit voor de volledige zelfstandigenloopbaan. Het lijkt me namelijk

---

²⁸⁸ Art. 3, §1 KB 20 december 2006 tot invoering van de toekenningsvoorwaarden van een adoptie-uitkering ten gunste van de zelfstandigen, *BS* 11 januari 2007.

²⁸⁹ Art. 4, eerste lid Richtlijn 2019/1158 van het Europees Parlement en de Raad van 20 juni 2019 betreffende het evenwicht tussen werk en privéleven voor ouders en mantelzorgers en tot intrekking van Richtlijn 2010/18/EU van de Raad, *Pb.L.* 188, 12 juli 2019, 79.

²⁹⁰ *Ibid.*, 14.

²⁹¹ P. FOUBERT en A. VRIJSEN, "De nieuwe Europese Work-Life-Balance-Richtlijn: Een kans voor België om beter te doen", *TSR* 2020, afl. 1, (4) 23-27.

²⁹² Art. 18bis, §5 Sociaal Statuut der Zelfstandigen.

²⁹³ Art. 7, §3, 1° Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

²⁹⁴ Art. 3, 1°-2° Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen; Art. 7, §3, 2° Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

²⁹⁵ Art. 24, (1) Protocol Europese Code voor Sociale Zekerheid.

²⁹⁶ Art. 19, (2), a) IAO-Verdrag nr. 168.

²⁹⁷ Art. 114 Werkloosheidsbesluit.

²⁹⁸ Art. 7, §3, vierde lid Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

²⁹⁹ Art. 24, (1) Protocol Europese Code voor Sociale Zekerheid; Art. 19, (2), a) IAO-Verdrag nr. 168.

beter ervoor te opteren om een financiële uitkering van twaalf maanden toe te kennen telkens wanneer één van de vier risico's zich voordoet gedurende de volledige zelfstandigenloopbaan. Deze uitkering zou bovendien ook verlengbaar moeten zijn in uitzonderlijke omstandigheden. Bovendien wil ik er nogmaals op wijzen dat de zelfstandigen pre-COVID amper gebruik gemaakt hebben van het overbruggingsrecht.³⁰⁰ Het is niet zo dat daarmee de sociale grondrechtenverdragen volledig nageleefd worden, aangezien de looptijd nog steeds beperkt blijft, maar de aanpassing die ik suggereer maakt de situatie voor zelfstandigen een stuk voordeliger.

105. In 2019 onderging het overbruggingsrecht een belangrijke wijziging.³⁰¹ De toegekende prestaties werden verdubbeld tot respectievelijk vierentwintig maanden uitkering en acht kwartalen voor het behoud van het statuut sociaal verzekerde met een wachttijd van zestig kwartalen van opbouw van pensioenrechten.³⁰² In principe is dit niveau hoger dan wat de sociale grondrechtenverdragen opleggen.

106. Wanneer de zelfstandige het overbruggingsrecht op grond van definitieve stopzetting wegens economische moeilijkheden verkrijgt, wordt de looptijd van de financiële uitkering gekoppeld aan de eerdere bijdrage- en verzekeringsplicht.³⁰³ Daarbij moet men erop toezien dat deze praktijk de toegang tot het recht niet onnodig beperkt.³⁰⁴ Wanneer de zelfstandige gedurende ten minste acht kwartalen pensioenrechten heeft opgebouwd, kan die enkel gedurende drie maanden of twaalf weken genieten van het overbruggingsrecht. Op dat moment is de looptijd van de uitkering lager dan de minimumduurtijd die de sociale grondrechtenverdragen voorschrijven.³⁰⁵ Deze kortere looptijd van twaalf weken zou minstens moeten worden gelijkgesteld met de looptijd van respectievelijk eenentwintig weken³⁰⁶ of zesentwintig weken³⁰⁷ die de sociale grondrechtenverdragen opleggen.

---

³⁰⁰ D. DUMONT, "Quelle couverture sociale pour les indépendants au "chômage"?", *JTT* 2020, afl. 1363, (168) 171-172. Voor een meer gedetailleerde evolutie van de cijfers verwijs ik naar; ALGEMEEN BEHEERSCOMITÉ, *Advies: Overbruggingsrecht: uitbreiding van het toepassingsgebied*, 11 maart 2019, nr. 2019/03, <https://www.rsvz.be/nl/publication/algemeen-beheerscomite-advies-201903>, 4.

³⁰¹ N. DE GROOT, "Uitbreiding overbruggingsrecht vanaf 1 juli 2019", *SOCWEG* 2019, afl. 14, (7) 7.

³⁰² Art. 7, §3, tweede lid, 1°-2° Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

³⁰³ Art. 8 Besluit Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

³⁰⁴ P. SCHOUKENS, "Thematic Discussion Paper. Mutual Learning on Access to social protection for workers and the self-employed. 2nd Workshop: Effective Coverage", Brussel, European Commission, 2019, 19.

³⁰⁵ Art. 24, (1) Protocol Europese Code voor Sociale Zekerheid; Art. 19, (2), a) IAO-Verdrag nr. 168.

³⁰⁶ Art. 24, (1) Protocol Europese Code voor Sociale Zekerheid.

³⁰⁷ Art. 19, (2), a) IAO-Verdrag nr. 168.

2.4.4 Rustpensioen en overlevingspensioen

107. Het rustpensioen kent een onbeperkte looptijd en loopt af bij het overlijden van de gerechtigde.³⁰⁸ De sociale grondrechtenverdragen leggen dezelfde standaard op.³⁰⁹ De regeling is bovendien gelijklopend met de pensioenregelingen voor werknemers en ambtenaren, waardoor de wetgeving neutraal handelt ten opzichte van de verschillende groepen en de aanbeveling dus nageleefd wordt.

108. Bij een overlijden kan de gerechtigde/begunstigde terugvallen op een overlevingspensioen op voorwaarde dat de gerechtigde de toekenningsleeftijd bereikt heeft.³¹⁰ In afwachting daarvan kan er een overgangsuitkering worden genoten.³¹¹ Het overlevingspensioen wordt stopgezet wanneer de gerechtigde hertrouwt³¹² of niet toegekend wanneer de gerechtigde een beroep doet op andere uitkeringen wegens ziekte, invaliditeit of onvrijwillige werkloosheid.³¹³ De overgangsuitkering wordt wel uitbetaald zelfs wanneer de langstlevende echtgenoot een eigen beroepsactiviteit uitoefent of recht heeft op bovengenoemde uitkeringen.³¹⁴ De looptijd van de overgangsuitkering bedraagt normaal gezien één jaar, maar wordt verlengd, indien de betrokkene kinderen heeft.³¹⁵ Dat wijkt af met wat de sociale grondrechtenverdragen opleggen. Die bepalen immers dat de uitkering moet betaald worden gedurende de gehele looptijd van het risico, of tenminste tot op het moment dat de gerechtigde hertrouwt.³¹⁶ Door de overgangsuitkering maar voor één jaar toe te kennen, handelt België dus strijdig met de sociale grondrechtenverdragen.

2.4.5 Arbeidsongevallen en beroepsziekten

109. Voor de arbeidsongevallenverzekering en beroepsziekten verwijs ik naar de delen 2.4.1 en 2.4.4. In dit punt bespreek ik de bijzonderheden in relatie tot de sociale grondrechtenverdragen en de aanbeveling. De Europese Code voor sociale zekerheid bepaalt dat uitkeringen moeten betaald worden gedurende de hele looptijd van het risico.³¹⁷ In het kader van de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen kent deze regeling een onbeperkte looptijd tot op het moment dat de betrokkene pensioengerechtigd is.³¹⁸ België is hiermee conform de aanbeveling en behoudt zijn neutraliteit ten overstaan van de rechtspositie van de betrokkene.

---

³⁰⁸ Art. 157 Pensioenbesluit Zelfstandigen.

³⁰⁹ Art. 30 Europese Code voor Sociale Zekerheid; Art. 25 IAO-Verdrag nr. 128.

³¹⁰ Art. 4, §1 Pensioenwet Zelfstandigen.

³¹¹ Art. 8-8bis Pensioenwet Zelfstandigen.

³¹² Art. 7 Pensioenwet Zelfstandigen.

³¹³ Art. 30bis Pensioenwet Zelfstandigen.

³¹⁴ Art. 30bis, tweede lid Pensioenwet Zelfstandigen.

³¹⁵ Art. 8ter Pensioenwet Zelfstandigen.

³¹⁶ Art. 64 Europese Code voor Sociale Zekerheid; Art. 68, (j) Europese Code voor Sociale Zekerheid; Art. 25 IAO-Verdrag nr. 128.

³¹⁷ Art. 38 Europese Code voor Sociale Zekerheid.

³¹⁸ Art. 26 Besluit arbeidsongeschiktheid- en moederschapsuitkering Zelfstandigen; Art. 58 Europese Code voor Sociale Zekerheid.

2.5 Deelbesluit

110. In grote mate heeft België de aanbeveling tot toegang sociale bescherming reeds goed uitgevoerd. Daar waar dit echter niet het geval is, situeren de problemen zich vooral op het vlak van de wachttijd en de neutraliteit van de regeling ten opzichte van de rechtspositie van de zelfstandigen. In de volgende punten werk ik uit welke veranderingen aan het sociaal statuut de effectiviteit ervan ten goede zouden komen.

111. Op het niveau van de wachttijden beveel ik aan om zowel bij de arbeidsongeschiktheid als bij het ouderschap, de geldende wachttijden volledig af te schaffen conform de sociale grondrechtenverdragen en de aanbeveling. Een zelfstandige moet mijns inziens dezelfde overdraagbaarheid van rechten genieten wanneer hij werknemer wordt zoals dat omgekeerd nu al het geval is wanneer een werknemer zelfstandige wordt. Bij het overbruggingsrecht is de wachttijd te lang om recht te hebben op de prestaties bij definitieve stopzetting wegens economische moeilijkheden enerzijds en op de prestaties bij het dubbel overbruggingsrecht anderzijds. Ik stel voor om deze wachttijden in te korten. Bovendien meen ik met een enig voorbehoud dat de zelfstandige zijn eerder vervulde wachttijd in het overbruggingsrecht moet kunnen behouden. Bij de pensioenen kunnen de wachttijden in strijd zijn met de aanbeveling op het vlak van de minimumpensioenen. Een gelijkschakeling met de wachttijd tussen de werknemers en zelfstandigen enerzijds en de ambtenaren anderzijds is wenselijk. Het zou ook mogelijk moeten zijn om de loopbaan jaren als zelfstandige te combineren met die als ambtenaar zodat men op die manier sneller de wachttijd doorloopt. Op die wijze wordt de aanbeveling correct uitgevoerd.

112. Bij de carenzperioden stel ik voor om de periode voor het arbeidsongeschiktheidsrisico te verlagen tot drie dagen conform de aanbeveling en de respectievelijke sociale grondrechtenverdragen. Deze verlaging heeft onvermijdelijk ook een effect op de arbeidsongevallen. Bij het overbruggingsrecht dient de carenzperiode te worden verlaagd naar drie dagen. De Belgische wetgever dient vervolgens ook uitvoering te geven aan de verplichting van de sociale grondrechtenverdragen om te blijven voorzien in uitzonderingen op de toekenningsleeftijd voor het overlevingspensioen.

113. Na evaluatie van de looptijden van de risico's zou ik aanbevelen om de moederschapsbescherming uit te breiden met het recht op meer moederschapshulp. Dit lijkt me ook aangewezen bij zelfstandige vaders om een beperktere looptijd van het vaderschapsverlof te compenseren. Het overbruggingsrecht zou volgens mij de belangrijkste wijziging moeten ondergaan. Hier zou ik ervoor opteren om de looptijd aan te passen tot telkens twaalf maanden per intredend risico - verlengbaar in uitzonderlijke

omstandigheden - in plaats van enkel twaalf maanden over de gehele loopbaan. In geval van definitieve stopzetting wegens economische moeilijkheden zou de looptijd van de uitkering minstens moeten worden gelijkgetrokken met de standaard die de sociale grondrechtenverdragen hanteren en dat voor die gevallen waarin men minimum acht kwartalen rechten heeft opgebouwd. Wat betreft de overgangsuitkering bij het overlevingspensioen, handelt de Belgische wetgever niet conform zijn verplichtingen. Dat is het geval voor de beperkte looptijd van de overgangsuitkering toegekend aan personen die nog niet gerechtigd zijn op een overlevingspensioen omdat ze de toekenningsleeftijd nog niet bereikt hebben.

3 Adequate dekking

115. In dit deel onderzoek ik de adequate dekking van naderbij. De adequate dekking is de derde maatstaf van de aanbeveling om de toegang tot de sociale bescherming voor zelfstandigen en werknemers van de Europese lidstaten te toetsen. In eerste instantie verklaar ik het evaluatiekader voor de beoordeling van de inspanningen van de lidstaten. Vervolgens sta ik stil bij de volgende onderdelen: de hoogte van de uitkeringen en de minimumuitkeringen per behandeld sociaal risico, de toets aan de behoorlijke levensstandaard en de sociale bijdragen van zelfstandigen. Tenslotte formuleer ik mijn deelbesluit. De aanbeveling vermeldt ook de toets aan het armoederisico, maar in het kader van deze masterproef wordt dit niet besproken omdat dit meer betrekking heeft op een sociologisch onderzoek.

3.1 Evaluatiekader

116. De aanbeveling toegang sociale bescherming spreekt zich ook uit over de adequate dekking. Daarmee roept de aanbeveling de lidstaten op om er tijdig en volgens de nationale omstandigheden voor te zorgen dat hun leden een behoorlijke levensstandaard kunnen handhaven wanneer zich een risico voordoet dat door de socialebeschermingsstelsels voor zelfstandigen wordt verzekerd. Pas wanneer de lidstaten erin slagen te voorzien in een passend vervangingsinkomen kan men spreken van een adequate dekking. Bij het beoordelen van de adequaatheid dient het socialebeschermingsstelsel van de lidstaat in zijn geheel in acht te worden genomen.³¹⁹ Hieruit volgt dat de sociale zekerheid een ruimere invulling moet krijgen dan wat punt 3.2 van de aanbeveling bepaalt.³²⁰ De aanbeveling bepaalt daarover dat "de belangrijkste functie van sociale bescherming het beschermen is van mensen tegen de financiële gevolgen van sociale risico's zoals ziekte, ouderdom, arbeidsongevallen en werkloosheid, het voorkomen en verminderen van armoede en het waarborgen van een fatsoenlijke levensstandaard."³²¹ Arbeidsmarktparticipatie wordt ook vermeld als een belangrijke functie. Dit behandel ik niet in deze masterproef omdat dit een specifieke materie is die de algemene bespreking van het sociaal statuut van de zelfstandigen te boven gaat.

3.1.1 De behoorlijke levensstandaard

117. De behoorlijke levensstandaard moet de sociaal verzekerde garanderen dat het vervangingsinkomen te allen tijde voorkomt dat de sociaal verzekerde in armoede

---

³¹⁹ Punt 11 aanbeveling toegang sociale bescherming.

³²⁰ P. SCHOUKENS, "Thematic Discussion Paper. Mutual Learning on Access to social protection for workers and the self-employed. 3rd Workshop: Adequate Coverage", Brussel, European Commission, 2020, 7.

³²¹ Overweging 8 aanbeveling toegang sociale bescherming.

terechtkomt.³²² Verder wordt dit begrip door de aanbeveling niet nader ingevuld. Om met andere woorden na te gaan of een uitkering adequaat is en dus een behoorlijke levensstandaard verzekert, is het aangewezen om te kijken naar de internationale grondrechtenverdragen. Uit het IAO-Verdrag nr. 102 kan men indicatoren afleiden die bijdragen aan de beoordeling van de behoorlijke levensstandaard. Onder meer de termen "vervangingsratio" en "modelbegunstigden" worden daar vernoemd.³²³ Deze twee elementen kunnen bijdragen tot de beoordeling van de behoorlijke levensstandaard zoals vermeld in de aanbeveling. Onder "modelbegunstigde" verstaat men een professioneel actieve persoon met een afhankelijke partner en twee afhankelijke kinderen. Het arbeidsinkomen, dat gebruikt wordt in de formule van de vervangingsratio, hangt af van het scholingsniveau van de arbeider.³²⁴ De andere sociale grondrechtenverdragen die bindend zijn voor België kunnen echter strengere normen opleggen.³²⁵

3.1.2 Criteria volgens de aanbeveling

118. De criteria die bepalen of de sociale zekerheid van een land al dan niet adequaat is, worden vernoemd in de aanbeveling en bevatten onder meer de hoogte van de uitkeringen, de verhouding tussen de uitkeringen en de respectievelijke socialezekerheidsbijdragen³²⁶ alsook een mogelijkheid tot vrijstellingen of verminderingen van socialezekerheidsbijdragen.³²⁷ De bijdrageheffing dient te gebeuren volgens objectieve en transparante regels waarbij rekening wordt gehouden met de inkomensschommelingen en de werkelijke inkomsten.³²⁸ De aanbeveling toegang sociale bescherming benadrukt dat de regels die betrekking hebben op de bijdrageregeling nadelig kunnen zijn voor bepaalde beroepscategorieën. Het gaat er voornamelijk om dat de socialezekerheidsbijdragen voor zelfstandigen bijdragen kunnen omvatten die niet aan het inkomen zijn gekoppeld of die worden vastgesteld op basis van inkomsten uit het verleden of aannames over toekomstige inkomsten.³²⁹ In het bijzonder wijst men erop dat men ervoor moet zorgen dat de bijdragen van zelfstandigen in verhouding staan tot hun draagkracht.³³⁰ Verschillen in behandeling tussen zelfstandigen en werknemers worden toegestaan door de aanbeveling³³¹, maar de

---

³²² Punt 11 aanbeveling toegang sociale bescherming.

³²³ Artt. 65-67 IAO-Verdrag nr. 102: het betreft hem de periodieke betalingen waarvoor men als modelbegunstigde enerzijds een geschoolde mannelijke industriële arbeider neemt, en anderzijds een ongeschoolde mannelijke industriële arbeider.

³²⁴ Art. 65 IAO-Verdrag nr. 102.

³²⁵ J. NICKLESS, *European Code of Social Security: Short Guide*, geconsulteerd via https://www.coe.int/t/dg3/socialpolicies/source/socialsecurity/shortguide_en.pdf, 67.

³²⁶ Punt 12 aanbeveling toegang sociale bescherming.

³²⁷ Punt 13 aanbeveling toegang sociale bescherming.

³²⁸ Punt 14 aanbeveling toegang sociale bescherming.

³²⁹ Overweging 21 aanbeveling toegang sociale bescherming.

³³⁰ Punt 12 aanbeveling toegang sociale bescherming.

³³¹ Punt 5 aanbeveling toegang sociale bescherming.

toepassing van bijdrageverminderingen en vrijstellingen moet wel toegankelijk zijn voor alle sociale verzekerden ongeacht hun rechtspositie.³³²

119. De aanbeveling doet geen afbreuk aan de bevoegdheid van de lidstaten om zelf hun socialebeschermingsstelsels in te richten.³³³ De uitvoering van de aanbeveling mag niet tot gevolg hebben dat het financiële evenwicht van het stelsel in de lidstaten in het gedrang komt. De financiële duurzaamheid ervan is van groot belang voor de doeltreffendheid en efficiëntie van dergelijke regelingen.³³⁴

3.1.3 Criteria volgens het Impact Assessment

120. Naast de criteria uit de aanbeveling toegang sociale bescherming verwijst het Impact Assessment ook naar andere elementen zoals welk bedrag de berekeningsbasis vormt voor de uitkeringen, alsook naar de verschillende definities voor uitkeringen die afhankelijk zijn van de vorm van tewerkstelling. In de volgende paragrafen ga ik hier dieper op in.

121. Het inkomen waarop de uitkering berekend wordt, speelt een grote rol bij de opbouw van de aanspraken op uitkeringen van zelfstandigen. Als de zelfstandige sociale bijdragen betaalt op basis van een zeer laag inkomen, is het mogelijk dat die als gevolg lage uitkeringen zal ontvangen, afhankelijk van de wetgeving van het land in kwestie. Maar als de bijdragen geheven worden op grond van een hogere bijdragebasis, bestaat het risico dat de zelfstandige de bijdragen niet kan betalen.³³⁵ Daarom moet rekening gehouden worden met de manier waarop de bijdragebasis berekend wordt. Sommige landen opteren ervoor dat voorlopige bijdragen worden betaald op basis van de huidige inkomsten. Nadat het fiscale jaar is afgesloten, kan men overgaan tot de bijdrageheffing op basis van de werkelijke, volledige en gekende inkomsten. Een positieve of negatieve correctie zal nadien worden doorgevoerd.³³⁶ De voorlopige bijdragen kunnen echter tot gevolg hebben dat het moeilijker wordt om rechten op te bouwen omdat men het risico loopt dat geen rekening wordt gehouden met schommelingen die eigen zijn aan het zelfstandig ondernemerschap als men de bijdragebasis berekent volgens een lange referentieperiode. Daardoor kan het voor zelfstandigen moeilijk zijn om sociale bijdragen te betalen op een moment dat het actuele inkomen lager is dan het inkomen waarop de sociale bijdragen berekend zijn en kan een gebrek aan bijdragenbetaling ertoe leiden dat men geen rechten opbouwt. In het

---

³³² Punt 13 aanbeveling toegang sociale bescherming; Punt 7 b) aanbeveling toegang sociale bescherming.

³³³ Overweging 35 aanbeveling toegang sociale bescherming.

³³⁴ Overweging 37 aanbeveling toegang sociale bescherming.

³³⁵ Commission staff working document (Comm.) Impact Assessment accompanying the document Proposal for a Council recommendation on access to social protection for workers and the self-employed, 13 maart 2018, SWD(2018)71 def, 85.

³³⁶ P. SCHOUKENS, "Thematic Discussion Paper. Mutual Learning on Access to social protection for workers and the self-employed. 3rd Workshop: Adequate Coverage", Brussel, European Commission, 2020, 3.

onderdeel over de bijdragen zal ik hier dieper op ingaan bij de analyse van de vrijstellingen en verlagingen.³³⁷

3.2 Hoogte van de uitkeringen en minimumuitkeringen

122. De hoogte van de uitkeringen wordt door de aanbeveling naar voor geschoven als één van de criteria die ertoe moeten leiden dat de sociaal verzekerde daadwerkelijk een beroep kan doen op een adequate bescherming zoals de aanbeveling beoogt. In onderstaande punten onderzoek ik de hoogte van de uitkeringen per behandeld sociaal risico, zodat in punt 3.3 de toets aan de behoorlijke levensstandaard kan worden geanalyseerd. Waar nodig maak ik gebruik van een overzichtstabel.

123. Behoudens het bedrag van het rust- en overlevingspensioen, zijn de uitkeringen die zelfstandigen ontvangen steeds forfaitaire uitkeringen. Dit betekent dat de uitkering die de zelfstandige ontvangt niet gekoppeld is aan de gederfde beroepsinkomsten, maar dat dit een vast bedrag is.³³⁸ Net doordat de uitkeringen forfaitair zijn, fungeren deze bedragen zowel als minimum- en maximumuitkeringen. De forfaitaire uitkeringen die zelfstandigen ontvangen en waarover deze analyse handelt, zijn dus steeds maximumuitkeringen.

3.2.1 Arbeidsongeschiktheid

124. Het bedrag van de arbeidsongeschiktheidsuitkering is niet gekoppeld aan de duur van de arbeidsongeschiktheid.³³⁹ Een argument pro-forfaitaire uitkeringen is dat als de zelfstandige bijvoorbeeld door een progressieve arbeidsongeschiktheid minder beroepsinkomsten zou verwerven, en wanneer de beroepsinkomsten dienen als berekeningsbasis voor de arbeidsongeschiktheidsuitkering, de berekeningsbasis lager kan komen te liggen net door lagere inkomsten, waardoor hij minder uitkering zou ontvangen.³⁴⁰ Men zou er echter ook voor kunnen opteren om rekening te houden met de beroepsinkomsten van de zelfstandige in de periode vóór de volledige of gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid. De arbeidsongeschiktheidsuitkering was eerder gekoppeld aan het minimumpensioen. Doordat de regering-De Croo in haar regeerakkoord de wens had uitgedrukt om de minimumpensioenen op te trekken tot 1500 EUR³⁴¹, zouden de

---

³³⁷ Commission staff working document (Comm.) Impact Assessment accompanying the document Proposal for a Council recommendation on access to social protection for workers and the self-employed, 13 maart 2018, SWD(2018)71 def, 85.

³³⁸ Art. 9 Besluit arbeidsongeschiktheid- en moederschapsuitkering Zelfstandigen; RIZIV, *Bedrag van uw forfaitaire uitkering tijdens uw adoptieverlof*, geconsulteerd op 30 april 2021 via <https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/zwangerschap-geboorte/bedragen/zelfstandigen/Paginas/forfaitaire-uitkering-adoptieverlof.aspx>; RIZIV, *Bedrag van uw wekelijkse forfaitaire uitkering tijdens uw pleegouderverlof*, geconsulteerd op 30 april 2021 via <https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/zwangerschap-geboorte/bedragen/zelfstandigen/Paginas/wekelijks-forfait-pleegouderverlof.aspx>.

³³⁹ Art. 7 Besluit arbeidsongeschiktheid- en moederschapsuitkering Zelfstandigen.

³⁴⁰ Advies 2006/7 van 7 september 2006 van het Algemeen beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen, 9.

³⁴¹ *Regeerakkoord voor een welvarend, solidair en duurzaam België*, 30 september 2020, https://www.belgium.be/sites/default/files/Regeerakkoord_2020.pdf, 21.

arbeidsongeschiktheidsuitkeringen bijgevolg ook stijgen. De wetgever heeft hierop geanticipeerd: de wetsbepaling die de uitdrukkelijke koppeling van de arbeidsongeschiktheidsuitkering aan de minimumpensioenen bevatte, werd weggelaten uit het besluit arbeidsongeschiktheid- en moederschapsuitkering zelfstandigen.³⁴² Het bedrag van de forfaitaire uitkering is afhankelijk gemaakt van dezelfde gezinscategorieën als bij de werknemers.³⁴³ In onderstaande tabel geef ik de bedragen van de uitkering per dag weer.

Tabel 1: Bedragen uitkering voor arbeidsongeschikte zelfstandigen³⁴⁴

	Arbeidsongeschiktheid minder dan 8 dagen	Primaire arbeidsongeschiktheid	Invaliditeit zonder gelijkstelling	Invaliditeit gelijkstelling wegens ziekte
Met gezinslast	/	62,08 EUR	62,08 EUR	62,08 EUR
Alleenstaand	/	49,68 EUR	49,68 EUR	49,68 EUR
Samenwonend	/	38,10 EUR	38,10 EUR	42,60 EUR

125. Zoals op te merken valt, stijgt het dagbedrag voor invaliditeit voor de samenwonenden enkel als die hun activiteit ook werkelijk stopzetten. Net doordat de uitkeringen forfaitair zijn, vormen deze bedragen tegelijk de minimum- en maximumuitkeringen. De uitkeringen die de zelfstandigen ontvangen, situeren zich op hetzelfde niveau als de minimumuitkeringen die werknemers ontvangen.³⁴⁵ De maximumbedragen voor werknemers daarentegen liggen wel hoger.³⁴⁶ De forfaitaire uitkeringen voor zelfstandigen kunnen verhoogd worden met een forfaitaire tegemoetkoming voor hulp van derden met een dagbedrag van 23,87 EUR.³⁴⁷ Dit gebeurt op dezelfde wijze als bij werknemers.³⁴⁸ De zelfstandige heeft recht op een jaarlijkse inhaalpremie wanneer deze op 31 december van het voorbije jaar minstens één jaar arbeidsongeschikt was én nog arbeidsongeschikt is in mei van het lopende jaar.³⁴⁹ Deze premie bedraagt 281,13 EUR.³⁵⁰ Dat is beduidend minder dan wat werknemers ontvangen;

³⁴² KB 12 januari 2021 tot wijziging van artikel 9 van het koninklijk besluit van 20 juli 1971 houdende instelling van een uitkeringsverzekering en een moederschapsverzekering ten voordele van zelfstandigen en van de meewerkende echtgenoten, BS 18 januari 2021.

³⁴³ Art. 9 Besluit arbeidsongeschiktheid- en moederschapsuitkering Zelfstandigen; artt. 225, 226, 226bis Besluit Wet Geneeskundige Verzorging.

³⁴⁴ RSVZ, *Recht op uitkering als arbeidsongeschikte zelfstandige*, <https://www.rsvz.be/nl/fag/recht-op-uitkering-als-arbeidsongeschikte-zelfstandige>.

³⁴⁵ RIZIV, *Minimumbedrag van uw arbeidsongeschiktheidsuitkering*, geconsulteerd op 30 april via <https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/arbeidsongeschiktheid/bedragen/werknemers-werklozen/Paginas/min-uitkering.aspx>.

³⁴⁶ RIZIV, *Maximumbedrag van uw uitkering tijdens de periode van primaire ongeschiktheid*, geconsulteerd op 30 april via <https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/arbeidsongeschiktheid/bedragen/werknemers-werklozen/Paginas/max-uitkering-primaire-ongeschiktheid.aspx>.

³⁴⁷ Art. 12 Besluit arbeidsongeschiktheid- en moederschapsuitkering Zelfstandigen.

³⁴⁸ RIZIV, *Bedrag van uw forfaitaire tegemoetkoming voor hulp van derden*, geconsulteerd op 30 april 2021 via <https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/arbeidsongeschiktheid/bedragen/zelfstandigen/Paginas/forfaitaire-tegemoetkoming-hulp-derden.aspx>.

³⁴⁹ RIZIV, *De inhaalpremie voor arbeidsongeschikte zelfstandigen*, geconsulteerd op 30 april 2021 via <https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/arbeidsongeschiktheid/zelfstandigen/Paginas/inhaalpremie-zelfstandigen-arbeidsongeschikt.aspx>.

³⁵⁰ Art. 12bis Besluit arbeidsongeschiktheid- en moederschapsuitkering Zelfstandigen.

voor hen starten de bedragen vanaf 404,27 EUR volgens de periode van de arbeidsongeschiktheid en de gezinssituatie.³⁵¹

3.2.2 Ouderschap

126. Het bedrag van de moederschapsuitkering varieert naargelang de zelfstandige-moeder de moederschapsrust voltijds of halftijds opneemt.³⁵² Wanneer de moeder overlijdt voordat het tijdvak van de moederschapsrust werd beëindigd, kan de vader of mee-moeder het overgebleven deel van de moederschapsrust genieten en bijgevolg ook een beroep doen op de moederschapsuitkering.³⁵³ Zoals bleek uit de *supra* in 2.4.2 kan het moederschapsverlof niet naar vaders worden overgeheveld in geval van hospitalisatie van de moeder.

127. Het dagbedrag van het vaderschapsverlof is verbonden aan het bedrag van de moederschapsuitkering³⁵⁴ en bedraagt bijgevolg 83,25 EUR. Dat is beduidend lager dan de 120,52 EUR maximumuitkering per dag van de vaderschapsuitkering die een werknemer geniet. Ook de minimumuitkering van een werknemer in het geval van vaderschap is hoger doordat deze uitkering gedurende de eerste drie dagen het normale loon bevat, en voor de resterende twaalf dagen 82% van het begrensd brutoloon bedraagt.³⁵⁵

128. De uitkeringen die men ontvangt tijdens het adoptie-en pleegouderverlof³⁵⁶ zijn allebei forfaitair en zijn bovendien even hoog als de moederschapsuitkering.³⁵⁷ Deze bedragen zijn aan elkaar gekoppeld. Daarbij valt op te merken dat dat niet ingeschreven werd als een automatisme in de wet. In onderstaande tabel geef ik een overzicht van de ouderschapsuitkeringen.

Tabel 2: Ouderschapsuitkeringen

Bedragen uitkeringen	
Moederschapsuitkering	499,54 EUR/week
Halftijdse moederschapsuitkering	249,77 EUR/week
Adoptieverlof	499,54 EUR/week
Pleegouderverlof	499,54 EUR/week

³⁵¹ RIZIV, *Bedrag van uw inhaalpremie als werknemer in arbeidsongeschiktheid*, geconsulteerd op 30 april 2021 via <https://www.inami.fgov.be/nl/themas/arbeidsongeschiktheid/bedragen/werknemers-werklozen/Paginas/inhaalpremie-arbeidsongeschiktheid-werknemer.aspx>.

³⁵² Art. 94 Besluit arbeidsongeschiktheid- en moederschapsuitkering Zelfstandigen.

³⁵³ Art. 98bis Besluit arbeidsongeschiktheid- en moederschapsuitkering Zelfstandigen.

³⁵⁴ Art. 18bis, §5, zesde lid Sociaal Statuut der Zelfstandigen.

³⁵⁵ RIZIV, *Maximumbedrag van uw uitkering tijdens een vaderschaps- of geboorteverlof*, geconsulteerd op 30 april 2021 via <https://www.inami.fgov.be/nl/themas/zwangerschap-geboorte/bedragen/werknemers-werklozen/Paginas/max-uitkering-geboorteverlof.aspx>.

³⁵⁶ Art. 7 Besluit Adoptieverlof Zelfstandigen; art. 7 Besluit Pleegouderverlof Zelfstandigen.

³⁵⁷ RIZIV, *Bedrag van uw forfaitaire uitkering tijdens uw adoptieverlof*, geconsulteerd op 30 april 2021 via <https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/zwangerschap-geboorte/bedragen/zelfstandigen/Paginas/forfaitaire-uitkering-adoptieverlof.aspx>; RIZIV, *Bedrag van uw wekelijkse forfaitaire uitkering tijdens uw pleegouderverlof*, geconsulteerd op 30 april 2021 via <https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/zwangerschap-geboorte/bedragen/zelfstandigen/Paginas/wekelijks-forfait-pleegouderverlof.aspx>.

3.2.3 Overbruggingsrecht

129. De financiële uitkering die hoort bij het overbruggingsrecht wordt op forfaitaire wijze vastgelegd volgens de gezinssituatie van de aanvrager. De gezinssituatie wordt bewezen aan de hand van een attest van het ziekenfonds waarbij de gerechtigde is aangesloten.³⁵⁸ Wanneer de zelfstandige ten minste één persoon ten laste heeft, wordt een uitkering op gezinsniveau toegekend. Een zelfstandige zonder gezinslast zal een uitkering van 1.291,69 EUR per maand ontvangen. Een zelfstandige met gezinslast daarentegen is gerechtigd tot een uitkering van 1.614,10 EUR per maand. Wanneer de gezinssituatie van de zelfstandige wijzigt, leidt dit ertoe dat de uitkering ook zal worden aangepast aan deze nieuwe situatie.³⁵⁹ De forfaitaire uitkering was eerder gekoppeld aan de minimumpensioenen voor zelfstandigen³⁶⁰, maar dat is niet meer het geval omdat de regering de minimumpensioenen wil verhogen.³⁶¹

3.2.4 Rustpensioen en overlevingspensioen

130. Het rust- en overlevingspensioen voor zelfstandigen is de enige uitkering die niet forfaitair is. Deze uitkering hangt af van de duur van de loopbaan, het beroepsinkomen en de gezinssituatie van de zelfstandige. Een langere loopbaan leidt onverminderd naar een hoger pensioenbedrag wat typerend is voor het karakter van het loopbaanstelsel.³⁶² De berekening van de overlevingspensioenen geschiedt in principe op dezelfde wijze als die van de rustpensioenen voor zelfstandigen.

131. De eerste factor die van belang is, is de pensioenloopbaan.³⁶³ De zelfstandige die een volledige loopbaan van vijfenveertig jaar kan aantonen, heeft recht op een volledig rustpensioen.³⁶⁴ Enkel die loopbaanjaren waarvoor bewezen kan worden dat voldaan werd aan de bijdragebetaling van de sociale bijdragen komen in aanmerking.³⁶⁵ Behalve voor de twee kwartalen die voorafgaan aan het kwartaal waarin het pensioen ingaat, wordt de bijdragebetaling voor geen enkel loopbaankwartaal vermoed.³⁶⁶ Elk in aanmerking komend loopbaanjaar geeft recht op één vijfenveertigste van de beroepsinkomsten van dat jaar.³⁶⁷

---

³⁵⁸ V. VERDEYEN, "Sociale zekerheid voor zelfstandigen. Deel V: overbruggingsrecht" in J. PUT, V. VERDEYEN en Y. STEVENS (eds.), *Praktijkboek sociale zekerheid. Voor de onderneming en de sociale adviseur*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2021, (831) 836.

³⁵⁹ Art. 10, §2 Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

³⁶⁰ W. VAN EECKHOUTTE, "Werkloosheidsverzekering – Overbruggingsrecht" in W. VAN EECKHOUTTE (ed.), *Handboek Belgisch Sociaal Recht. II. Handboek Belgisch Socialezekerheidsrecht*, Mechelen, Wolters Kluwer België, 2017, (330) 382.

³⁶¹ Art. 10 oud Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen. Zie ook *Regeerakkoord voor een welvarend, solidair en duurzaam België*, 30 september 2020, https://www.belgium.be/sites/default/files/Regeerakkoord_2020.pdf, 21.

³⁶² Art. 13 Pensioenwet Zelfstandigen.

³⁶³ Art. 13 Pensioenwet Zelfstandigen.

³⁶⁴ Y. STEVENS, "Sociale zekerheid voor zelfstandigen. Deel VI: pensioenen" in J. PUT, V. VERDEYEN en Y. STEVENS (eds.), *Praktijkboek sociale zekerheid. Voor de onderneming en de sociale adviseur*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2021, (845) 853.

³⁶⁵ Art. 15 Pensioenwet Zelfstandigen.

³⁶⁶ Art. 4 § 3 Wet Modernisering Zelfstandigenpensioenen.

³⁶⁷ Art. 4 § 2 Wet Modernisering Zelfstandigenpensioenen.

De pensioenloopbaan kan ook bestaan uit perioden van gelijkgestelde inactiviteit die volgens de wet bepaald worden.³⁶⁸ De pensioenverzekering voor werknemers kent in meer gevallen dan de pensioenwet voor zelfstandigen gelijkgestelde periodes toe.³⁶⁹ De zelfstandigenpensioenen kennen het principe van eenheid van loopbaan en de beperking van pensioenloopbaan. Indien de loopbaan meer dan 14 040 voltijdse dagequivalenten kent, kan deze worden ingekort met een maximum van 1560³⁷⁰ voltijdse dagequivalenten door de minst voordelige jaren weg te laten.³⁷¹ De beperking van de loopbaan is niet van toepassing wanneer er nog dagen van beroepsbezigheid volgen nadat reeds 14 040 dagen volbracht werden.³⁷² De overlevingspensioenen kennen eveneens het principe van eenheid van loopbaan.³⁷³

132. De pensioenloopbaan bij het overlevingspensioen en de overgangsuitkering varieert naargelang van de leeftijd die de overleden zelfstandige echtgeno(o)t(e) had op moment van overlijden. De noemer, en bijgevolg de volledige pensioenloopbaan, is gelijk aan het aantal jaren in de periode van 1 januari van het jaar van de twintigste verjaardag van de overleden echtgenoot tot en met 31 december van het jaar waarin hij overleden is. Hoe lager de leeftijd van de overleden partner is, hoe sneller de langstlevende partner een volledige pensioenloopbaan kan bewijzen.³⁷⁴ Dit draagt bij tot een betere sociale bescherming omdat men sneller recht heeft op het overlevingspensioen.

133. De tweede factor die van belang is voor de berekening van het pensioenbedrag zijn de nettoberoepsinkomsten waarop de socialezekerheidsbijdragen van dat jaar werden berekend.³⁷⁵ Tot in 1983 maakte de Belgische wetgever gebruik van forfaitaire beroepsinkomsten, pas daarna werden de werkelijke inkomsten in aanmerking genomen.³⁷⁶ Hierbij moet een belangrijke kanttekening gemaakt worden. Sinds 1984 wordt in België de correctiecoëfficiënt toegepast op de in aanmerking komende beroepsinkomsten van de zelfstandigen. De ratio legis is dat in de regelingen voor werknemers en zelfstandigen tegenover eenzelfde pensioen, eenzelfde bijdrage-inspanning moet staan. Het was met andere woorden de bedoeling om de afwezigheid van een werkgeversbijdrage te neutraliseren bij de berekening van de zelfstandigenpensioenen. Een noodzakelijk geachte afremming van de pensioenuitgaven

---

³⁶⁸ Art. 14 §1 Pensioenwet Zelfstandigen.

³⁶⁹ Art. 34 Pensioenbesluit Werknemers.

³⁷⁰ Art. 6, § 7, tweede lid Wet Modernisering Zelfstandigenpensioenen.

³⁷¹ Art. 19, §1, eerste lid Pensioenwet Zelfstandigen.

³⁷² Art. 19, §1, tweede lid Pensioenwet Zelfstandigen.

³⁷³ Art. 7, §3 Wet Modernisering Zelfstandigenpensioenen.

³⁷⁴ Art. 7, §3, 2° Wet Modernisering Zelfstandigenpensioenen; art. 7bis, §1, 2° Wet Modernisering Zelfstandigenpensioenen.

³⁷⁵ Art. 5, §2, 2° Wet Modernisering Zelfstandigenpensioenen.

³⁷⁶ Art. 5, §2, 1° Wet Modernisering Zelfstandigenpensioenen.

voor zelfstandigen werd aldus beoogd.³⁷⁷ De correctiecoëfficiënt is dan ook één van de oorzaken van de lage zelfstandigenpensioenen.³⁷⁸ Deze bedroeg zo'n 0,69 in 2020, maar de regering-De Croo heeft in het regeerakkoord aangekondigd dat ze deze coëfficiënt willen afschaffen.³⁷⁹ Dit zou leiden tot een significante verhoging van de zelfstandigenpensioenen.³⁸⁰

134. De correctiecoëfficiënt is ook van toepassing op het overlevingspensioen en de overgangsuitkering. Wanneer de echtgeno(o)t(e) overleden is vóór het jaar waarin hij of zij de pensioenleeftijd zou hebben bereikt en bij overlijden geen rustpensioen in de hoedanigheid van zelfstandige genoot of genoten had, mag het overlevingspensioen niet hoger zijn dan een fictief bedrag verkregen door de toepassing van de breuk³⁸¹ op het fictief rustpensioen.³⁸² Dat fictief rustpensioen zal gelijk zijn aan "het rustpensioen voor een volledige pensioenloopbaan waarbij de nog niet door de overledene volbrachte pensioenloopbaanjaren worden geacht te zijn vervuld vóór 1984."³⁸³

135. De derde factor die het pensioenbedrag beïnvloedt, is de gezinssituatie van de zelfstandige. Men zal enkel gerechtigd zijn tot het ontvangen van een gezinsspensioen wanneer men een persoon ten laste heeft. Dit betekent dat het pensioen 75% van de netto begrensde beroepsinkomsten bedraagt, wanneer hij/zij kan aantonen een echtgeno(o)t(e) ten laste te hebben.³⁸⁴ De wet bepaalt wat men verstaat onder een echtgeno(o)t(e) ten laste.³⁸⁵ Kort gesteld is iemand een persoon ten laste wanneer deze persoon elke beroepsbezigheid gestaakt heeft - behoudens de toegelaten arbeid - en zelf geen rust- of overlevingspensioen ontvangt, behoudens uitzonderingen.³⁸⁶ Indien de zelfstandige niemand ten laste heeft, bedraagt het pensioen 60% van de netto begrensde beroepsinkomsten.³⁸⁷

---

³⁷⁷ G. VAN LIMBERGHEN en K. BOUDT, "Een puntensysteem voor de Belgische pensioenregeling van de zelfstandigen: met welk inkomen rekenen?", *TSR* 2018, afl. 2, (279) 299-301.

³⁷⁸ ALGEMEEN BEHEERSCOMITÉ, *Advies: De correctiecoëfficiënt in het pensioenstelsel voor zelfstandigen*, nr. 2019/07, 24 april 2019, https://www.rsvz.be/sites/rsvz.be/files/publication/algemeen_beheerscomite_advies_201907.pdf, 3.

³⁷⁹ *Regeerakkoord voor een welvarend, solidair en duurzaam België*, 30 september 2020, https://www.belgium.be/sites/default/files/Regeerakkoord_2020.pdf, 21.

³⁸⁰ J. D'HOORE, "Gelijktrekken pensioen van zelfstandige is wel rechtvaardig", *De Tijd*, 18 november 2020, <https://www.tijd.be/politiek-economie/belgie/federaal/gelijktrekken-pensioen-van-zelfstandige-is-wel-rechtvaardig/10265951.html>.

³⁸¹ Art. 7, §3 Wet Modernisering Zelfstandigenpensioenen.

³⁸² Art. 11, §1 Wet Modernisering Zelfstandigenpensioenen.

³⁸³ G. VAN LIMBERGHEN (et al.), *L'accès des travailleurs salariés et indépendants à la sécurité sociale en Belgique Mission d'étude pour le SPF Sécurité sociale*, Brussel, FOD Sociale Zekerheid, 2020, 326.

³⁸⁴ Art. 6, §2 Wet Modernisering Zelfstandigenpensioenen.

³⁸⁵ Art. 9, §1, 1° Pensioenwet Zelfstandigen.

³⁸⁶ Y. STEVENS, "Sociale zekerheid voor zelfstandigen. Deel VI: pensioenen" in J. PUT, V. VERDEYEN en Y. STEVENS (eds.), *Praktijkboek sociale zekerheid. Voor de onderneming en de sociale adviseur*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2021, (845) 860.

³⁸⁷ Art. 6, §2 Wet Modernisering Zelfstandigenpensioenen.

136. Anders dan bij de bespreking van de vorige sociale risico's, kent de pensioenverzekering wel een minimumpensioen wanneer de zelfstandige 2/3de van de volledige pensioenloopbaan heeft volbracht.³⁸⁸ Het bedrag van de minimumpensioenen is gekoppeld aan dat van de minimumpensioenen van de werknemers en is dus gelijk.³⁸⁹ In onderstaande tabel geef ik het bedrag van de minimumpensioenen weer in het geval van een volledige pensioenloopbaan.

Tabel 3: Bedrag minimumpensioenen zelfstandigen³⁹⁰

	Bedrag pensioen zelfstandige
Rustpensioen aan gezinstarief	1656,88 EUR/maand
Rustpensioen alleenstaande	1325,92 EUR/maand
Overlevingspensioen/Overgangsuitkering	1308,20 EUR/maand

3.2.5 Arbeidsongevallen en beroepsziektes

137. Zoals uit de bespreking van de formele- en effectieve dekking reeds blijkt, kent het Sociaal Statuut der Zelfstandigen geen eigen arbeidsongevallenverzekering voor zelfstandigen. De zelfstandige kan wel een beroep doen op de forfaitaire uitkeringen in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen. Dat stelsel kent zijn beperkingen omdat het, in tegenstelling tot de arbeidsongevallenwet voor werknemers, geen uitkering toekent in geval van overlijden van de zelfstandige, noch vergoedingen toekent voor andere gemaakte kosten.³⁹¹

3.3 Toets aan de behoorlijke levensstandaard

138. De aanbeveling benadrukt uitdrukkelijk de belangrijke functie van de behoorlijke levensstandaard in het sociaalzekerheidsstelsel van lidstaten.³⁹² In dit onderdeel onderzoek ik in hoeverre de sociale verzekeringen voor zelfstandigen in België hieraan tegemoetkomen. In deze masterproef behandel ik enkel de modelgerechtigden en ga ik niet dieper in op de niet-modelgerechtigden. De Europese Code voor sociale zekerheid, evenals de andere sociale grondrechtenverdragen³⁹³, bevatten wel bepalingen die contractpartijen verplichten om ook voordelen te bieden aan diegenen die geen modelbegunstigden zijn en die in redelijke verhouding staan tot de voordelen die aan de modelbegunstigden worden geboden.³⁹⁴ Voor een analyse van niet-modelgerechtigden verwijs ik naar een expertenrapport waarin dit onderzoek gevoerd werd.³⁹⁵

³⁸⁸ Art. 56bis, b) Pensioenbesluit Zelfstandigen.

³⁸⁹ Art. 131bis, §1octies Wet Harmonisering Pensioenregelingen.

³⁹⁰ RSVZ, *Hoeveel zal mijn pensioen bedragen?*, geconsulteerd op 1 mei 2021 via <https://www.rsvz-inasti.fgov.be/nl/faq/hoeveel-zal-mijn-pensioen-bedragen>.

³⁹¹ Artt. 10, 12, 28 en 33 Arbeidsongevallenwet Werknemers.

³⁹² Punt 11 aanbeveling toegang sociale bescherming.

³⁹³ Art. 65, (5) Europese Code voor Sociale Zekerheid; Art. 65, (5) IAO-Verdrag nr. 102; Art. 22, (5) IAO-Verdrag nr. 130; Art. 19, (5) IAO-Verdrag nr. 121; Art. 26, (5) IAO-Verdrag nr. 128.

³⁹⁴ J. NICKLESS, *European Code of Social Security: Short Guide*, geconsulteerd via https://www.coe.int/t/dg3/socialpolicies/source/socialsecurity/shortguide_en.pdf, 64.

³⁹⁵ G. VAN LIMBERGHEN (et al.), *L'accès des travailleurs salariés et indépendants à la sécurité sociale en Belgique Mission d'étude pour le SPF Sécurité sociale*, Brussel, FOD Sociale Zekerheid, 2020, 506 e.v.

3.3.1 Begrip

139. Zoals *infra* aangegeven, definieert de aanbeveling toegang sociale bescherming het concept "behoorlijke levensstandaard" niet. In het Belgisch socialezekerheidsrecht wordt het behoud van de behoorlijke levensstandaard beschouwd als één van de belangrijke principes waarop de sociale zekerheid is gebaseerd. In rechtsleer verduidelijkt men dat men onder de behoorlijke levensstandaard dient te verstaan dat "het verlies van arbeidsinkomen wordt gecompenseerd door een uitkering die in een behoorlijke verhouding blijft staan tot dat inkomen."³⁹⁶ Niet alleen voor werknemers, maar ook voor zelfstandigen, moet het nastreven van het behoud van een vergelijkbare levensstandaard een doel zijn.³⁹⁷ Vervolgens dient deze vergelijkbare levensstandaard ook behoorlijk te zijn. Tijdens het onderzoek naar de hervorming van de pensioenen heeft de Academische Raad voor Pensioenen ook stilgestaan bij de vraag wat men daadwerkelijk verstaat onder een "adequaat pensioen". De Raad meent dat een pensioen adequaat is in die gevallen waar de gepensioneerde beschikt over "voldoende middelen na zijn pensioen om een levensstandaard te bereiken die niet te sterk afwijkt van de levensstandaard die hij kende vóór het pensioen en dit zonder verplicht te zijn om professioneel actief te blijven."³⁹⁸ Met andere woorden versta ik onder de behoorlijke levensstandaard de situatie waarin de sociaal verzekerde in staat blijft om na het intreden van één van de sociale risico's met een vervangingsinkomen of door andere prestaties, op een behoorlijke wijze te kunnen voorzien in zijn levensbehoeften.

140. De sociale grondrechtenverdragen maken integraal deel uit van het Belgisch recht als hiërarchisch hogere normen en grijpen onmiddellijk in in de organisatie van de Belgische sociale zekerheid.³⁹⁹ Het onderzoek van de behoorlijke levensstandaard gebeurt aan de hand van de bindende sociale grondrechtenverdragen voor België door per sociaal risico respectievelijk de vervangingsratio's en het profiel van de modelbegunstigde na te gaan.⁴⁰⁰ In navolging van de methodologie die volgt uit een expertenrapport, verbind ik me ertoe om bij de toetsing van de sociale risico's enkel rekening te houden met het verdrag dat de strengste norm oplegt per risico.⁴⁰¹ Sommige sociale

---

³⁹⁶ W. VAN EECKHOUTTE, "Het verschijnsel sociale zekerheid – Sociale zekerheid en recht" in W. VAN EECKHOUTTE (ed.), *Handboek Belgisch Sociaal Recht. II. Handboek Belgisch Socialezekerheidsrecht*, Mechelen, Wolters Kluwer België, 2017, (3) 15.

³⁹⁷ G. VAN LIMBERGHEN, "Blinde vlekken in het sociaal statuut der zelfstandigen" in D. SIMOENS, D. PIETERS, J. PUT, P. SCHOUKENS en Y. STEVENS (eds.), *Sociale zekerheden in vraagvorm. Liber Amicorum Jef Van Langendonck*, Antwerpen, Intersentia, 2005, (529) 538.

³⁹⁸ COMMISSIE PENSIOENHERVORMING 2020-2040, *Een sterk en betrouwbaar sociaal contract. Voorstellen van de Commissie Pensioenhervorming 2020-2040 voor een structurele hervorming van de pensioenstelsels*, 2014, geconsulteerd via <https://www.academischeraadpensioenen.be/docs/nl/rapport-062014-nl.pdf>, 13.

³⁹⁹ F. LOUCKX, "De verdragsrechtelijke en grondwettelijke grondslagen van de Belgische sociale zekerheid en hun relevantie voor de rechtspraak", *TSR* 2021, afl. 1-2, (309) 328.

⁴⁰⁰ P. SCHOUKENS, "Thematic Discussion Paper. Mutual Learning on Access to social protection for workers and the self-employed. 3rd Workshop: Adequate Coverage", Brussel, European Commission, 2020, 14.

⁴⁰¹ G. VAN LIMBERGHEN (et al.), *L'accès des travailleurs salariés et indépendants à la sécurité sociale en Belgique Mission d'étude pour le SPF Sécurité sociale*, Brussel, FOD Sociale Zekerheid, 2020, 489.

grondrechtenverdragen dateren uit de vorige eeuw, of leggen lagere normen op. De internationale organisaties dienden immers het evenwicht te vinden tussen een norm die voldoende hoog is voor minder-ontwikkelde landen, maar niet te laag was voor ontwikkelde landen.⁴⁰² De voorkeur gaat hierdoor uit naar de strengste norm.

3.3.2 Het pensioen: geen forfaitaire uitkering

141. Het pensioen is de enige inkomensvervangende uitkering die aan zelfstandigen in België niet op een forfaitaire wijze wordt uitbetaald. Ik bespreek achtereenvolgens de wijze waarop de modelgerechtigde wordt vastgelegd alsook wat de vervangingsratio is voor het pensioenrisico.

3.3.2.1 Modelgerechtigde

142. De sociale grondrechtenverdragen maken gebruik van een modelgerechtigde om de hoogte van de uitkeringen te kunnen toetsen aan het niveau dat de verdragen beogen. Onder meer de Europese Code voor sociale zekerheid beoogde om normen vast te stellen die gelijkwaardig zijn voor alle soorten socialezekerheidsstelsels. Dit betekent dat het de verschillende regelingen moet beoordelen aan de hand van gemeenschappelijke modellen. Dit is ook de motivatie achter de ontwikkeling van de modelgerechtigde die wel kan variëren volgens het sociaal risico.⁴⁰³

143. Volgens het protocol bij de Europese Code voor sociale zekerheid, dat de strengste norm is voor de pensioenen, is de modelgerechtigde voor het rustpensioen een man met een vrouw van pensioengerechtigde leeftijd. Voor de overlevingspensioenen is de modelgerechtigde een weduwe met twee kinderen.⁴⁰⁴ Onmiddellijk valt op dat de beschrijving van de modelgerechtigde in schril contrast staat met de manier waarop onze maatschappij nu geordend is. De Europese Code voor sociale zekerheid en het protocol, is gebaseerd op het IAO-Verdrag nr. 102 dat dateert uit 1952. Mogelijk verklaart dit de klassieke benadering van de modelgerechtigde omdat het in die tijd de gewoonte was dat de man werkte en de vrouw huisvrouw was.⁴⁰⁵ Naar analogie met de methodologie in een expertenrapport, opteer ik er ook voor om gebruik te maken van een genderneutrale omschrijving van de modelgerechtigde.⁴⁰⁶

---

⁴⁰² J. VAN LANGENDONCK, "Het recht op sociale zekerheid als mensenrecht" in INSTITUUT SOCIAAL RECHT (ed.), *Sociale bescherming op nieuwe paden: liber memorialis Béatrice Van Buggenhout*, Leuven, Leuven University Press, 2003, (613) 616.

⁴⁰³ J. NICKLESS, *European Code of Social Security: Short Guide*, geconsulteerd via https://www.coe.int/t/dq3/socialpolicies/source/socialsecurity/shortguide_en.pdf, 64.

⁴⁰⁴ *Ibid.*, 66.

⁴⁰⁵ P. SCHOUKENS, "Thematic Discussion Paper. Mutual Learning on Access to social protection for workers and the self-employed. 3rd Workshop: Adequate Coverage", Brussel, European Commission, 2020, 14.

⁴⁰⁶ G. VAN LIMBERGHEN (et al.), *L'accès des travailleurs salariés et indépendants à la sécurité sociale en Belgique Mission d'étude pour le SPF Sécurité sociale*, Brussel, FOD Sociale Zekerheid, 2020, 490.

144. De sociale grondrechtenverdragen bepalen dat, wanneer het bedrag van een uitkering afhankelijk is van het eerder verdiende inkomen, men bij de modelgerechtigde rekening houdt met het loon van een geschoold arbeider.⁴⁰⁷ Hieruit volgt dat de inkomensvervangende uitkering getoetst moet worden aan het loon van een geschoolde arbeider. De sociale grondrechtenverdragen geven indicaties van wat men onder een geschoold arbeider kan verstaan. Al snel stel ik vast dat deze grondrechtenverdragen een verouderd begrip hanteren voor wat betreft een geschoold arbeider. De nadruk ligt vooral op het werk van een arbeider in de industriële sector, maar houdt weinig of geen rekening met de veranderde arbeidsmarkt met minder fysieke arbeid.⁴⁰⁸ Het is dus weinig zinvol om rekening te houden met die benadering. Voor dit onderzoek baseer ik me op de gegevens van het loon van een geschoold arbeider die naar voren zijn gekomen in een expertenrapport dat betrekking heeft op de toegang tot sociale bescherming in België en dat daar vastgesteld werd op 3618,15 EUR/maand.⁴⁰⁹

145. In principe is het een contradictie dat voor de analyse van de zelfstandigenuitkeringen gewerkt wordt met het "loon" dat toch vooral gelinkt wordt aan een werknemer. Zelfstandigen genereren beroepsinkomsten in plaats van loon.⁴¹⁰ Het grootste probleem van de sociale grondrechtenverdragen met betrekking tot zelfstandigen is hoe men voor zelfstandigen de omvang van hun inkomen moet bepalen. De verdragen bevatten hieromtrent geen bepalingen. Deze verdragen zijn overduidelijk meer afgestemd op werknemers en minder op zelfstandigen. Daaruit volgt dat men voor zelfstandigen dezelfde standaardnorm "loon" moet gebruiken.⁴¹¹

3.3.2.2 Vervangingsratio volgens de sociale grondrechtenverdragen

146. De Commissie Pensioenhervorming boog zich over de vervangingsratio. Zij definieerde het als volgt: "de vervangingsratio, in geval van pensioenen, geeft de verhouding weer van het pensioenrecht bij intrede in het pensioenstelsel ten opzichte van een inkomen dat kan beschouwd worden als een referentie-inkomen voor de periode voorafgaand aan de intrede in het pensioenstelsel".⁴¹² Belangrijk om op te merken is dat de vervangingsratio verschilt van de uitkeringsratio. Onder dit laatste verstaat men immers de verhouding tussen het gemiddelde pensioen van alle gepensioneerden en het

---

⁴⁰⁷ Art. 65 Europese Code voor Sociale Zekerheid. Zie ook art. 26, (6) IAO-Verdrag nr. 128.

⁴⁰⁸ *Ibid.*

⁴⁰⁹ G. VAN LIMBERGHEN (et al.), *L'accès des travailleurs salariés et indépendants à la sécurité sociale en Belgique Mission d'étude pour le SPF Sécurité sociale*, Brussel, FOD Sociale Zekerheid, 2020, 500.

⁴¹⁰ Art. 12 Sociaal Statuut der Zelfstandigen.

⁴¹¹ K. VANHEMELEN, *Het Internationaal Sociaal Recht voor Zelfstandigen*, onuitg. masterproef Rechten VUB, 1995, 17.

⁴¹² COMMISSIE PENSIOENHERVORMING 2020-2040, *Een sterk en betrouwbaar sociaal contract. Voorstellen van de Commissie Pensioenhervorming 2020-2040 voor een structurele hervorming van de pensioenstelsels*, 2014, geconsulteerd via <https://www.academischeraadpensioenen.be/docs/nl/rapport-062014-nl.pdf>, 17.

gemiddelde arbeidsinkomen van alle werkenden.⁴¹³ De formule die gebruikt wordt om de vervangingsratio van een inkomensvervangende uitkering te bepalen, heeft als teller de som van de kinderbijslag, vermeerderd met de uitkering en als noemer de som van de kinderbijslag, vermeerderd met het normale beroepsinkomen om dit vervolgens te vermenigvuldigen met 100.⁴¹⁴ Het percentage dat men hiermee bekomt moet ten minste gelijk zijn aan de vervangingsratio die de sociale grondrechtenverdragen opleggen.⁴¹⁵ In onderstaande tabel geef ik een overzicht weer van de vervangingsratio's die de sociale grondrechtenverdragen wensen voor respectievelijk het rust- en het overlevingspensioen.

Tabel 4: Vervangingsratio pensioenen

Sociaal risico	Vervangingsratio	Uitkeringspercentage België
Rustpensioen	45% ⁴¹⁶	75% ⁴¹⁷
Overlevingspensioen	45% ⁴¹⁸	60% ⁴¹⁹

147. De sociale grondrechtenverdragen bepalen dat de lidstaten vrij zijn om het bedrag van de in aanmerking te nemen kinderbijslag vast te leggen volgens de wetgeving van die lidstaat.⁴²⁰ In België is de kinderbijslag sedert 2014 gedefederaliseerd en overgedragen naar de gemeenschappen.⁴²¹ Voor dit onderzoek baseer ik me op de Brusselse kinderbijslag voor twee kinderen, omdat een analyse van de bijslagen per gemeenschap dit onderzoek zou overstijgen en de Brusselse kinderbijslag bovendien onafhankelijk is van de professionele situatie van de ouders. Het bedrag voor twee kinderen bedraagt 340 EUR.⁴²² De kinderbijslag speelt geen rol bij de vervangingsratio van de rustpensioenen aangezien de modelgerechtigde geen kinderen ten laste heeft.

148. De sociale grondrechtenverdragen laten toe dat het inkomen dat in aanmerking wordt genomen voor de berekening van de uitkering begrensd wordt tot een bepaald maximumbedrag.⁴²³ De nettoberoepsinkomsten die in aanmerking worden genomen voor de berekening van het pensioenbedrag worden begrensd tot het bedrag van de nettoberoepsinkomsten van het intermediair plafond.⁴²⁴ Daarom moet de begrensde

⁴¹³ *Ibid.*

⁴¹⁴ J. NICKLESS, *European Code of Social Security: Short Guide*, geconsulteerd via https://www.coe.int/t/dg3/socialpolicies/source/socialsecurity/shortguide_en.pdf, 65.

⁴¹⁵ *Ibid.*, 66.

⁴¹⁶ Art. 67 Protocol Europese Code voor Sociale Zekerheid.

⁴¹⁷ Art. 6, §3 Wet Modernisering Zelfstandigenpensioenen.

⁴¹⁸ Art. 67 Protocol Europese Code voor Sociale Zekerheid.

⁴¹⁹ Art. 6, §3 Wet Modernisering Zelfstandigenpensioenen.

⁴²⁰ Art. 67, (a) Europese Code voor Sociale Zekerheid.

⁴²¹ H. VERSCHUEREN, "De zesde staatshervorming en de defederalisering van de gezinsbijslagen", *Soc.Kron.* 2014, afl. 4, (175) 175.

⁴²² G. VAN LIMBERGHEN (et al.), *L'accès des travailleurs salariés et indépendants à la sécurité sociale en Belgique Mission d'étude pour le SPF Sécurité sociale*, Brussel, FOD Sociale Zekerheid, 2020, 492.

⁴²³ Art. 65, (3) Europese Code voor Sociale Zekerheid.

⁴²⁴ G. VAN LIMBERGHEN, *Syllabus Sociaal Statuut der Zelfstandigen*, VUB 2021, 311.

uitkering in acht worden genomen om de vervangingsratio van de Belgische uitkeringen mee vast te stellen. België kent overigens ook een systeem van maximumpensioenen.⁴²⁵

149. In de onderstaande tabel geef ik een overzicht weer van het loon van een geschoold arbeider en het begrensd bedrag waarop de vervangingsratio van de sociale grondrechtenverdragen werd toegepast.

Tabel 5: Begrensd uitkeringen zelfstandigen getoetst aan de vervangingsratio⁴²⁶

Sociaal risico	Begrensd uitkering	Uitkering met kinderbijslag	Gemiddeld loon met kinderbijslag ⁴²⁷	Vereist percentage ratio	Bereikt percentage ratio
Rustpensioen	2611,77 EUR	2611,77 EUR	3618,15 EUR	45%	72%
Overlevingspensioen	2089,42 EUR	2664,02 EUR	4192,75 EUR	45%	64%

3.3.2.3 Vaststellingen

150. Op het eerste gezicht voldoet België ruimschoots aan de verplichtingen die door de sociale grondrechtenverdragen worden opgelegd, maar dit verdient toch enige nuancering. De vervangingsratio's van 72% en 64%, die werden bekomen door de toepassing van de formule, houden namelijk geen rekening met de correctiecoëfficiënt. Zoals *supra* vermeld werd, is de correctiecoëfficiënt één van de redenen waarom de zelfstandigenpensioenen zo laag zijn. Wanneer men de correctiecoëfficiënt van 0,69 toepast op het rustpensioen van de modelgerechtigde, bekomt men een vervangingsratio van 51,86% die beduidend lager is dan 72%, maar toch hoger is dan wat de sociale grondrechtenverdragen verlangen.⁴²⁸ Door de correctiecoëfficiënt toe te passen op het overlevingspensioen en de overgangsuitkering, bereikt de vervangingsratio met een waarde van 41,49% zelfs niet meer het niveau van 45% dat vereist is volgens de sociale grondrechtenverdragen. De correctiecoëfficiënt mag niet lager zijn dan 0,75 voor alle loopbaanjaren indien België de vervangingsratio van 45% zou willen bereiken.⁴²⁹

151. De Commissie Pensioenhervorming erkent dat, hoewel de individuele vervangingsratio's van zelfstandigen hoog zijn, het absolute niveau van de zelfstandigenpensioenen toch te laag is.⁴³⁰ Zo bedroeg het gemiddeld pensioen van een zelfstandige in 2019 maar 911 EUR tegenover het gemiddeld pensioen van 1267 EUR bij

⁴²⁵ RSVZ, *Nieuw advies van het ABC: De correctiecoëfficiënt in het pensioenstelsel voor zelfstandigen*, 30 april 2019, geconsulteerd via <https://www.rsvz.be/nl/news/nieuw-advies-van-het-abc-de-correctiecoëfficiënt-het-pensioenstelsel-voor-zelfstandigen>.

⁴²⁶ G. VAN LIMBERGHEN (et al.), *L'accès des travailleurs salariés et indépendants à la sécurité sociale en Belgique Mission d'étude pour le SPF Sécurité sociale*, Brussel, FOD Sociale Zekerheid, 2020, 501.

⁴²⁷ De kinderbijslag kent een ander bedrag voor halfwezen dan voor kinderen die leven in een modelgezin.

⁴²⁸ G. VAN LIMBERGHEN (et al.), *L'accès des travailleurs salariés et indépendants à la sécurité sociale en Belgique Mission d'étude pour le SPF Sécurité sociale*, Brussel, FOD Sociale Zekerheid, 2020, 498.

⁴²⁹ *Ibid.*, 499.

⁴³⁰ COMMISSIE PENSIOENHERVORMING 2020-2040, *Een sterk en betrouwbaar sociaal contract. Voorstellen van de Commissie Pensioenhervorming 2020-2040 voor een structurele hervorming van de pensioenstelsels*, 2014, geconsulteerd via <https://www.academischeraadpensioenen.be/docs/nl/rapport-062014-nl.pdf>, 21.

een werknemer.⁴³¹ De redenen hiervoor zijn het grote aantal onvolledige pensioenloopbanen van zelfstandigen, een groot aantal zelfstandigen dat bijdragen betaalt op lage beroepsinkomens, het onvolwassen karakter van de proportionele pensioenberekening en uiteraard de correctiecoëfficiënt.⁴³² Ook het Algemeen Beheerscomité voor het Sociaal Statuut der Zelfstandigen bleek voorstander te zijn van de afschaffing van de correctiecoëfficiënt op zijn minst voor de toekomstige loopbaanjaren.⁴³³ Die afschaffing zou zelfstandigen recht geven op bijkomende pensioenrechten van 128,38 EUR op jaarbasis voor het loopbaanjaar 2021 op een jaarinkomen van 30 000 EUR. Strikt genomen is dit bedrag op jaarbasis zeer beperkt, maar door de afschaffing van de correctiecoëfficiënt voor de toekomstige loopbaanjaren op lange termijn, kan het pensioen op jaarbasis 5552,10 EUR meer bedragen voor een volledige pensioenloopbaan van 45 jaar na 2021.⁴³⁴ Intussen is ook uitvoering gegeven aan deze wens en maakt de regering-De Croo⁴³⁵ werk van de afschaffing van de correctiecoëfficiënt. De Kamercommissie Sociale Zaken⁴³⁶ stemde inmiddels over het wetsontwerp dat de afschaffing van de coëfficiënt vanaf januari 2021 mogelijk maakt.⁴³⁷ Toch komt er ook kritiek van vakbonden die menen dat een dergelijke verhoging van het pensioen alleen kan doorgaan wanneer deze verhoging ook gepaard gaat met een bijdrageverhoging.⁴³⁸ In de academische wereld worden ook stemmen gewonnen voor het idee van de correctiecoëfficiënt. De correctie wordt gezien als een transparant systeem dat ervoor zorgt dat de zelfstandigenpensioenen in verhouding staan tot hun bijdragen. Zo stelt Ria Janvier bijvoorbeeld dat de zelfstandigenpensioenen pas hetzelfde niveau mogen bereiken als de werknemerspensioenen wanneer evenveel wordt bijgedragen aan de sociale zekerheid door zelfstandigen als door werknemers.⁴³⁹ De tegenargumenten van de belangenbehartigers van de zelfstandigen luiden dat het werknemersstelsel meer

---

⁴³¹ RSVZ, *Nieuw advies van het ABC: De correctiecoëfficiënt in het pensioenstelsel voor zelfstandigen*, 30 april 2019, geconsulteerd via <https://www.rsvz.be/nl/news/nieuw-advies-van-het-abc-de-correctiecoëfficiënt-het-pensioenstelsel-voor-zelfstandigen>.

⁴³² COMMISSIE PENSOENHERVORMING 2020-2040, *Bijlage 2.2. Een sterk en betrouwbaar sociaal contract. Commissie Pensioenhervorming 2020-2040. De pensioenvoorzieningen voor zelfstandigen*, 2014, <https://socialsecurity.belgium.be/sites/default/files/bijlage-2-2-pensioencommissie-2040-nl.pdf>, 18.

⁴³³ ALGEMEEN BEHEERSCOMITÉ, *Advies: De correctiecoëfficiënt in het pensioenstelsel voor zelfstandigen*, nr. 2019/07, 24 april 2019, https://www.rsvz.be/sites/rsvz.be/files/publication/algemeen_beheerscomite_advies_201907.pdf, 2.

⁴³⁴ PERSBERICHT D. CLARINVAL, "David Clarinval is verheugd over de stemming in commissie over twee maatregelen die de pensioenen van zelfstandigen verhogen", 19 mei 2021, <https://clarinval.belgium.be/nl/david-clarinval-verheugd-over-de-stemming-over-maatregelen-die-de-pensioenen-zelfstandigen-verbeteren>.

⁴³⁵ PERSBERICHT D. CLARINVAL, "David Clarinval is blij met twee belangrijke verbeteringen in de manier waarop het pensioen voor zelfstandigen wordt berekend", 27 november 2020, <https://clarinval.belgium.be/nl/david-clarinval-blij-met-twee-verbeteringen-berekening-pensioen-zelfstandigen>.

⁴³⁶ PERSBERICHT D. CLARINVAL, "David Clarinval is verheugd over de stemming in commissie over twee maatregelen die de pensioenen van zelfstandigen verhogen", 19 mei 2021, <https://clarinval.belgium.be/nl/david-clarinval-verheugd-over-de-stemming-over-maatregelen-die-de-pensioenen-zelfstandigen-verbeteren>.

⁴³⁷ RSVZ, *Wat betekent de pensioenhervorming voor jouw pensioen?*, geconsulteerd via <https://www.rsvz.be/nl/faq/wat-betekent-de-pensioenhervorming-voor-jouw-pensioen>.

⁴³⁸ J. D'HOORE, "Gelijktrekken pensioen van zelfstandige is wel rechtvaardig", *De Tijd*, 18 november 2020, <https://www.tijd.be/politiek-economie/belgie/federaal/gelijktrekken-pensioen-van-zelfstandige-is-wel-rechtvaardig/10265951.html>.

⁴³⁹ R. JANVIER, "Zelfstandigen krijgen (te) veel waar voor hun geld", *Sampol* 2019, nr. 5, geconsulteerd via <https://www.sampol.be/2019/05/zelfstandigen-krijgen-te-veel-waar-voor-hun-geld>.

gelijkgestelde periodes kent dan het zelfstandigenstelsel en de werknemers verschillende vormen van bijdrageverminderingen kennen. Bovendien worden de bijdragen die werknemers betalen, gebruikt om een uitgebreider stelsel van sociale zekerheid te financieren, terwijl de pensioenen voor zelfstandigen meer dan de helft van de begroting uitmaken.⁴⁴⁰

152. Hoewel er al een inhaalbeweging is gebeurd op het niveau van de zelfstandigenpensioenen, blijkt uit cijfers dat nog steeds meer zelfstandigen een beroep doen op de inkomensgarantie voor ouderen dan werknemers. Oorzaken hiervan zijn de strenge loopbaanvoorwaarden om toegang te krijgen tot het minimumpensioen en het grote aantal van onvolledige loopbanen bij zelfstandigen.⁴⁴¹

153. Ik stel vast dat de zelfstandigenpensioenen te laag zijn en dit vooral omdat de correctiecoëfficiënt wordt toegepast op het pensioenbedrag. Hoewel zelfstandigen volgens de wetgeving recht hebben op dezelfde minimumpensioenen als werknemers, blijkt uit gegevens dat het absolute niveau van de zelfstandigenpensioenen te laag is.⁴⁴² In vergelijking met werknemers met een even hoog brutoloon als de nettoberoepsinkomsten van zelfstandigen liggen de zelfstandigenpensioenen lager, zelfs met dezelfde gezinssituatie én een even lange loopbaan.⁴⁴³ Het Algemeen Beheerscomité voor het Sociaal Statuut der Zelfstandigen benadrukt dat de verhoging van de pensioenen een absolute topprioriteit is voor zelfstandigen.⁴⁴⁴ Ik sluit me dan ook aan bij een onderzoeksteam dat in zijn expertenrapport aanbeveelt om de rustpensioenen voor zelfstandigen met nettoberoepsinkomsten die hoger zijn dan het bedrag waarvan het gewaarborgd minimumpensioen kan worden afgeleid, zowel voor de overlevingspensioenen als de overgangsuitkeringen voor hun langstlevende echtgenoten, te verhogen zodat alle zelfstandigenpensioenen de grondrechtelijke vervangingsratio zouden bereiken.⁴⁴⁵

---

⁴⁴⁰ RSVZ, *Nieuw advies van het ABC: De correctiecoëfficiënt in het pensioenstelsel voor zelfstandigen*, 30 april 2019, geconsulteerd via <https://www.rsvz.be/nl/news/nieuw-advies-van-het-abc-de-correctiecoëfficiënt-het-pensioenstelsel-voor-zelfstandigen>.

⁴⁴¹ COMMISSIE PENSIOENHERVORMING 2020-2040, *Bijlage 2.2. Een sterk en betrouwbaar sociaal contract. Commissie Pensioenhervorming 2020-2040. De pensioenvoorzieningen voor zelfstandigen*, 2014, <https://socialsecurity.belgium.be/sites/default/files/bijlage-2-2-pensioencommissie-2040-nl.pdf>, 17.

⁴⁴² *Ibid.*, 21.

⁴⁴³ G. VAN LIMBERGHEN (et al.), *L'accès des travailleurs salariés et indépendants à la sécurité sociale en Belgique Mission d'étude pour le SPF Sécurité sociale*, Brussel, FOD Sociale Zekerheid, 2020, 527.

⁴⁴⁴ ALGEMEEN BEHEERSCOMITÉ, *Aandachtspunten voor de komende legislatuur*, 25 juni 2020, https://www.rsvz.be/sites/rsvz.be/files/publication/algemeen_beheerscomite_aandachtspunten_komende_legislatuur_20200625.pdf, 4.

⁴⁴⁵ G. VAN LIMBERGHEN (et al.), *L'accès des travailleurs salariés et indépendants à la sécurité sociale en Belgique Mission d'étude pour le SPF Sécurité sociale*, Brussel, FOD Sociale Zekerheid, 2020, 498.

3.3.3 Forfaitaire uitkeringen

154. De sociale grondrechtenverdragen laten toe dat forfaitaire uitkeringen worden uitbetaald.⁴⁴⁶ België kent aan gerechtigden forfaitaire uitkeringen toe voor de arbeids- en ouderschapsverzekering en het overbruggingsrecht. Uitkeringen voor de arbeidsongevallen zitten vervat in de arbeidsongeschiktheidsverzekering. Bij gebrek aan een eigen regeling voor beroepsziekten voor zelfstandigen, is die beperkt tot een uitkering in geval van een allergie in het kader van het overbruggingsrecht.⁴⁴⁷

155. In dit onderdeel onderzoek ik in welke mate de forfaitaire uitkeringen de gerechtigden in staat stelt om hun levensstandaard van vóór de intreding van het risico te behouden. Hiervoor vergelijk ik de forfaitaire uitkeringen met het product van de vermenigvuldiging van het gemiddeld beroepsinkomen met de vervangingsratio. Vervolgens toets ik deze bedragen aan het gemiddeld beroepsinkomen van de zelfstandige.

3.3.3.1 Modelgerechtigde

156. De modelgerechtigde varieert per risico. Volgens de sociale grondrechtenverdragen is de modelgerechtigde in het geval van de forfaitaire uitkeringen, een *ongeschoolde* arbeider waarvan het loon lager ligt dan dat van een geschoolde arbeider.⁴⁴⁸ Net doordat het loon van een ongeschoolde arbeider als referentieloon wordt genomen, zullen de forfaitaire uitkeringen bijgevolg sneller de vereiste vervangingsratio's bereiken waardoor het lijkt alsof de forfaitaire uitkeringen voldoende hoog zijn om een behoorlijke levensstandaard te garanderen. Om ervoor te zorgen dat gebruikgemaakt wordt van een hoger loon dan dat van de ongeschoolde arbeider als evaluatiebasis, kan men een beroep doen op het loon van een geschoold arbeider. De toetsing van de forfaitaire uitkeringen aan het loon van een geschoold arbeider maakte deel uit van een multidisciplinair onderzoeksrapport.⁴⁴⁹ Mijn analyse start vanuit een ander uitgangspunt: de gemiddelde nettoberoepsinkomsten van zelfstandigen worden vergeleken met de forfaitaire uitkeringen om een zo getrouw mogelijk beeld te kunnen geven van de vervangingsratio die de forfaitaire uitkeringen werkelijk bieden.

3.3.3.2 Vervangingsratio volgens de sociale grondrechtenverdragen

157. In onderstaande tabel geef ik de vervangingsratio's weer waarop ik mijn onderzoek baseer.

---

⁴⁴⁶ Art. 66 Europese Code voor Sociale Zekerheid; Art. 66 IAO-Verdrag nr. 102.

⁴⁴⁷ Art. 10 Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen; Art. 2, §1, 4° Besluit Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

⁴⁴⁸ M. KORDA, *The Role of International Social Security Standards. An in-depth study through the case of Greece*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 117.

⁴⁴⁹ G. VAN LIMBERGHEN (et al.), *L'accès des travailleurs salariés et indépendants à la sécurité sociale en Belgique Mission d'étude pour le SPF Sécurité sociale*, Brussel, FOD Sociale Zekerheid, 2020, 502.

Tabel 6: Vervangingsratio's en modelgerechtigden forfaitaire uitkeringen toegepast op zelfstandigen

Sociaal risico	Grondrechtenverdrag	Modelgerechtigden	Ratio
Arbeidsongeschiktheid: ziekte	IAO-Verdrag nr. 130	Volwassene, partner en twee kinderen	60 %
Arbeidsongeschiktheid: invaliditeit	Protocol Europese Code	Volwassene, partner en twee kinderen	50 %
Moederschap	Protocol Europese Code	Vrouw	60 %
Werkloosheid:overbruggingsrecht	Protocol Europese Code	Volwassene, partner en twee kinderen	50 %

In tabel 7 geef ik per sociaal risico het bedrag van de forfaitaire uitkering weer. De gemiddelde nettoberoepsinkomsten waar ik gebruik van maak, zijn de gemiddelde inkomsten van zowel de zelfstandigen in hoofdberoep als die van de zelfstandigen in bijberoep gecombineerd.

Tabel 7: maximumuitkeringen per risico

Sociaal risico	Forfaitaire uitkering ⁴⁵⁰	Uitkering op jaarbasis ⁴⁵¹ /maand	Uitkering + kinderbijslag	Gemiddeld inkomen zelfstandige ⁴⁵² + kinderbijslag ⁴⁵³	Vereiste ratio ⁴⁵⁴	Behaalde ratio
Arbeidsongeschiktheid: ziekte	62,08/dag	19 368,96	23 448,96	26 027,28	60 %	90%
Arbeidsongeschiktheid: invaliditeit	62,08/dag	19 368,96	23 448,96	26 027,28	50 %	90%
Moederschap ⁴⁵⁵	499,54/week	1998,16	2338,16	2168,94	60 %	108%
Werkloosheid:overbruggingsrecht	1614,10/maand	19 369,20	23 449,20	26 027,28	50 %	90%

158. Met onderstaande tabel tracht ik een inzicht te verschaffen in de wijze waarop zelfstandigen onderverdeeld zijn per inkomstenschijf. Schijf 1° bevat het aantal zelfstandigen die minder of gelijke beroepsinkomsten genereren dan de gemiddelde beroepsinkomsten uit 2019, die 21 947,28 EUR bedroegen. Schijf 2° geeft de zelfstandigen weer die meer verdienen dan de gemiddelde beroepsinkomsten uit 2019, maar nog 20,5% sociale bijdragen moeten betalen. Schijf 3° vervolgens bestaat uit de groep zelfstandigen die 14,16% bijdragen betaalt. Schijf 4° geeft de groep zelfstandigen weer die de maximumbijdrage van 16 498,12 EUR/jaar betaalt. Ten slotte bevat schijf 5° het aantal zelfstandigen dat hun aangifte niet heeft ingevuld. Voor deze indeling werd geopteerd om op die manier de gegevens te genereren die nodig zijn voor de verdere analyse.

Tabel 8: Indeling zelfstandigen volgens inkomstenschijven⁴⁵⁶

Inkomstenschijf	Aantal aangeslotenen	Procentueel aandeel
1° 0 – 22 500 EUR	674 956	59%
2° 22 500 – 60 000 EUR	282 240	25%
3° 60 000 – 90 000 EUR	34 189	3%
4° 90 000 – + 2 250 000 EUR	24 815	2%
5° Aangifte niet ingevuld	128 815	11%
Totaal aangeslotenen in 2019	1 145 015	100%

⁴⁵⁰ Zie *infra* 3.2. De waarde is in Euro.

⁴⁵¹ Als waarde neem ik hiervoor een periode van 312 dagen.

⁴⁵² RSVZ, *Jaarverslag 2019: Cijfers en tendensen*, geconsulteerd op 5 mei 2021 via <https://rsvzjaarverslag.be/2019/cijfers-en-tendensen/>. Inkomen op jaarbasis.

⁴⁵³ De kinderbijslag van twee Brusselse kinderen bedraagt 340 EUR/maand. Op jaarbasis bedraagt die 4080 EUR.

⁴⁵⁴ Zie Tabel 6.

⁴⁵⁵ De toets aan het moederschapsrisico geschiedt op basis van gegevens per maand. De moederschapsuitkering wordt immers maar voor twaalf weken toegekend.

⁴⁵⁶ RSVZ, *Evolutiereeksen volgens aangeslotenen 2019*, geconsulteerd op 5 mei 2021 via <https://websta.rsvz-inasti.fgov.be/nl/evolution/insured>.

3.3.3.3 Vaststellingen

159. De vervangingsratio's die bekomen worden door toepassing van de gemiddelde beroepsinkomsten van zelfstandigen in verhouding tot de forfaitaire uitkeringen liggen ver boven wat de sociale grondrechtenverdragen verlangen. Dit is een opmerkelijke vaststelling aangezien de vervangingsratio's die bekomen werden door toepassing van het gemiddeld loon van een geschoold arbeider in verhouding tot de forfaitaire uitkering, veel lager waren.⁴⁵⁷ Bijvoorbeeld, de vervangingsratio voor primaire arbeidsongeschiktheid voor zelfstandigen met toepassing van het loon van een geschoold arbeider bedroeg 52% terwijl men een ratio van 90% bekomt mits toepassing van de gemiddelde beroepsinkomsten. Dit valt te verklaren omdat de gemiddelde beroepsinkomsten van zelfstandigen per maand verhoogd met kinderbijslag 2168,94 EUR bedragen. Dit bedrag is de evaluatiebasis voor de forfaitaire uitkeringen en stemt overeen met de werkelijke gemiddelde beroepsinkomsten van de zelfstandigen. Het gemiddelde loon van een geschoold arbeider verhoogd met de kinderbijslag, waar het expertenrapport gebruik van maakte, bedroeg 3958,15 EUR en dus bijna het dubbele van de evaluatiebasis van de gemiddelde nettoberoepsinkomsten per jaar van zelfstandigen. De vervangingsratio's zijn verder ook zo hoog in verhouding tot de percentages van het expertiserapport omdat de totaalbedragen van de forfaitaire uitkeringen per maand zich bijna op hetzelfde niveau bevinden als het bedrag van het gemiddelde maandelijkse beroepsinkomen. Vervolgens leidt dit tot de conclusie dat de gemiddelde beroepsinkomsten van zelfstandigen lager liggen dan het gemiddeld loon van een geschoold arbeider.

160. De vaststelling dat de forfaitaire uitkeringen voldoende hoog zijn om te voorzien in een behoorlijke levensstandaard, vraagt wel om enige uitleg. Zo'n 59% van de zelfstandigen gaven minder dan 22 500 EUR beroepsinkomsten aan in 2019. Gelet op de bedragen van de forfaitaire uitkeringen op jaar- of maandbasis, volstaan de forfaitaire uitkeringen voor deze categorie van zelfstandigen in principe om te voorzien in hun levensstandaard omdat het bedrag van de uitkeringen sterk overeenstemt met de normale beroepsinkomsten. Het is zelfs mogelijk dat een zelfstandige tijdens perioden van inactiviteit meer inkomsten ontvangt dan wanneer hij/zij zijn gebruikelijke activiteit zou uitoefenen. Hierbij wil ik opmerken dat het feit dat het vervangingsinkomen zich op hetzelfde niveau bevindt als de gebruikelijke beroepsinkomsten, dit de zelfstandigen niet noodzakelijk beschermt voor het armoederisico. Voor een grondige analyse hiervoor verwijst ik naar een expertenrapport.⁴⁵⁸ Tot dusver zijn er geen problemen met de

---

⁴⁵⁷ G. VAN LIMBERGHEN (et al.), *L'accès des travailleurs salariés et indépendants à la sécurité sociale en Belgique Mission d'étude pour le SPF Sécurité sociale*, Brussel, FOD Sociale Zekerheid, 2020, 502.

⁴⁵⁸ *Ibid.*, 533 e.v.

uitkeringen aangezien een groot percentage van zelfstandigen voldoende dekking geniet en de aanbeveling toegang sociale bescherming correct opgevolgd wordt.

161. De situatie verandert enigszins voor zelfstandigen die meer dan 22 500 EUR beroepsinkomsten hebben aangegeven. Hiervoor maak ik abstractie van de 5% zelfstandigen die + 90 000 EUR verdienen, gezien hun beperkte representativiteit voor de doorsnee groep zelfstandigen. Hoe groter de kloof tussen de werkelijke beroepsinkomsten van de zelfstandigen en het totaalbedrag van de forfaitaire uitkering, hoe moeilijker het wordt voor hen om te voorzien in een behoorlijke levensstandaard zonder een beroep te moeten doen op externe financiering. Kortom, de vervangingsratio's volstaan niet voor zelfstandigen die meer verdienen dan de gemiddelde beroepsinkomsten van zelfstandigen. De groep zelfstandigen die tussen de 22 500 en 60 000 EUR beroepsinkomsten genereert, bedraagt 25% en dus 1/4de van de totale zelfstandige beroepsbevolking. Deze groep betaalt ook de minimumbijdrage volgens het sociaal statuut. Op grond van de forfaitaire uitkeringen die het sociaal statuut toekent, zal men niet meer kunnen voorzien in een behoorlijke levensstandaard. Om een behoorlijke levensstandaard te kunnen beoordelen, vermeldt de aanbeveling dat de socialebeschermingsstelsels van een lidstaat ook in acht moeten worden genomen.⁴⁵⁹ De voorwaarden om een beroep te kunnen doen op het recht op maatschappelijke re-integratie, het zogenoemde "leefloon", kunnen een struikelblok vormen voor zelfstandigen. Het leefloon mag immers enkel gebruikt worden om te voorzien in huisvesting en voedsel en mag niet gebruikt worden voor het afbetalen van commerciële schulden. Bovendien kent het stelsel van het maatschappelijke recht op re-integratie een bestaansmiddelenonderzoek.⁴⁶⁰

162. In principe worden de sociale grondrechtenverdragen dus correct uitgevoerd aangezien de vervangingsratio's boven het niveau liggen dat de verdragen vereisen. Daarbij moeten we wel rekening houden met de te lage forfaitaire uitkeringen voor zelfstandigen die tussen de 22 500 EUR en de 60 000 EUR verdienen en de moeilijke toegang tot de sociale bescherming.

163. Ik concludeer dus dat de aanbeveling toegang sociale bescherming niet correct wordt uitgevoerd omdat niet alle leden toegang hebben tot een adequaat niveau van sociale bescherming. Deze opvatting wordt versterkt door de analyse van de neutraliteit in punt 3.3.4. Daaruit blijkt het verschil tussen werknemers en zelfstandigen in de neutraliteit ten aanzien van de rechtspositie van de sociaal verzekerde.

---

⁴⁵⁹ Punt 11 aanbeveling toegang sociale bescherming.

⁴⁶⁰ POD MAATSCHAPPELIJKE INTEGRATIE, *Zelfstandige bij het OCMW*, <https://www.mi-is.be/nl/faq/een-zelfstandige-komt-bij-het-ocmw-van-zijn-gemeente-om-steun-te-vragen-omdat-hij-niet-genoeg>.

3.3.4 Neutraliteit van de rechtspositie

Tabel 9: Uitkeringen werknemers en zelfstandigen: gerechtigden met personen ten laste

Sociaal risico Uitkering*	Werknemers		Zelfstandigen		
	Minimum	Maximum	Minimum	Maximum	
Arbeidsongeschiktheid: ziekte	62,08 ⁴⁶¹	88,19 ⁴⁶²	/	62,08 ⁴⁶³	
Arbeidsongeschiktheid: invaliditeit	62,08 ⁴⁶⁴	95,54 ⁴⁶⁵	/	62,08 ⁴⁶⁶	
Moederschap ⁴⁶⁷	/	116,85 ⁴⁶⁸	/	83,25 ⁴⁶⁹	
Werkloosheid ⁴⁷⁰ / overbruggingsrecht	52,20	Md 1-3	68,87	/	62,08 ⁴⁷¹
		Md 4-6	63,57		
		Md 7-12	59,25		
		Md 13-24	55,37		
		Md 25-30	53,93		
		Md 31-...	52,50		
Rustpensioen	1656,88 EUR/maand ⁴⁷²	2549 EUR/maand ⁴⁷³	1656,88 EUR/maand	1953,61 ⁴⁷⁴ EUR/maand	
Overlevingspensioen	1308,20 ⁴⁷⁵ EUR/maand	/	1308,20 ⁴⁷⁶ EUR/maand	/	
Arbeidsongevallen ⁴⁷⁷	/	/	/	62,08(AOG)	

*Indien er niets vermeld is, zijn de bedragen dagbedragen. De bedragen zijn in Euro.

164. In dit onderdeel onderzoek ik of de manier waarop uitkeringen worden berekend voor zelfstandigen voldoende neutraal is in vergelijking met de rechtspositie van de zelfstandige op de arbeidsmarkt. Hiervoor gebruik ik de allesomvattende tabel *supra* die

⁴⁶¹ RIZIV, *Minimumbedrag van uw arbeidsongeschiktheidsuitkering*, geconsulteerd op 6 mei 2021 via https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/arbeidsongeschiktheid/bedragen/werknemers-werklozen/Paginas/min-uitkering.aspx#Minimumbedragen_van_de_uitkering.

⁴⁶² RIZIV, *Maximumbedrag van uw uitkering tijdens de periode van primaire ongeschiktheid*, geconsulteerd op 6 mei 2021 via <https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/arbeidsongeschiktheid/bedragen/werknemers-werklozen/Paginas/max-uitkering-primaire-ongeschiktheid.aspx>.

⁴⁶³ *Infra* tabel 1, punt 3.2.1.

⁴⁶⁴ RIZIV, *Minimumbedrag van uw arbeidsongeschiktheidsuitkering*, geconsulteerd op 6 mei 2021 via https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/arbeidsongeschiktheid/bedragen/werknemers-werklozen/Paginas/min-uitkering.aspx#Minimumbedragen_van_de_uitkering..

⁴⁶⁵ RIZIV, *Maximumbedrag van uw uitkering tijdens de periode van invaliditeit*, geconsulteerd op 6 mei 2021 via <https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/arbeidsongeschiktheid/bedragen/werknemers-werklozen/Paginas/max-uitkering-invaliditeit.aspx>.

⁴⁶⁶ *Infra* tabel 1, punt 3.2.1.

⁴⁶⁷ RIZIV, *Moederschapsrust voor werkneemsters en werklozen*, geconsulteerd op 6 mei 2021 via https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/zwangerschap-geboorte/moederschap/Paginas/moederschapsrust-werkneemsters-werklozen.aspx#Bedrag_van_uw_moederschapsuitkering.

⁴⁶⁸ RIZIV, *Maximumbedrag van uw uitkering tijdens de moederschapsrust (werkneemster)*, geconsulteerd via <https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/zwangerschap-geboorte/bedragen/werknemers-werklozen/Paginas/max-uitkering-moederschapsrust.aspx>.

⁴⁶⁹ *Infra* tabel 2, punt 3.2.2.

⁴⁷⁰ RVA, *Werkloosheid - zonder anciënniteits toeslag*, geconsulteerd op 6 mei 2021 via <https://www.rva.be/nl/documentatie/baremas/volledige-werkloosheid>.

⁴⁷¹ *Infra* punt 3.2.3.

⁴⁷² FPD, *Gewaarbord minimumpensioen*, geconsulteerd op 6 mei 2021 via <https://www.sfpd.fgov.be/nl/pensioenbedrag/berekening/gewaarbord-minimum-pensioen>.

⁴⁷³ Het werknemerspensioen kent in principe geen maximumpensioen, maar kent wel een loonplafond dat in 2020 €60026,75 bedroeg. Geconsulteerd via FPD, *Loonplafond*, <https://www.sfpd.fgov.be/nl/pensioenbedrag/berekening/verschillende-soorten-pensioenen/werknemers/lonen/loonplafond>. Zie ook N. BOLLEN, "Hoeveel bedraagt het minimum- en maximumpensioen?", *De Tijd*, 1 januari 2020, geconsulteerd via <https://www.tijd.be/pensioen/pensioen-nemen/hoeveel-bedraagt-het-minimum-en-het-maximumpensioen/10220637.html>.

⁴⁷⁴ ACERTA, *Pensioen berekenen als zelfstandige*, geconsulteerd via <https://www.acerta.be/nl/zelfstandigen/themas-en-dossiers/pensioen/pensioen-berekenen>.

⁴⁷⁵ RSVZ, *Hoeveel zal mijn pensioen bedragen?*, geconsulteerd op 1 mei 2021 via <https://www.rsvz-inasti.fgov.be/nl/fag/hoeveel-zal-mijn-pensioen-bedragen>.

⁴⁷⁶ *Ibid*.

⁴⁷⁷ De arbeidsongevallenwet voor werknemers kent geen minimum of maximumuitkeringen, maar kent uitkeringen toe op basis van het begrensd gemiddeld dagloon. Zie FEDRIS <https://www.fedris.be/nl/slachtoffer/privesector/vergoeding/tijdelijke-arbeidsongeschiktheid>.

de minimum- en maximumuitkeringen van werknemers en zelfstandigen weergeeft. De gebruikte uitkeringen zijn van toepassing op sociaal verzekerden met personen ten laste.

165. Bij de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor zelfstandigen valt op dat de forfaitaire uitkeringen zich op hetzelfde niveau bevinden als de minimumuitkeringen voor werknemers. De forfaitaire uitkeringen zijn echter beduidend lager dan de maximumuitkeringen die werknemers ontvangen tijdens een periode van primaire arbeidsongeschiktheid en tijdens invaliditeit. Hieruit besluit ik dat de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor zelfstandigen onvoldoende neutraal zijn ten opzichte van de rechtspositie van de betrokkene op de arbeidsmarkt.

166. De forfaitaire maximumuitkering die een zelfstandige vrouw ontvangt tijdens de periode waarin ze moederschapsrust geniet, is beduidend lager dan de maximumuitkering voor een werkneemster. Bovendien zal de berekening van de moederschapsuitkering voor de werkneemster vaak gunstiger zijn omdat op het (on)begrensd loon uitkeringspercentages worden toegepast.⁴⁷⁸ Ik concludeer hieruit dat de berekeningswijze van de moederschapsuitkering voor zelfstandigen onvoldoende neutraal is ten opzichte van de rechtspositie van de betrokkene op de arbeidsmarkt.

167. Zelfstandigen hebben geen eigen stelsel waarin arbeidsongevallen worden verzekerd. De maandelijkse arbeidsongeschiktheidsuitkering voor zelfstandigen met personen ten laste bedraagt 1614,08 EUR. De bedragen waarop werknemers recht hebben liggen veel hoger: berekend op een geplafonneerd loon in geval van tijdelijke-, of blijvende arbeidsongeschiktheid, zijn die bedragen bijna of meer dan het dubbele hiervan.⁴⁷⁹ Deze verschillen lijken me te groot om te kunnen spreken van een neutrale regeling.

168. Zowel voor de arbeidsongeschiktheids-, als voor de moederschapsuitkeringen, lijkt het me aangewezen om te onderzoeken of we niet beter uitkeringen toekennen op basis van de gederfde nettoberoepsinkomsten van zelfstandigen en niet langer op forfaitaire basis. Als gevolg daarvan zullen trouwens ook de uitkeringen in geval van een arbeidsongeval bij zelfstandigen verbeteren. Om ervoor te zorgen dat de uitkeringen niet te laag zijn in verhouding tot de uitkeringen van werknemers, zou de wetgever daarbovenop best voorzien in een gegarandeerde toekenning van een minimumuitkering

---

⁴⁷⁸ RIZIV, *Moederschapsrust voor werkneemsters en werklozen*, geconsulteerd op 6 mei 2021 via https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/zwangerschap-geboorte/moederschap/Paginas/moederschapsrust-werkneemsters-werklozen.aspx#Bedrag_van_uw_moederschapsuitkering.

⁴⁷⁹ Tijdelijke arbeidsongeschiktheid: 3361,33 EUR/maand. Blijvende arbeidsongeschiktheid: 3734,82 EUR/maand. G. VAN LIMBERGHEN (et al.), *L'accès des travailleurs salariés et indépendants à la sécurité sociale en Belgique Mission d'étude pour le SPF Sécurité sociale*, Brussel, FOD Sociale Zekerheid, 2020, 523.

voor zowel werknemers als zelfstandigen. Op deze manier blijft de neutraliteit ten aanzien van beiden behouden. Dit vindt ook steun in een expertenrapport.⁴⁸⁰

169. In tegenstelling tot de werkloosheidsuitkeringen die gebaseerd zijn op een percentage van het gemiddeld begrensd dagloon, kent het overbruggingsrecht forfaitaire uitkeringen toe. Concreet is de maximumwerkloosheidsuitkering van werknemers gedurende de eerste zes maanden hoger dan de uitkering in het overbruggingsrecht voor zelfstandigen. Voor de overige zes maanden van de looptijd van het overbruggingsrecht ligt de maximumuitkering voor zelfstandigen hoger. De looptijd van het overbruggingsrecht is wel beperkt in de tijd en eindigt na twaalf maanden, terwijl de werkloze werknemer naarmate de vergoedingsperiodes vorderen, nog steeds een minimumuitkering ontvangt. Mijns inziens is deze verschillende berekeningswijze tussen werknemers en zelfstandigen niet langer houdbaar en zeker niet neutraal ten opzichte van de rechtspositie van de betrokkene op de arbeidsmarkt. Naar analogie met de berekeningswijze voor de werkloosheidsuitkeringen voor werknemers, zouden zelfstandigen in het kader van het overbruggingsrecht ook moeten kunnen rekenen op een financiële uitkering gebaseerd op de nettoberoepsinkomsten. Bovendien zou het ook voor zelfstandigen mogelijk moeten zijn om beroep te doen op een minimumuitkering zoals dat het geval is voor werknemers.

170. Tabel 9 toont aan dat de rust- en overlevingspensioenen van werknemers en zelfstandigen zeer gelijklopend zijn. Uit de analyse in punt 3.3.2.3 blijkt dat door de toepassing van de correctiecoëfficiënt, de realiteit toch enigszins anders is en dat de zelfstandigenpensioenen te laag zijn. Statistieken tonen aan dat zelfstandigen beduidend vaker een beroep doen op het minimumpensioen omdat hun eigen wettelijk pensioen ontoereikend is.⁴⁸¹ Mijns inziens zou de Belgische wetgever moeten reflecteren over de berekeningswijze van de zelfstandigenpensioenen. De huidige berekeningsmethode resulteert voor een groot deel van de zelfstandigen in een te laag pensioen. Een volledige integratie met het werknemersstelsel is niet mogelijk gezien de eigenheid van het statuut van de zelfstandigen, maar toch zouden de zelfstandigenpensioenen meer in verhouding moeten staan tot hun nettoberoepsinkomsten.⁴⁸² Zelfstandigen kennen ook minder gelijkgestelde periodes van activiteit dan werknemers. Het Algemeen Beheerscomité voor het Sociaal Statuut der Zelfstandigen heeft er niets op tegen dat gelijkgestelde periodes

---

⁴⁸⁰ G. VAN LIMBERGHEN (et al.), *L'accès des travailleurs salariés et indépendants à la sécurité sociale en Belgique Mission d'étude pour le SPF Sécurité sociale*, Brussel, FOD Sociale Zekerheid, 2020, 532.

⁴⁸¹ COMMISSIE PENSIOENHERVORMING 2020-2040, *Bijlage 2.2. Een sterk en betrouwbaar sociaal contract. Commissie Pensioenhervorming 2020-2040. De pensioenvoorzieningen voor zelfstandigen*, 2014, <https://socialsecurity.belgium.be/sites/default/files/bijlage-2-2-pensioencommissie-2040-nl.pdf>, 31.

⁴⁸² COMMISSIE PENSIOENHERVORMING 2020-2040, *Een sterk en betrouwbaar sociaal contract. Voorstellen van de Commissie Pensioenhervorming 2020-2040 voor een structurele hervorming van de pensioenstelsels*, 2014, geconsulteerd via <https://www.academischeraadpensioenen.be/docs/nl/rapport-062014-nl.pdf>, 127.

worden opgenomen in de pensioenberekening, voor zover dit gebeurt onder strikte voorwaarden én enkel tijdens specifieke periodes van inactiviteit. Er is dus nood aan een ruimer debat over de manier waarop gelijkgestelde periodes in aanmerking worden genomen voor de pensioenberekening in de verschillende stelsels.⁴⁸³ Verder breng ik in herinnering dat zelfstandigen, tijdens de periode waarin ze het overbruggingsrecht⁴⁸⁴ genieten of tijdens de periode van bijdragevrijstelling wegens economische moeilijkheden⁴⁸⁵, geen opbouw van pensioenrechten genieten. Werknemers daarentegen bouwen tijdens het tijdvak van werkloosheid wel nog pensioenrechten op.⁴⁸⁶

171. De verschillen in de berekeningswijze van de pensioenen voor werknemers en zelfstandigen zijn te groot, gelet op de elementen die de analyse naar voren brengt. Hoewel een aantal zelfstandigen beroep doet op het minimumpensioen, neemt dit niet weg dat de zelfstandigenpensioenen over het algemeen te laag zijn. In de berekeningswijze is geen sprake van neutraliteit ten opzichte van de rechtspositie van de sociaal verzekerde. Er zou werk van moeten gemaakt worden om de zelfstandigenpensioenen te berekenen op basis van de nettoberoepsinkomsten. Daarnaast vragen ook de gelijkgestelde periodes van inactiviteit een grondige evaluatie.

3.4 De socialeverzekeringsbijdragen van zelfstandigen

172. Hier onderzoek ik de bijdragebasis en de percentages die van toepassing zijn in het sociaal statuut der zelfstandigen. Meer bepaald bestudeer ik in hoeverre de bijdragen die zelfstandigen betalen in verhouding staan tot hun draagkracht en of ze in redelijke verhouding staan tot de uitkeringen waarop ze kunnen terugvallen.

3.4.1 Bijdragebasis

173. De aanbeveling toegang sociale bescherming verlangt dat de bijdragen worden berekend op een objectieve en transparante wijze en dat er rekening gehouden wordt met de werkelijke inkomsten en inkomensschommelingen.⁴⁸⁷

174. De beroepsinkomsten worden vastgesteld op basis van de gegevens die de fiscus doorgeeft. Op die manier trachtte de wetgever de administratieve last voor het RSVZ te verminderen. Doordat de fiscus betrokken is bij de vaststelling van de bijdragebasis,

---

⁴⁸³ ALGEMEEN BEHEERSCOMITÉ, *Aandachtspunten voor de komende legislatuur*, 25 juni 2020, https://www.rsvz.be/sites/rsvz.be/files/publication/algemeen_beheerscomite_aandachtspunten_komende_legislatuur_20200625.pdf, 11.

⁴⁸⁴ Art. 7, §3 Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

⁴⁸⁵ Art. 17, §8 Sociaal Statuut der Zelfstandigen.

⁴⁸⁶ FPD, *Niet-gewerkte periodes*, geconsulteerd via <https://www.sfpd.fgov.be/nl/loopbaan/jaren/niet-gewerkte-perioden>.

⁴⁸⁷ Punt 14 aanbeveling toegang sociale bescherming.

betekent dit dat deze vastgesteld wordt op basis van een objectieve beoordeling, zoals de aanbeveling toegang sociale bescherming wenst. De beslissingen van de fiscus worden geacht bindend te zijn voor de socialezekerheidsinstellingen. De instellingen zijn niet gemachtigd om enige bedragen te herzien, en ook de arbeidsgerechten zijn niet bevoegd om dit te doen. De vraag stelt zich of dit verbod tot herziening tegenover de arbeidsgerechten niet strijdig is met het recht tot toegang tot een rechter.⁴⁸⁸

175. De aanbeveling vraagt de lidstaten om bijdragen te heffen op basis van de werkelijke beroepsinkomsten van de zelfstandigen.⁴⁸⁹ Het idee heerst namelijk dat zelfstandigen minder inkomsten aangeven dan ze werkelijk genieten.⁴⁹⁰ Dit licht ik toe met twee voorbeelden. Het eerste voorbeeld betreft het inkomen dat de meewerkende partner, de "bezoldiging meewerkende echtgenoten", ontvangt en dat wordt vastgelegd op een maximumbedrag van dertig procent van de nettoberoepsinkomsten van de geholpen zelfstandige.⁴⁹¹ Een groter percentage dan dertig procent kan pas worden toegekend indien de meewerkende partner concreet aantoonbaar verantwoordelijk te zijn voor meer dan dertig procent van de nettoberoepsinkomsten.⁴⁹² De ontvangen bezoldiging wordt voor de meewerkende partner beschouwd als een beroepsinkomen waarbij men vijf procent beroepskosten mag inbrengen.⁴⁹³ Het werkelijke inkomen van de meewerkende partner kan dus hoger zijn, maar wordt thans beperkt waardoor de aangifte minder dan de werkelijke inkomsten bevat waarvoor de meewerkende partner verantwoordelijk was. Een tweede gekende praktijk is dat zelfstandigen hun activiteit onderbrengen in een vennootschap om op die manier een zo groot mogelijk (para)fiscaal voordeel te genieten.⁴⁹⁴ Doordat zelfstandigen zich vervolgens een bezoldiging uitkeren die op jaarbasis niet hoger zal zijn dan de maximumgrens waarop de pensioenen worden berekend en de rest van de inkomsten in de vennootschap blijft, betalen ze bijdragen op een lager bedrag dan hun werkelijke beroepsinkomsten.⁴⁹⁵ De Commissie Pensioenhervorming heeft deze praktijk van de "vervennootschappelijking" ook al aangekaart. Volgens de commissie worden de voordelen voor sociale bijdragebetaling die samenhangen met de vennootschapsvorm best weggewerkt. Ze suggereerde de bijdragebasis te verruimen met bepaalde types van inkomsten die uit de vennootschap

---

⁴⁸⁸ G. VAN LIMBERGHEN, "Socialeverzekeringsbijdragen voor zelfstandigen hervormd. 'Never let a good crisis to waste'", *TSR* 2014, afl. 1, (3) 12-14-19.

⁴⁸⁹ Punt 14 aanbeveling toegang sociale bescherming.

⁴⁹⁰ P. SCHOUKENS, "Thematic Discussion Paper. Mutual Learning on Access to social protection for workers and the self-employed. 3rd Workshop: Adequate Coverage", Brussel, European Commission, 2020, 7.

⁴⁹¹ Art. 33 WIB 92.

⁴⁹² LIANTIS, *Meewerkende echtgenoot van de zelfstandige*, geconsulteerd via <https://www.liantis.be/nl/zelfstandig-woorden/startvoorwaarden/meewerkende-echtgenoot>.

⁴⁹³ Art. 51, tweede lid WIB 92.

⁴⁹⁴ Y. STEVENS en J. PUT, "Het laatste heilige huisje: professionele apartheid in de sociale zekerheid" in X., *Liber Amicorum Willy van Eeckhoutte. De taal is gans het recht*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2018, (135) 140.

⁴⁹⁵ R. JANVIER, "Zelfstandigen krijgen (te) veel waar voor hun geld", *Sampol* 2019, nr. 5, geconsulteerd via <https://www.sampol.be/2019/05/zelfstandigen-krijgen-te-veel-waar-voor-hun-geld>.

worden verkregen.⁴⁹⁶ Op basis van bovenstaande overwegingen concludeer ik dat de sociale bijdragen van zelfstandigen niet altijd berekend worden op basis van hun werkelijke beroepsinkomen.

176. Net omdat de sociale bijdragen berekend worden op basis van de nettoberoepsinkomsten in datzelfde bijdragejaar⁴⁹⁷, wordt er kennelijk rekening gehouden met de inkomensschommelingen zoals de aanbeveling toegang sociale bescherming dit voorschrijft. Daarbij is verduidelijking nodig. Op het moment dat de bijdragen betaald moeten worden, kan de zelfstandige onmogelijk het volledig beroepsinkomen kennen van het bijdragejaar. Zelfstandigen betalen bijgevolg voorlopige bijdragen in het bijdragejaar (N) op basis van de beroepsinkomsten van drie jaar eerder, het referentiejaar, (N-3).⁴⁹⁸ De wetgever hoopte zoveel mogelijk regularisaties te vermijden door het referentiejaar zo te bepalen dat de bijdragebasis voor de berekening van de voorlopige bijdragen, zo goed als zeker definitief werd vastgesteld door de fiscus.⁴⁹⁹ Startende zelfstandigen kunnen uiteraard geen beroep doen op de beroepsinkomsten van drie jaar eerder aangezien die er nog niet zijn. Daarom worden hun voorlopige bijdragen berekend op basis van een door de wet vastgelegde forfait van inkomsten.⁵⁰⁰ Omwille van het tijdsverschil tussen het bijdragejaar en N-3, worden de inkomsten uit N-3 aangepast met een indexcijfer.⁵⁰¹ Door de drie jaar tijdsverloop tussen het bijdrage- en het referentiejaar kan dit financiële problemen met zich meebrengen. De zelfstandige die in het bijdragejaar minder beroepsinkomsten genereert, maar voorlopige bijdragen moet betalen op basis van het referentiejaar drie jaar daarvoor met hoge beroepsinkomsten, kan zich in de onmogelijkheid bevinden om deze bijdragen te betalen.⁵⁰² Daarom kunnen zelfstandigen verzoeken om vermindering van het bedrag van hun voorlopige bijdragen wanneer ze dit kunnen staven op voldoende objectieve elementen. De verminderde voorlopige bijdragen worden berekend op basis van door de wet vastgelegde inkomstendrempels.⁵⁰³

177. Van zodra de beroepsinkomsten van het bijdragejaar zijn meegedeeld aan de fiscus, kan men de definitieve bijdragen vaststellen en overgaan tot regularisatie.⁵⁰⁴ De te veel

---

⁴⁹⁶ COMMISSIE PENSIOENHERVORMING 2020-2040, *Een sterk en betrouwbaar sociaal contract. Voorstellen van de Commissie Pensioenhervorming 2020-2040 voor een structurele hervorming van de pensioenstelsels*, 2014, geconsulteerd via <https://www.academischeraadpensioenen.be/docs/nl/rapport-062014-nl.pdf>, 129.

⁴⁹⁷ Art. 11, §2 Sociaal Statuut der Zelfstandigen.

⁴⁹⁸ Art. 11, §3 Sociaal Statuut der Zelfstandigen.

⁴⁹⁹ G. VAN LIMBERGHEN, "Socialeverzekeringsbijdragen voor zelfstandigen hervormd. 'Never let a good crisis to waste'", *TSR* 2014, afl. 1, (3) 23.

⁵⁰⁰ Art. 13bis Sociaal Statuut der Zelfstandigen.

⁵⁰¹ W. VAN EECKHOUTTE, "Toepassingsgebied en bijdragebepaling. Bijdrageberekening" in W. VAN EECKHOUTTE (ed.), *Sociaal Compendium. Socialezekerheidsrecht met fiscale notities*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2020, (814) 820.

⁵⁰² G. VAN LIMBERGHEN, "Socialeverzekeringsbijdragen voor zelfstandigen hervormd. 'Never let a good crisis to waste'", *TSR* 2014, afl. 1, (3) 26.

⁵⁰³ Art. 11, §3, zesde lid Sociaal Statuut der Zelfstandigen.

⁵⁰⁴ Art. 11, §5 Sociaal Statuut der Zelfstandigen.

betaalde voorlopige bijdragen worden teruggestort, of men gaat over tot een additionele bijdrageheffing wanneer de voorlopige bijdragen niet voldeden ter betaling van de definitieve bijdragen.⁵⁰⁵ Om te vermijden bijdragesupplementen te moeten betalen, kunnen zelfstandigen ervoor kiezen om hogere dan de bij de wet bepaalde voorlopige bijdragen te betalen.⁵⁰⁶

3.4.2 Vrijstelling en vermindering van bijdragen

178. Sinds 1 januari 2019 heeft de wetgever ervoor geopteerd om de vorige criteria “staat van behoefte” en “toestand die staat van behoefte benadert” te vervangen door het criterium “tijdelijke moeilijke financiële of economische situatie”.⁵⁰⁷ De Belgische wetgever kent dus een vrijstelling toe in hoofde van zelfstandigen die wegens de tijdelijke moeilijke financiële of economische situatie hun bijdragen niet kunnen betalen.⁵⁰⁸ Ter beoordeling van de beroepssituatie zal het Rijksinstituut zich baseren op de concrete beroepssituatie van de zelfstandigen. Om de economische situatie te beoordelen, zal het Rijksinstituut onder meer kijken naar de economische situatie van de sector waaronder de zelfstandige ressorteert.⁵⁰⁹ Indien de gehele sector moeilijkheden ondervindt, komt er automatisch een bijdragevrijstelling. De moeilijke financiële en economische situatie moet wel van tijdelijke aard zijn.⁵¹⁰ Het is zeker niet de bedoeling dat deze vrijstelling jaar na jaar wordt toegekend omdat de activiteit niet (meer) rendabel zou zijn.⁵¹¹ De nieuwe regeling die in voege is sinds 1 januari 2019 voorziet in een aantal gevallen in een wettelijk vermoeden. Wanneer de zelfstandige zich bevindt in één van die situaties, acht de wetgever het onmogelijk dat de zelfstandige zijn sociale bijdragen kan betalen. De eerste vijf gevallen hebben betrekking op de economische situatie van zelfstandigen.⁵¹² Het zesde geval geldt in specifieke situaties zoals natuurrampen, branden, vernielingen en allergieën waarvoor de zelfstandige dan een beroep dient te doen op het overbruggingsrecht.⁵¹³

179. De vrijstelling van bijdragebetaling houdt in dat het Rijksinstituut ervan uitgaat dat de bijdragen wél betaald zijn met het oog op de toekenning van uitkeringen in het kader

---

⁵⁰⁵ W. VAN EECKHOUTTE, “Toepassingsgebied en bijdrageregeling. Bijdrageberekening” in W. VAN EECKHOUTTE (ed.), *Sociaal Compendium. Socialezekerheidsrecht met fiscale notities*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2020, (814) 825.

⁵⁰⁶ Art. 11, §3, vijfde lid Sociaal Statuut der Zelfstandigen.

⁵⁰⁷ G. VAN LIMBERGHEN en E. TIMBERMONT, “Bijdragevrijstelling voor zelfstandigen: een gunst of een recht? Should that still be the question?”, *TSR* 2021, afl. 1-2, (365) 376.

⁵⁰⁸ Art. 17, §1 Sociaal Statuut der Zelfstandigen.

⁵⁰⁹ MvT bij het wetsontwerp tot wijziging van het koninklijk besluit nr. 38 van 27 juli 1967 houdende inrichting van het sociaal statuut der zelfstandigen, ten einde de werking van de Commissie voor vrijstelling te hervormen, *Parl.St.* Kamer 2018-19, nr. 337, 10.

⁵¹⁰ Art. 17, §1, tweede lid Sociaal Statuut der Zelfstandigen.

⁵¹¹ MvT bij het wetsontwerp tot wijziging van het koninklijk besluit nr. 38 van 27 juli 1967 houdende inrichting van het sociaal statuut der zelfstandigen, ten einde de werking van de Commissie voor vrijstelling te hervormen, *Parl.St.* Kamer 2018-19, nr. 337, 7.

⁵¹² Art. 17, §4, 1°-5° Sociaal Statuut der Zelfstandigen.

⁵¹³ Art. 17, §4, 6° Sociaal Statuut der Zelfstandigen.

van het Sociaal Statuut, met uitzondering van de rust- en overlevingspensioenen.⁵¹⁴ De bijdragen voor de pensioenverzekering worden toch geacht betaald te zijn als dat de opname van een daaraan voorafgaande of daaropvolgende periode van inactiviteit in de pensioenloopbaan van de betrokkene mogelijk maakt.⁵¹⁵ Het Algemeen Beheerscomité voor het Sociaal Statuut der Zelfstandigen heeft in een advies aangegeven dat ze in de toekomst zelfstandigen toch pensioenrechten willen verlenen voor die kwartalen waarin vrijstelling van bijdragen wegens financiële of economische moeilijkheden genoten werd.⁵¹⁶ Ook in de rechtsleer gaan stemmen op om niet langer de pensioenrechten in te trekken voor de kwartalen waarin vrijstelling van bijdragen verleend werd.⁵¹⁷

180. Enkel (startende) zelfstandigen in hoofdberoep en meewerkende echtgenoten van zelfstandigen komen in aanmerking voor de gedeeltelijke of de volledige vrijstelling. Voor de bijdragen voor een activiteit in bijberoep of voor verminderde bijdragen als student-zelfstandige of voor een met een bijberoep gelijkgestelde activiteit, kan geen bijdragevrijstelling aangevraagd worden bij het RSVZ.⁵¹⁸ De zelfstandigen in bijberoep worden uitgesloten aangezien zij nog een ander beroepsinkomen hebben waarop ze aanspraak kunnen maken, namelijk dat van hun hoofdberoep. De COVID-crisis maakte echter wel duidelijk dat zelfstandigen in bijberoep ook in financiële moeilijkheden kunnen verkeren. Omdat tijdens deze crisis het overbruggingsrecht voor de helft van de financiële uitkering werd toegekend aan zelfstandigen in bijberoep, erkent de wetgever dat zelfstandigen in bijberoep wel degelijk in financiële moeilijkheden kunnen verkeren, ondanks het beroepsinkomen uit het hoofdberoep. Ik sluit me dan ook aan bij een aanbeveling uit de rechtsleer om de vrijstelling wegens economische- en financiële moeilijkheden uit te breiden naar zelfstandigen in bijberoep.⁵¹⁹ In dat geval zou de Belgische wetgever ook gevolg geven aan de wens van aanbeveling toegang sociale bescherming ten overstaan van de lidstaten dat men in een bijdragevrijstelling moet voorzien voor alle arbeidsrelaties.⁵²⁰

181. De aanbeveling toegang sociale bescherming verlangt verder van de lidstaten dat werknemers en zelfstandigen onder vergelijkbare voorwaarden recht hebben op adequate sociale bescherming.⁵²¹ De bijdragevrijstellingen of- verminderingen moeten van

---

⁵¹⁴ Art. 17, §8 Sociaal Statuut der Zelfstandigen.

⁵¹⁵ Art. 17, §8, tweede lid Sociaal Statuut der Zelfstandigen.

⁵¹⁶ ALGEMEEN BEHEERSCOMITÉ, *Advies: Opbouw van pensioenrechten in geval van overbruggingsrecht en vrijstelling van bijdragen*, 23 mei 2019, nr. 2019/09, <https://www.rsvz.be/nl/publication/algemeen-beheerscomite-advies-201909>, 3.

⁵¹⁷ G. VAN LIMBERGHEN en E. TIMBERMONT, "Bijdragevrijstelling voor zelfstandigen: een gunst of een recht? Should that still be the question?", *TSR* 2021, afl. 1-2, (365) 390.

⁵¹⁸ RSVZ, *Wat als ik mijn sociale bijdragen niet kan betalen?*, geconsulteerd op 8 mei 2021 via <https://www.rsvz.be/nl/fag/wat-als-ik-mijn-sociale-bijdragen-niet-kan-betalen>.

⁵¹⁹ G. VAN LIMBERGHEN en E. TIMBERMONT, "Bijdragevrijstelling voor zelfstandigen: een gunst of een recht? Should that still be the question?", *TSR* 2021, afl. 1-2, (365) 380.

⁵²⁰ Punt 13 aanbeveling toegang sociale bescherming.

⁵²¹ Overweging 4 aanbeveling toegang sociale bescherming.

toepassing zijn op alle vormen van arbeidsrelaties en rechtsposities op de arbeidsmarkt.⁵²² Werknemers in België genieten een werkbonus die niet leidt tot het verlies van het recht op uitkeringen. Deze bonus bestaat uit een forfaitaire bijdragevermindering die overeenkomt met een volledige vrijstelling van werknemersbijdrage van zodra het loon van de werknemer een bepaald bedrag niet bereikt. De Belgische wetgever zou zelfstandigen niet enkel de mogelijkheid moeten bieden tot een bijdragevrijstelling, maar zelfs een subjectief recht op een bijdragevrijstelling, vergelijkbaar met de situatie van werknemers.⁵²³ België voert de aanbeveling wat dit betreft niet correct uit.

3.4.3 Toets aan de evenredigheid

182. In dit onderdeel analyseer ik of de bijdragen die zelfstandigen betalen in verhouding staan tot hun draagkracht én of zelfstandigen voldoende bijdragen aan de sociale zekerheid voor de uitkeringen die ze ontvangen. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de inkomensdrempels, bijdragepercentages en bijdragebasis.⁵²⁴

Tabel 10: Overzicht bijdragepercentages en bijdragebasis zelfstandigen

Nettoberoepsinkomsten/jaar	Bijdragepercentage	Bijzondere bepalingen		
> 89 361,89 EUR	0%	Maximumbijdrage per jaar		16 498,12 EUR
> 60 638,46 EUR en ≤ 89 361,89 EUR	14,16%	Bijdrage per jaar		≥ 12 430,88 EUR ≤ 16 498,12 EUR
≤ 60 638,46 EUR	20,50%	Minimumdrempel	Categorie	Minimum jaarbijdrage (def)
		14 042,57 EUR	Hoofdberoep	2878,72 EUR
		7251,66 EUR	Primo-starter	1486,60 EUR
		6168,90 EUR	Meewerkende partner	1264,64
		Vrijstellingsdrempel	Categorie	Jaarbijdrage
		< 1553,58 EUR	Bijberoep	0 EUR
		< 7021,29 EUR	Student-zelfstandige	0 EUR
< 3096,37 EUR	Op pensioen(leeftijd)	0 EUR		

183. De nettoberoepsinkomsten van zelfstandigen mogen worden verminderd met de beroepskosten en mogelijke beroepsverliezen.⁵²⁵ In bepaalde gevallen, zoals bij

⁵²² Punt 13 aanbeveling toegang sociale bescherming.

⁵²³ G. VAN LIMBERGHEN en E. TIMBERMONT, "Bijdragevrijstelling voor zelfstandigen: een gunst of een recht? Should that still be the question?", *TSR* 2021, afl. 1-2, (365) 389.

⁵²⁴ Structuur van de tabel volgens G. VAN LIMBERGHEN (et al.), *L'accès des travailleurs salariés et indépendants à la sécurité sociale en Belgique Mission d'étude pour le SPF Sécurité sociale*, Brussel, FOD Sociale Zekerheid, 2020, 40. Geactualiseerde bijdragen: RSVZ, *Bijdragen 2021. Voornaamste categorieën van verzekeringsplichtigen*, geconsulteerd op 7 mei 2021 via https://www.rsvz.be/sites/rsvz.be/files/publication/folder_sociale_bijdragen_2021.pdf.

⁵²⁵ V. VERDEYEN, "Sociale zekerheid voor zelfstandigen. Deel I: socialezekerheidsbijdragen" in J. PUT, V. VERDEYEN en Y. STEVENS (eds.), *Praktijkboek sociale zekerheid. Voor de onderneming en de sociale adviseur*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2021, (753) 763.

arbeidsongeschiktheid⁵²⁶ of wanneer de vrouwelijke zelfstandige haar activiteit moet staken als gevolg van een bevalling⁵²⁷, worden de vrijgestelde bijdragen geacht betaald te zijn. Bovendien houdt de wetgever er rekening mee dat het voor bepaalde categorieën zelfstandigen moeilijker is om onmiddellijk een volledige minimumbijdrage te kunnen betalen. Daarvoor voorziet hij in een vrijstellingsdrempel of lagere bijdragen, zowel voor de zelfstandige in bijberoep, de student-zelfstandige als voor de zelfstandige die op pensioen is of de pensioengerechtigde leeftijd bereikt heeft.⁵²⁸ De wetgever kent ook lagere minimumdrempels toe voor de primo-starter gedurende een periode van vier kwartalen⁵²⁹ en de meewerkende echtgenoot.⁵³⁰ Deze elementen dragen ertoe bij dat de wetgever rekening houdt met de draagkracht van de zelfstandigen.

184. De grootste uitdaging van de sociale zekerheid voor zelfstandigen is echter de degressiviteit van de bijdragen. De bijdragedruk daalt naar mate de zelfstandige een hoger beroepsinkomen geniet.⁵³¹ In bijdragenregimes is doorgaans het principe "sterkste schouders, zwaarste lasten" van toepassing, maar in het geval van de bijdrageregeling voor het sociaal statuut van de zelfstandigen, volgt de Belgische wetgever dit principe niet.⁵³² Daar tegenover staat dat de minimumjaarbijdrage sowieso wordt geheven ongeacht de omvang van de beroepsinkomsten van de zelfstandige in hoofdberoep. De minimumbijdrage is verbonden met het statuut van de zelfstandige.⁵³³ Daardoor kan het in de praktijk voorkomen dat de minimumbijdrage hoger uitvalt dan de werkelijke beroepsinkomsten van de zelfstandige. In dat geval kan men ervoor opteren om een vrijstelling van bijdragen aan te vragen, zonder dat er echter "recht" op de vrijstelling van bijdragen bestaat.⁵³⁴ De degressieve bijdragen leiden ertoe dat zelfstandigen met een laag inkomen in verhouding meer sociale bijdragen betalen dan zelfstandigen met een hoog inkomen. Beide groepen hebben nochtans dezelfde rechten. De bijdragedruk op de minimumdrempel bedraagt 20,5%, terwijl de bijdragedruk voor een zelfstandige die de maximumbijdrage betaalt een druk kent van 18,5% op het begrensd beroepsinkomen.⁵³⁵ In de praktijk zal de bijdragedruk voor zelfstandigen die de maximumbijdrage betalen lager liggen naarmate hun beroepsinkomen 89 361,89 EUR verder overstijgt. Mijns inziens kan

---

⁵²⁶ Art. 15, §3 Sociaal Statuut der Zelfstandigen.

⁵²⁷ Art. 15, §2bis Sociaal Statuut der Zelfstandigen.

⁵²⁸ Tabel 10.

⁵²⁹ V. VERDEYEN, "Sociale zekerheid voor zelfstandigen. Deel I: socialezekerheidsbijdragen" in J. PUT, V. VERDEYEN en Y. STEVENS (eds.), *Praktijkboek sociale zekerheid. Voor de onderneming en de sociale adviseur*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2021, (753) 771.

⁵³⁰ *Ibid.*, 769.

⁵³¹ V. VERDEYEN, "Sociale zekerheid voor zelfstandigen. Deel I: socialezekerheidsbijdragen" in J. PUT, V. VERDEYEN en Y. STEVENS (eds.), *Praktijkboek sociale zekerheid. Voor de onderneming en de sociale adviseur*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2021, (753) 766.

⁵³² Y. STEVENS en J. PUT, "Het laatste heilige huisje: professionele apartheid in de sociale zekerheid" in X., *Liber Amicorum Willy van Eeckhoutte. De taal is gans het recht*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2018, (135) 143.

⁵³³ Art. 12, §1, tweede lid Sociaal Statuut der Zelfstandigen.

⁵³⁴ Art. 17, §1 Sociaal Statuut der Zelfstandigen. Zie randnummer 179.

⁵³⁵ Eigen berekening.

men dus moeilijk stellen dat de bijdragen van zelfstandigen met hogere beroepsinkomsten in verhouding staan tot hun werkelijke draagkracht. Op zich is dit niet strijdig met wat de aanbeveling voorschrijft. Daarin wordt enkel vermeld dat het lidstaten aanbevolen wordt dat de bijdragen voor sociale bescherming in verhouding staan tot hun draagkracht.⁵³⁶ Op langere termijn kan dit wel nefast zijn voor de financiële haalbaarheid en duurzaamheid van het sociale stelsel.⁵³⁷

185. De sociale zekerheid bestaat in de praktijk uit twee niveaus die elk op een verschillende manier worden gefinancierd. Het eerste niveau is dat van de basisbescherming, het tweede niveau bestaat uit het Bismarck-model. Wat de basisbescherming betreft, zou er idealiter één enkel financieringssysteem zijn voor het gehele stelsel. Uit de rechtsleer blijkt dat bescherming voor zelfstandigen vooral een basisbescherming is. Men koos daarvoor omdat op die manier de bijdragen van de zelfstandigen ook laag konden worden gehouden.⁵³⁸

186. De aanbeveling toegang sociale bescherming schrijft voor dat de financiële duurzaamheid van de sociale zekerheid van lidstaten van essentieel belang is.⁵³⁹ De financiering van de sociale zekerheid wordt aangevuld met andere overheidsmiddelen om te kunnen voorzien in de totale kosten. In 2013 bedroegen de sociale bijdragen, betaald door zelfstandigen, afgerond 5% van de totaal ontvangen bijdragen ten opzichte van 7% van de totale uitgaven aan sociale zekerheid voor zelfstandigen door de overheid. Hierin zit niet het bedrag van de "alternatieve financiering" betaald door zelfstandigen.⁵⁴⁰ Over zelfstandigen wordt geopperd dat ze de onderlinge solidariteit ontvluchten en hun heil zoeken in individuele private verzekeringen.⁵⁴¹ Private verzekeraars betaalden in 2013 een aanzienlijk bedrag aan ziekte-uitkeringen en aanvullende pensioenen uit. Het is echter niet mogelijk om daaruit af te leiden welk deel van deze bedragen naar werknemers of zelfstandigen ging.⁵⁴² Naast de degressieve bijdragepercentages kent de wetgever diverse fiscale gunstregimes toe zoals het regime van de vrij aanvullende pensioenen voor

---

⁵³⁶ Punt 12 aanbeveling sociale bescherming.

⁵³⁷ Overweging 37 aanbeveling toegang sociale bescherming.

⁵³⁸ J. VAN LANGENDONCK, "Een rechtmatige financiering van de sociale zekerheid", *TSR* 2005, afl. 1, (211) 216-219-222-224.

⁵³⁹ Overweging 37 aanbeveling toegang sociale bescherming.

⁵⁴⁰ F. DE WISPELAERE en J. PACOLET, "ESPN. Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or non-standard contracts. Belgium", Brussel, European Commission, 2017, <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?pager.offset=35&advSearchKey=ESPNsensw&mode=advancedSubmit&catId=22&policyArea=0&policyAreaSub=0&country=0&year=0>, 16.

⁵⁴¹ R. JANVIER, "Zelfstandigen krijgen (te) veel waar voor hun geld", *Sampol* 2019, nr. 5, geconsulteerd via <https://www.sampol.be/2019/05/zelfstandigen-krijgen-te-veel-waar-voor-hun-geld>.

⁵⁴² F. DE WISPELAERE en J. PACOLET, "ESPN. Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or non-standard contracts. Belgium", Brussel, European Commission, 2017, <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?pager.offset=35&advSearchKey=ESPNsensw&mode=advancedSubmit&catId=22&policyArea=0&policyAreaSub=0&country=0&year=0>, 16.

zelfstandigen.⁵⁴³ De regering-De Croo lijkt te beseffen dat dit systeem van financiering van het sociaal statuut van zelfstandigen moet herzien worden. De regering verbindt zich ertoe om te evalueren hoe voor meer solidariteit gezorgd kan worden tussen zelfstandigen bij de financiering van het stelsel.⁵⁴⁴ Bovendien is het zeer logisch dat een uitbreiding van de sociale bescherming gepaard gaat met een stijging van de overheidsuitgaven die op de ene of andere manier toch dienen gedekt te worden waardoor een bijdragenstijging onvermijdelijk lijkt.⁵⁴⁵

187. Uit de bovenstaande uiteenzetting kan ik besluiten dat de financiering van het zelfstandigenstelsel niet in verhouding staat tot de draagkracht van sommige zelfstandigen.

3.5 Deelbesluit

188. Het onderzoek naar de adequate dekking leidde tot enkele opmerkelijke vaststellingen. Nadat de hoogte van de uitkeringen werd geanalyseerd, werden de uitkeringen getoetst aan de behoorlijke levensstandaard door middel van de vervangingsratio's die de sociale grondrechtenverdragen opleggen. Het rustpensioen is de enige inkomensvervangende uitkering voor zelfstandigen waarop uitkeringspercentages worden toegepast. Het niveau van het rustpensioen voor zelfstandigen is hoger dan de vervangingsratio, zelfs na toepassing van de correctiecoëfficiënt. Door toedoen van deze coëfficiënt, behaalde het overlevingspensioen dit niveau echter niet meer. Het algemeen niveau van het rust- en overlevingspensioen blijft desalniettemin te laag voor zelfstandigen wiens beroepsinkomsten uit de actieve loopbaan hoger zijn dan het niveau van het minimumpensioen om te blijven voorzien in een behoorlijke levensstandaard. Hierdoor garanderen deze rust- en overlevingspensioenen geen behoorlijke levensstandaard. De andere inkomensvervangende uitkeringen, worden forfaitair toegekend. De toets aan de behoorlijke levensstandaard gebeurde door deze forfaitaire uitkeringen te toetsen aan het gemiddelde beroepsinkomen van zelfstandigen in 2019, in plaats van de toets aan het niveau van het loon van een ongeschoold arbeider. Hierdoor stelde ik vast dat de forfaitaire uitkeringen de vervangingsratio's ruimschoots overschreden en bijgevolg voldoende zijn om de behoorlijke levensstandaard te bereiken. Toch toonde statistisch onderzoek aan dat niet voor *alle* zelfstandigen de forfaitaire uitkeringen voldoende zijn om een behoorlijke levensstandaard te garanderen. In de praktijk zien we vaak dat zelfstandigen beroep doen

---

⁵⁴³ R. JANVIER, "Zelfstandigen krijgen (te) veel waar voor hun geld", *Sampol* 2019, nr. 5, geconsulteerd via <https://www.sampol.be/2019/05/zelfstandigen-krijgen-te-veel-waar-voor-hun-geld>.

⁵⁴⁴ *Regeerakkoord voor een welvarend, solidair en duurzaam België*, 30 september 2020, https://www.belgium.be/sites/default/files/Regeerakkoord_2020.pdf, 43.

⁵⁴⁵ D. DUMONT, "Quelle couverture sociale pour les indépendants au "chômage"?", *JTT* 2020, afl. 1363, (168) 178.

op aanvullende sociale- en private verzekeringen om zo een behoorlijke levensstandaard te kunnen aanhouden.⁵⁴⁶

189. Vervolgens onderzocht ik of de berekeningswijze van de uitkeringen gebeurt op een voldoende neutrale wijze. De forfaitaire uitkeringen die de zelfstandigen ontvangen zijn steeds maximumuitkeringen die soms hoger zijn dan de minimumuitkeringen voor werknemers, maar desalniettemin vaak lager zijn dan de maximumuitkeringen voor werknemers. Daardoor lijkt het me aangewezen om, in lijn met een expertenrapport, de forfaitaire arbeidsongeschiktheids- en ouderschapsuitkeringen en de financiële uitkeringen ingevolge het overbruggingsrecht, om te vormen tot een stelsel waarin de uitkeringen gekoppeld zijn aan de verdiende nettoberoepsinkomsten van zelfstandigen. Bovendien sluit ik me aan bij de suggestie van het Algemeen Beheerscomité voor het Sociaal Statuut der Zelfstandigen om de gelijkgestelde periodes van inactiviteit in het kader van de pensioenberekening, grondig te evalueren en stil te staan bij de te grote verschillen die er nu zijn tussen werknemers en zelfstandigen.

190. Ten slotte bestudeerde ik de wijze waarop de bijdragen in het sociaal statuut worden geheven. Het sociaal statuut van de zelfstandigen wordt gefinancierd met bijdragen van de zelfstandigen, alsook met overheidsgeld. De aanbeveling vraagt de lidstaten om erop toe te zien dat de bijdragen betaald worden op basis van de werkelijke beroepsinkomsten die op grond van objectieve gegevens worden bepaald. Mijn onderzoek leidde tot de vaststelling dat de beroepsinkomsten wel op basis van objectieve gegevens worden vastgesteld, maar dat de bijdragen niet altijd op de werkelijke beroepsinkomsten betaald worden. De "vervennootschappelijking" van het zelfstandigenstatuut kan op termijn voor problemen zorgen. De echte hamvraag daarentegen was in hoeverre de bijdragen van de zelfstandigen in verhouding staan tot hun draagkracht. De aanbeveling beschrijft het belang van de verminderingen en vrijstellingen en de wijze waarop de bijdragebetaling rekening moet houden met inkomensschommelingen. Uit de analyse blijkt dat het Belgisch sociaal statuut een regeling kent voor de vrijstelling van bijdragen wegens financiële of economische moeilijkheden, maar dat de zelfstandige hier geen subjectief recht kan op laten gelden. Enkel (startende) zelfstandigen in hoofdberoep zijn hiertoe gerechtigd. De suggestie werd geformuleerd om deze vrijstelling te evalueren en er een recht van te maken, alsook om de vrijstelling van bijdragen uit te breiden tot de zelfstandigen in bijberoep. De grootste bedreiging voor het sociaal statuut zijn de degressieve bijdragepercentages. Doordat niet het principe "sterkste schouders, zwaarste lasten" wordt gehanteerd, staan de bijdragen vaak niet in verhouding tot de draagkracht van de

---

⁵⁴⁶ P. SCHOUKENS, *EU social security law: the hidden 'social' model*, Tilburg, 19 februari 2016, geconsulteerd via [https://eiss.be/onewebmedia/oration_Schoukens.pdf%20\(final\).pdf](https://eiss.be/onewebmedia/oration_Schoukens.pdf%20(final).pdf), 38.

zelfstandigen. Zelfstandigen met hogere beroepsinkomsten zijn gerechtigd tot dezelfde prestaties als zelfstandigen die net de minimumdrempel halen. Beiden betalen de minimumbijdrage, dan wel de maximumbijdrage indien de beroepsinkomsten meer dan 89361,89 EUR bedragen. De minimumbijdrage staat niet in verhouding tot de draagkracht van de zelfstandigen waarvan de beroepsinkomsten niet voldoende hoog zijn. Verder volgde uit analyse van de behoorlijke levensstandaard ook dat de forfaitaire uitkeringen voor zelfstandigen met hogere beroepsinkomsten onmogelijk kunnen volstaan voor een behoorlijke levensstandaard. Mijns inziens kan men echter niet streven naar een verhoging van de forfaitaire uitkeringen zolang de bijdragen van zelfstandigen met hogere beroepsinkomsten niet in verhouding staan hun draagkracht. Uit statistische gegevens blijkt bovendien dat het aandeel van de overheid in de financiering van het sociaal statuut stijgt. Met het oog op de betaalbaarheid en de haalbaarheid van het sociaal statuut op langere termijn, lijkt een bijdragenverhoging zich op te dringen voor zelfstandigen met hogere beroepsinkomsten.

4 Eindbesluit

191. Het doel van deze masterproef was om aan de hand van de aanbeveling toegang sociale bescherming, na te gaan wat men verstaat onder een "passende" sociale zekerheid voor zelfstandigen en in welke mate het Sociaal Statuut der Zelfstandigen al voldoet. De aanbeveling toegang sociale bescherming vormde de leidraad om het passend karakter van het Sociaal Statuut der Zelfstandigen na te gaan en dit op basis van de formele, effectieve en adequate dekking. De aanbeveling is echter niet bindend en daardoor is het nog hoogst onduidelijk hoe de opgelegde waarborgen daadwerkelijk kunnen worden afgedwongen. Het Belgisch Sociaal Statuut der Zelfstandigen heeft door de jaren heen al een lange en brede evolutie doorgemaakt. De basisbescherming groeide op verscheidene niveaus uit tot een bescherming evenwaardig met die voor werknemers. Dat is onder andere het geval voor de gelijkschakeling van het minimumpensioen en de looptijd van het vaderschapsverlof. Het personeel en materieel toepassingsgebied van het Sociaal Statuut werd in de loop der jaren nog verder uitgebreid met onder meer de toenmalige faillissementsverzekering, nu het overbruggingsrecht, een volwaardig statuut voor meewerkende partners en recent met de invoering van het statuut van de student-zelfstandige.

192. Afzonderlijk werd de formele, effectieve en adequate dekking die het Sociaal Statuut der Zelfstandigen biedt, bestudeerd. Hoewel de sociale bescherming van zelfstandigen in België al een lange weg heeft afgelegd, blijkt uit analyse van die drie criteria dat het Sociaal Statuut der Zelfstandigen onvoldoende garanties biedt bij sociale risico's. Dit heeft tot gevolg dat de aanbeveling toegang sociale bescherming nog niet voldoende werd uitgevoerd door de Belgische wetgever. Het Sociaal Statuut der Zelfstandigen kent een aantal werkpunten die ruimschoots vatbaar zijn voor verbetering, zoals uit de analyse van het sociaal statuut blijkt.

193. De formele dekking vereist dat zelfstandigen het recht moeten hebben om te kunnen deelnemen aan een socialebeschermingsstelsel. De analyse toonde aan dat zelfstandigen die minimumbijdragen betalen, formeel gedekt zijn voor alle sociale risico's onder het sociaal statuut, behalve voor werkloosheid, arbeidsongevallen en beroepsziektes. Ook werd duidelijk dat onder het Sociaal Statuut der Zelfstandigen echter nog niet alle categorieën van zelfstandigen formeel gedekt zijn voor alle sociale risico's. Vervolgens is de wijze waarop de risico's in het overbruggingsrecht omschreven worden, dringend aan herziening toe. Idealiter wordt aan het overbruggingsrecht een generieke definitie gegeven die geen limitatieve opsomming bevat van de risico's waarvoor overbruggingsrecht een uitkering voorziet. Uit het onderzoek blijkt ook dat in het bijzonder de uitsluiting van zelfstandigen in bijberoep, die meer bijdragen betalen dan de

vrijstellingsdrempel, en de uitsluiting van de jonge helpers uit het Sociaal Statuut der Zelfstandigen niet langer verdedigbaar is. Ondanks dat zelfstandigen in bijberoep formeel gedekt zijn tegen intreding van de risico's via hun hoofdberoep, is het niet langer gerechtvaardigd dat ze uitgesloten zijn van het overbruggingsrecht en het pensioenrisico ingevolge het Sociaal Statuut der Zelfstandigen. Zoals bovendien bleek uit de analyse van de wachttijd van het arbeidsongeschiktheidsrisico in het werknemersstelsel, is de dekking ook niet steeds effectief. Een uitbreiding van de formele dekking lijkt zich op te dringen indien de Belgische wetgever een passende bescherming wil bieden aan zelfstandigen.

194. De effectieve dekking tracht te waarborgen dat zelfstandigen die formeel gedekt zijn, ook effectief gedekt zijn en in de gelegenheid worden gesteld om rechten op te bouwen, rechten over te dragen en een uitkering van een bepaalde omvang te ontvangen. Vooraleer zelfstandigen in België toegang hebben tot een prestatie krachtens het Sociaal Statuut der Zelfstandigen, dienen ze desbetreffend een wachttijd en/of carenzperiode te vervullen. De analyse van de wachttijden toont aan dat die voor bepaalde sociale risico's - meer bepaald voor arbeidsongeschiktheid, ouderschap en overbruggingsrecht - vaak nog te lang zijn. Overigens zijn deze laatste twee risico's niet neutraal ten aanzien van de rechtspositie van de sociaal verzekerde op de arbeidsmarkt. Bovendien blijkt uit het onderzoek dat het voor zelfstandigen eenvoudiger moet worden om rechten te behouden en over te dragen wanneer hun rechtspositie op de arbeidsmarkt wijzigt. Nog te vaak is dit een heikel punt in de wetgeving. Verder werd vastgesteld dat de uitkeringen niets steeds worden uitbetaald vanaf de intreding van het risico. Vooral de carenzperiode voor het overlevingspensioen werd na analyse geacht strijdig te zijn met wat internationaal verlangd wordt. Ook de looptijd van de uitkeringen die zelfstandigen ontvangen, wijkt op sommige aspecten af van wat passend wordt geacht. Bij het overbruggingsrecht werd deze te kort bevonden en blijkt deze niet steeds in overeenstemming te zijn met de te volbrengen wachttijd. Daarom volgde de suggestie om de looptijd aan te passen. De aanbeveling toegang sociale bescherming bepaalt dat de regels voor de bijdragen en rechten personen niet mogen beletten om rechten op te bouwen of aanspraak te maken op een uitkering. De Belgische wetgever heeft nog wat denkwerk te verrichten voor men kan spreken over een voldoende effectieve dekking voor zelfstandigen.

195. De adequate dekking heeft onder meer als doel om ervoor te zorgen dat de bescherming die de stelsels bieden, de zelfstandigen in de mogelijkheid stellen om een behoorlijke levensstandaard aan te houden. Bovendien vereist de aanbeveling ook dat de bijdragedruk in verhouding staat tot de draagkracht van de zelfstandigen. In het algemeen leidde het onderzoek tot de conclusie dat de forfaitaire uitkeringen die betaald worden aan zelfstandigen, onvoldoende adequaat en bijgevolg niet passend zijn. Hoewel de forfaitaire

uitkeringen de zelfstandigen met een jaarinkomen van 22 500 EUR een behoorlijke levensstandaard garanderen, is dit niet het geval voor zelfstandigen met een hoger inkomen. Bovendien toonde het onderzoek aan dat het beter is om de uitkeringen niet langer forfaitair te bepalen, maar die te koppelen aan de nettoberoepsinkomsten van de zelfstandigen. Niet alleen de forfaitaire uitkeringen zijn voor bepaalde zelfstandigen inadequaet, ook het algemeen niveau van de zelfstandigenpensioenen is op dit moment onvoldoende hoog. De belangrijkste oorzaak daarvan bleek de correctiecoëfficiënt te zijn. Die zal worden afgeschaft voor toekomstige loopbaanjaren, maar de gevolgen van de coëfficiënt zullen zich nog lang laten voelen. Mijn onderzoek bewees vervolgens ook het gebrek aan een neutrale berekeningswijze van de forfaitaire uitkeringen van zelfstandigen. De verschillen tussen werknemers en zelfstandigen zijn vaak te groot. Maar naarmate men meer rechten wil toekennen aan zelfstandigen en naarmate de uitkeringen stijgen, groeit ook de druk op de overheidsuitgaven voor het Sociaal Statuut der Zelfstandigen. De evaluatie van de bijdragen van zelfstandigen aan het statuut leidde tot de conclusie dat de bijdragen van zelfstandigen vaak niet in verhouding staan tot hun draagkracht. De degressieve bijdragepercentages zijn daarvan de belangrijkste oorzaak. Zelfstandigen die met hogere nettoberoepsinkomsten, zouden in verhouding meer moeten bijdragen aan het Sociaal Statuut. Men kan onmogelijk ijveren voor een grotere sociale bescherming wanneer daar geen hogere bijdragen tegenover staan. Verder is de sociale bescherming voor zelfstandigen onvoldoende adequaat en zouden het niveau van de uitkeringen, de pensioenen en de wijze waarop bijdragen worden geheven moeten geëvalueerd worden. Desalniettemin moet men ook rekening houden met fiscale stimuli die aan zelfstandigen de mogelijkheid bieden om zelf te voorzien in een ruimere adequate dekking, zoals bij de aanvullende pensioenen voor zelfstandigen het geval is.

196. Een passende bescherming voor zelfstandigen houdt dus in dat er een sociaalbeschermingsstelsel is dat er tracht voor te zorgen dat alle zelfstandigen gedekt zijn tegen alle sociale risico's, dat de tijdsvoorwaarden er niet voor zorgen dat men geen of moeilijk toegang heeft tot de sociale bescherming, dat rechten tussen verschillende rechtsposities vlot overdraagbaar zijn, dat de uitkeringen voldoende hoog zijn om een behoorlijke levensstandaard te kunnen garanderen en dat de bijdragen in verhouding staan tot de werkelijke draagkracht van de zelfstandigen. Het onderzoek bevestigt dat België voor alle punten al vooruitgang heeft geboekt, maar toch nog niet genoeg om al van een volledig passende bescherming te kunnen spreken.

Bibliografie

Wetgeving

Internationaal

“IAO-Verdrag nr. 102”

IAO-Conventie nr. 102 betreffende de minimumnormen der sociale zekerheid, gesloten op 28 juni 1952, goedgekeurd bij wet 11 september 1959, *BS* 9 december 1959.

“IAO-Verdrag nr. 121”

IAO-Conventie nr. 121 betreffende de prestaties bij arbeidsongevallen en beroepsziekten, gesloten op 8 juli 1964, goedgekeurd bij wet 28 februari 1970, *BS* 16 juni 1970.

“IAO-Verdrag nr. 128”

IAO-Conventie nr. 128 betreffende uitkeringen bij invaliditeit en ouderdom en aan nagelaten betrekkingen, gesloten op 29 juni 1967, en de bijlage, goedgekeurd bij wet 13 maart 2009, *BS* 27 juni 2019.

“IAO-Verdrag nr. 130”

IAO-Conventie nr. 130 betreffende de geneeskundige verzorging en de uitkeringen bij ziekte, gesloten op 25 juni 1969, Decr. VI. Parl. Van 4 juli 2008, Decr.D. 22 november 2010, Decr.Fr. 19 juli 2011, Decr.W. 1 december 2011, Decr.Verg.Fr.Gem.Comm. 2 april 2015 en Ord.Gem.Gem.Comm. 27 juli 2017.

“IAO-Verdrag nr. 168”

IAO-Conventie nr. 168 betreffende de bevordering van de werkgelegenheid en de bescherming tegen werkloosheid, gesloten op 21 juni 1988, *BS* 11 oktober 2012.

“IAO-Aanbeveling nr. 191”

Maternity Protection Recommendation, aangenomen op 15 juni 2000.

“Resolution ICSE”

Resolution (Res.) concerning the International Classification of Status in Employment (ICSE), adopted by the Fifteenth International Conference of Labour Statisticians, International Labour Organization, (1st of January 1993), https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dqreports/---stat/documents/normativeinstrument/wcms_087562.pdf, (1993).

Europa

“Europese Code voor sociale zekerheid”

Europese Code inzake sociale zekerheid, opgemaakt te Straatsburg op 16 april 1964, goedgekeurd bij wet 26 mei 1969, *BS* 4 oktober 1969.

“Protocol Europese Code voor sociale zekerheid”

Protocol van 16 april 1964 bij de Europese Code inzake sociale zekerheid, goedgekeurd bij wet 26 mei 1969, *BS* 4 oktober 1969.

“Addendum 2”

Addendum 2. Bijkomende diensten en voordelen bij de Code voor de partijen bij het Protocol Europese Code sociale zekerheid.

“Herziene Europees Sociaal Handvest”

Herziene Europees Sociaal Handvest, opgemaakt te Straatsburg op 3 mei 1996, goedgekeurd bij wet van 15 maart 2002, *BS* 10 mei 2004.

“Richtlijn Gelijke Behandeling Zelfstandige Werkzame Mannen en Vrouwen”

Richtlijn 86/613 (E.G.) van de Raad van 11 december 1986 betreffende de toepassing van het beginsel van gelijke behandeling van zelfstandig werkzame mannen en vrouwen, de landbouwsector daarbij inbegrepen, en tot bescherming van het moederschap, *Pb.L.* 19 december 1986, afl. 359.

“Richtlijn Gelijke Behandeling Zelfstandige Mannen en Vrouwen”

Richtlijn 2010/41/EU van het Europees Parlement en de Raad van 7 juli 2010 betreffende de toepassing van het beginsel van gelijke behandeling van zelfstandig werkzame mannen en vrouwen, *Pb.L.* 15 juli 2010, afl. 180.

“Richtlijn Transparante en voorspelbare arbeidsvoorwaarden”

Richtlijn (EU) 2019/1152 van het Europees Parlement en de Raad van 20 juni 2019 betreffende transparante en voorspelbare arbeidsvoorwaarden in de Europese Unie, *Pb.L.* 11 juli 2019, afl. 186.

“Richtlijn Werk en Privéleven Ouders en Mantelzorgers”

Richtlijn 2019/1158 van het Europees Parlement en de Raad van 20 juni 2019 betreffende het evenwicht tussen werk en privéleven voor ouders en mantelzorgers en tot intrekking van Richtlijn 2010/18/EU van de Raad, *Pb.L.* 12 juli 2019, afl. 188.

“Aanbeveling doelstellingen sociale bescherming”

Aanbeveling nr. 92/442/EEG van 27 juli 1992 van de Raad betreffende de convergentie van de doelstellingen en het beleid op het gebied van de sociale bescherming, *Pb.L.* 26 augustus 1992, afl. 245.

“Europese pijler van sociale rechten”

Aanbeveling nr. 2017/761 van 26 april 2017 van de Commissie over de Europese pijler van sociale rechten, *Pb.L.* 29 april 2017, afl. 113.

“Aanbeveling toegang sociale bescherming”

Aanbeveling nr. 2019/C 387/01 van 8 november 2019 van de Raad (Aanbev.Raad) met betrekking tot de toegang tot sociale bescherming voor werknemers en zelfstandigen, *Pb.C.* 15 november 2019, afl. 387.

België

“Grondwet”

De Gecoördineerde Grondwet, *BS* 17 februari 1994.

“Pensioenwet ambtenaren”

Algemene wet 21 juli 1844 op de burgerlijke en kerkelijke pensioenen, *BS* 30 juli 1844.

“Arbeidsongevallenwet Werknemers”

Arbeidsongevallenwet 10 april 1971, *BS* 24 april 1971.

“Arbeidsovereenkomstenwet”

Wet 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten, *BS* 22 augustus 1978

“Wet Mainil”

Wet 15 mei 1984 houdende maatregelen tot harmonisering in de pensioenregelingen, *BS* 22 mei 1984.

“WIB 92”

Wet 10 april 1992 ter invoering van het wetboek van inkomstenbelastingen 1992 (WIB), *BS* 30 juli 1992.

“Wet Geneeskundige Verzorging”

Wet 14 juli 1994 betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen gecoördineerd op 14 juli 1994, *BS* 27 augustus 1994.

“Wet Modernisering Zelfstandigenpensioenen”

Wet 30 januari 1997 betreffende het pensioenstelsel der zelfstandigen met toepassing van de artikelen 15 en 27 van de wet van 26 juli 1996 tot modernisering van de sociale zekerheid en tot vrijwaring van de leefbaarheid van de wettelijke pensioenstelsels en van artikel 3, § 1, 4°, van de wet van 26 juli 1996 strekkende tot realisatie van de budgettaire voorwaarden tot deelname van België aan de Europese en Monetaire Unie, *BS* 6 maart 1997.

Wet 28 februari 2013 ter invoering van het wetboek van economisch recht, *BS* 29 maart 2013.

Wet 25 april 2014 tot hervorming van het overlevingspensioen van de zelfstandigen, *BS* 6 juni 2014.

Wet 10 augustus 2015 tot verhoging van de wettelijke leeftijd voor het rustpensioen en tot wijziging van de voorwaarden voor de toegang tot het vervroegd pensioen en de minimumleeftijd voor het overlevingspensioen, *BS* 21 augustus 2015.

Wet 18 december 2016 tot vaststelling van het sociaal en fiscaal statuut van de student - zelfstandige, *BS* 30 december 2016.

“Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen”

Wet 22 december 2016 houdende invoering van een overbruggingsrecht ten gunste van zelfstandigen, *BS* 6 januari 2017.

“Bijklus-wet”

Wet 18 juli 2018 betreffende de economische relance en de versterking van de sociale cohesie, *BS* 26 juli 2018.

Wet 6 september 2018 tot wijziging van de regelgeving met het oog op de versterking van het adoptieverlof en tot invoering van het pleegouderverlof, *BS* 26 september 2018.

“Wet Vaderschapsverlof Zelfstandigen”

Wet 7 april 2019 houdende invoering van een vaderschaps- en geboorteverlof ten gunste van zelfstandigen, *BS* 8 mei 2019.

Wet 2 mei 2019 tot wijziging van de wet van 22 december 2016 houdende invoering van een overbruggingsrecht ten gunste van zelfstandigen en het koninklijk besluit van 8 januari 2017 tot uitvoering van de wet van 22 december 2016 houdende invoering van een overbruggingsrecht ten gunste van zelfstandigen, *BS* 28 juni 2019.

Wet 23 maart 2020 tot wijziging van de wet 22 december 2016 houdende invoering van een overbruggingsrecht ten gunste van zelfstandigen en tot invoering van tijdelijke maatregelen in het kader van COVID-19 ten gunste van zelfstandigen, *BS* 24 maart 2020.

Herstelwet 10 februari 1981 inzake de pensioenen van de sociale sector, *BS* 14 februari 1981.

“Wet Aanvullende Pensioenen Zelfstandigen”

Programmawet 24 december 2002, *BS* 31 december 2002.

Programmawet van 20 december 2020, *BS* 30 december 2020.

“Sociaal Statuut der Zelfstandigen”

KB 27 juli 1967 nr. 38 houdende inrichting van het sociaal statuut der zelfstandigen, *BS* 29 juli 1967.

“Pensioenbesluit Werknemers”

KB 21 oktober 1967 tot vaststelling van het algemeen reglement betreffende het rust- en overlevingspensioen voor werknemers, *BS* 16 januari 1968.

“Pensioenwet Zelfstandigen”

KB 10 november 1967 nr. 72 betreffende het rust- en overlevingspensioen der zelfstandigen, *BS* 14 november 1967.

“Algemeen Reglement Sociaal Statuut der Zelfstandigen”

KB 19 december 1967 houdende algemeen reglement in uitvoering van het koninklijk besluit nr. 38 van 27 juli 1967, houdende inrichting van het sociaal statuut der zelfstandigen, *BS* 28 december 1967.

“Pensioenbesluit Zelfstandigen”

KB 22 december 1967 houdende algemeen reglement betreffende het rust- en overlevingspensioen der zelfstandigen, *BS* 10 januari 1968.

“Beroepsziektewet werknemers”

KB 3 juni 1970 houdende diverse bepalingen inzake beroepsziekten en arbeidsongevallen en inzake beroepsherinschakeling, *BS* 27 augustus 1970.

“Besluit arbeidsongeschiktheid- en moederschapsuitkering Zelfstandigen

KB 20 juli 1971 houdende instelling van een uitkeringsverzekering en een moederschapsverzekering ten voordele van de zelfstandigen en van de meewerkende echtgenoten, *BS* 7 augustus 1971.

“Werkloosheidsbesluit werknemers”

KB 25 november 1991 houdende de werkloosheidsreglementering, *BS* 31 december 1991.

“Besluit Wet Geneeskundige Verzorging”

KB 3 juli 1996 tot uitvoering van de wet betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen, gecoördineerd op 14 juli 1994, *BS* 31 juli 1996.

“Faillissementsverzekering zelfstandigen”

KB 6 juli 1997 tot uitvoering van het koninklijk besluit van 18 november 1996 houdende invoering van een sociale verzekering ten gunste van zelfstandigen, in geval van faillissement, daarmee gelijkgestelde situaties of gedwongen stopzetting, *BS* 1 juli 1997.

“Besluit Moederschapshulp Zelfstandigen”

KB 17 januari 2006 tot invoering van een stelsel van uitkeringen voor moederschapshulp ten gunste van vrouwelijke zelfstandigen en tot wijziging van het koninklijk besluit van 12 december 2001 betreffende de dienstencheques, *BS* 23 januari 2006.

“Besluit Adoptieverlof Zelfstandigen”

KB 20 december 2006 tot invoering van de toekenningsvoorwaarden van een adoptie-uitkering ten gunste van de zelfstandigen, *BS* 11 januari 2007.

“Besluit Overbruggingsrecht Zelfstandigen”

KB 8 januari 2017 tot uitvoering van de wet van 22 december 2016 houdende invoering van een overbruggingsrecht ten gunste van zelfstandigen, *BS* 20 januari 2017.

“Vaderschapsverlofbesluit zelfstandigen”

KB 15 december 2019 tot uitvoering van artikel 18bis, § 5, van het koninklijk besluit nr. 38 van 27 juli 1967 houdende inrichting van het sociaal statuut der zelfstandigen, *BS* 20 december 2019.

“Besluit Pleegouderverlof Zelfstandigen”

KB 23 maart 2019 tot invoering van de toekenningsvoorwaarden van een uitkering voor pleegouderverlof ten gunste van de zelfstandigen, *BS* 4 april 2019.

KB 12 januari 2021 tot wijziging van artikel 9 van het koninklijk besluit van 20 juli 1971 houdende instelling van een uitkeringsverzekering en een moederschapsverzekering ten voordele van zelfstandigen en van de meewerkende echtgenoten, *BS* 18 januari 2021.

Voorbereidende documenten

Commission staff working document (Comm.) Impact Assessment accompanying the document Proposal for a Council recommendation on access to social protection for workers and the self-employed, 13 maart 2018, SWD(2018)71 def, 167 p.

MvT bij het wetsontwerp tot uitbreiding van de gezinsvergoedingen aan de werkgevers en de buiten dienst staande arbeiders, *Parl.St.* Kamer 1936-37, nr. 56.

MvT bij het wetsontwerp tot wijziging van het koninklijk besluit nr. 38 van 27 juli 1967 houdende inrichting van het sociaal statuut der zelfstandigen, ten einde de werking van de Commissie voor vrijstelling te hervormen, *Parl.St.* Kamer 2018-19, nr. 337, 65 p.

ALGEMEEN BEHEERSCOMITÉ VOOR HET SOCIAAL STATUUT DER ZELFSTANDIGEN, *Advies*, 7 september 2006, nr. 7.

ALGEMEEN BEHEERSCOMITÉ VOOR HET SOCIAAL STATUUT DER ZELFSTANDIGEN, *Advies: Onderwerping van de helpers van minder dan 20 jaar - Fiscale problematiek van de jonge helpers*, 5 oktober 2011, nr. 2011/09, https://www.rsvz.be/sites/rsvz.be/files/publication/algemeen_beheerscomite_advies_201109_00.pdf, 4 p.

ALGEMEEN BEHEERSCOMITÉ VOOR HET SOCIAAL STATUUT DER ZELFSTANDIGEN, *Advies: Meewerkende echtgenoten : Wetsvoorstel tot wijziging van het koninklijk besluit nr. 38 van 27 juli 1967 houdende inrichting van het sociaal statuut der zelfstandigen, wat het statuut van de meewerkende echtgenote betreft - Wetsvoorstel tot verbetering van het minimumpensioen voor sommige meewerkende echtgenoten*, 26 april 2013, nr. 2013/06, <https://www.rsvz.be/nl/publication/algemeen-beheerscomite-advies-201306>, 16 p.

ALGEMEEN BEHEERSCOMITÉ VOOR HET SOCIAAL STATUUT DER ZELFSTANDIGEN, *Advies: Wijzigingen in de moederschapsverzekering voor zelfstandigen en wettelijke verankering van maatregelen ter ondersteuning van het professionele en het privéleven van zelfstandigen*, 25 februari 2016, nr. 2016/04, <https://www.rsvz.be/nl/publication/algemeen-beheerscomite-advies-201604>, 6 p.

ALGEMEEN BEHEERSCOMITÉ VOOR HET SOCIAAL STATUUT DER ZELFSTANDIGEN, *Advies: Een statuut voor de student-zelfstandige*, 23 juni 2016, nr. 2016/09, <https://www.rsvz.be/nl/publication/algemeen-beheerscomite-advies-201609>, 7 p.

ALGEMEEN BEHEERSCOMITÉ VOOR HET SOCIAAL STATUUT DER ZELFSTANDIGEN, *Advies: Het overbruggingsrecht*, 22 september 2016, nr. 2016/12, <https://www.rsvz.be/nl/publication/algemeen-beheerscomite-advies-201612>, 10 p.

ALGEMEEN BEHEERSCOMITÉ VOOR HET SOCIAAL STATUUT DER ZELFSTANDIGEN, *Advies: Overbruggingsrecht: uitbreiding van het toepassingsgebied*, 11 maart 2019, nr. 2019/03, <https://www.rsvz.be/nl/publication/algemeen-beheerscomite-advies-201903>, 8 p.

ALGEMEEN BEHEERSCOMITÉ VOOR HET SOCIAAL STATUUT DER ZELFSTANDIGEN, *Advies: De correctiecoëfficiënt in het pensioenstelsel voor zelfstandigen*, nr. 2019/07, 24 april 2019, https://www.rsvz.be/sites/rsvz.be/files/publication/algemeen_beheerscomite_advies_201907.pdf, 31 p.

ALGEMEEN BEHEERSCOMITÉ VOOR HET SOCIAAL STATUUT DER ZELFSTANDIGEN, *Advies: Europese aanbeveling betreffende de toegang tot sociale bescherming voor werknemers en zelfstandigen*, 23 mei 2019, nr. 2019/08, <https://www.rsvz.be/nl/publication/algemeen-beheerscomite-advies-201908,9> 9 p.

ALGEMEEN BEHEERSCOMITÉ VOOR HET SOCIAAL STATUUT DER ZELFSTANDIGEN, *Advies: Opbouw van pensioenrechten in geval van overbruggingsrecht en vrijstelling van bijdragen*, 23 mei 2019, nr. 2019/09, <https://www.rsvz.be/nl/publication/algemeen-beheerscomite-advies-201909>, 7 p.

Rechtspraak

Europese rechtspraak

HvJ 3 mei 2012, C-337/10, ECLI:EU:C:2012:263, 'Neidel vs Frankfurt am Main'.

HvJ 4 december 2014, C-413/13, ECLI:EU:C:2014:2411, 'FNV Kunsten vs Kiem'.

Belgische rechtspraak

Arbitragehof 9 juli 1992, nr. 54/92.

Arbitragehof 22 december 1999, nr. 138/99.

GwH 15 maart 2011, nr. 39/2011.

GwH 30 november 2017, nr. 135/2017.

GwH 29 november 2018, nr. 166/2018.

GwH 23 april 2020, nr.53/2020.

Cass. 22 juni 1981, *Arr. Cass.* 1980-8.

Arbh. Bergen 12 september 1990, A.R. nr. 8961.

Rechtsleer

Boeken

DIJKHOFF, T., *International Social Security Standards in the European Union. The Cases of the Czech Republic and Estonia*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 448 p.

HEYRMAN, P., COLLA, J. en LAMBERICHTS, N., *De sociale zekerheid van zelfstandigen in België, 1937-2017. Solidariteit en verantwoordelijkheid*, Leuven, Zenito, 2017, 311 p.

KORDA, M., *The Role of International Social Security Standards. An in-depth study through the case of Greece*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 763 p.

STEVENS, Y., LOUCKX, F. en VAN LANGENDONCK, J., *Handboek sociaalzekerheidsrecht (tiende editie) – gebonden*, Brussel, Intersentia, 2020, 744 p.

VAN LIMBERGHEN, G., BERTRAND, O., DUMONT, D., FONTAINE, M., TOJEROW, I., CANTILLON, B., DELANGHE, H., HERMANS, K., LOUCKX, F. en MARCHAL, S., *L'accès des travailleurs salariés et indépendants à la sécurité sociale en Belgique Mission d'étude pour le SPF Sécurité sociale*, Brussel, FOD Sociale Zekerheid, 2020, 722 p.

VAN LIMBERGHEN, G., *Syllabus Sociaal Statuut van de Zelfstandigen*, VUB 2021, 465 p.

Bijdragen in boeken

DE LAMINNE DE BEX, D. en KLAUS, K., "Omvang en betaling der verzekerde prestaties" in X. (ed.), *Kluwer's Verzekeringshandboek*, Mechelen, Kluwer, 2020, II.2.8.-01-II.2.8.-02.

FRANQUET, V., SIMON, A. en OSLET, R., "L'assujettissement des aidants de travailleur indépendant" in X. (ed.), *Guide social permanent – Commentaire – Droit de la sécurité sociale*, Waterloo, Kluwer, 2020, 262-277.

PENNINGS, F., "The meaning of International Standards in Social Security" in VAN LANGENDONCK, J. (ed.), *The Right to Social Security*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 205-223.

STEVENS, Y. en PUT, J., "Het laatste heilige huisje: professionele apartheid in de sociale zekerheid" in X., *Liber Amicorum Willy van Eeckhoutte. De taal is gans het recht*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2018, 135-149.

STEVENS, Y., "Sociale zekerheid voor zelfstandigen. Deel VI: pensioenen" in PUT, J., VERDEYEN, V. en STEVENS, Y. (eds.), *Praktijkboek sociale zekerheid. Voor de onderneming en de sociale adviseur*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2021, 845-900.

VAN EECKHOUTTE, W., "Het verschijnsel sociale zekerheid – Sociale Zekerheid en recht" in VAN EECKHOUTTE, W. (ed.), *Handboek Belgisch Sociaal Recht. II. Handboek Belgische Socialezekerheidsrecht*, Mechelen, Wolters Kluwer België, 2017, 3-22.

VAN EECKHOUTTE, W., "Structuur van de socialezekerheidsregelingen" in VAN EECKHOUTTE, W. (ed.), *Handboek Belgisch Sociaal Recht. II. Handboek Belgische Socialezekerheidsrecht*, Mechelen, Wolters Kluwer België, 2017, 79-172.

VAN EECKHOUTTE, W., "Werkloosheidsverzekering – Overbruggingsrecht" in VAN EECKHOUTTE, W. (ed.), *Handboek Belgisch Sociaal Recht. II. Handboek Belgische Socialezekerheidsrecht*, Mechelen, Wolters Kluwer België, 2017, 330-383.

VAN EECKHOUTTE, W., "Toepassingsgebied en bijdrageregeling. Bijdrageberekening" in VAN EECKHOUTTE, W. (ed.), *Sociaal Compendium. Socialezekerheidsrecht met fiscale notities*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2020, 814-857.

VAN LANGENDONCK, J., "Het recht op sociale zekerheid als mensenrecht" in INSTITUUT SOCIAAL RECHT (ed.), *Sociale bescherming op nieuwe paden: liber memorialis Béatrice Van Buggenhout*, Leuven, Leuven University Press, 2003, 613-622.

VAN LIMBERGHEN, G., "Blinde vlekken in het sociaal statuut der zelfstandigen" in SIMOENS, D., PIETERS, D., PUT, J., SCHOUKENS, P. en STEVENS, Y. (eds.), *Sociale zekerheden in vraagvorm. Liber Amicorum Jef Van Langendonck*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 529-538.

VERDEYEN, V., "Sociale zekerheid voor zelfstandigen. Deel I: socialezekerheidsbijdragen" in PUT, J., VERDEYEN, V. en STEVENS, Y. (eds.), *Praktijkboek sociale zekerheid. Voor de onderneming en de sociale adviseur*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2021, 753-790.

VERDEYEN, V., "Sociale zekerheid voor zelfstandigen. Deel V: overbruggingsrecht" in PUT, J., VERDEYEN, V. en STEVENS, Y. (eds.), *Praktijkboek sociale zekerheid. Voor de onderneming en de sociale adviseur*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2021, 831-844.

Tijdschriften

BRUYNINCKX, M., "Afkoop studiejaren als zelfstandige", *SOCWEG* 2018, afl. 3, 2-8.

DE GROOT, N., "Uitbreiding overbruggingsrecht vanaf 1 juli 2019", *SOCWEG* 2019, afl. 14, 7-9.

DUMONT, D., "Quelle couverture sociale pour les indépendants au "chômage"?", *JTT* 2020, afl. 1363, 168-179.

FOUBERT, P. en VRIJSEN, A., "De nieuwe Europese Work-Life-Balance-Richtlijn: Een kans voor België om beter te doen", *TSR* 2020, afl. 1, 4-47.

LOUCKX, F., "De verdragsrechtelijke en grondwettelijke grondslagen van de Belgische sociale zekerheid en hun relevantie voor de rechtspraktijk", *TSR* 2021, afl. 1-2, 309-341.

PENNINGS, F., "Exceptie van de mededingingsbepalingen voor (schijn)zelfstandigen: de zaak FNV Kiem", *NtEr* 2015, afl. 4, 111-116.

PRIEM, C. en VERHAEGEN, E., "Van onbelast naar goedkoop belast bijklussen via deeleconomie-activiteiten en verenigingswerk in de sportsector", *SOCWEG* 2021, afl. 6, 13-18.

SCHOUKENS, P., BARRIO, A. en MONTEBOVI, S., "The EU social pillar: An answer to the challenge of the social protection of platform workers?", *EJSS* 2018, 219-241.

SIMOENS, D., "Knelpunten in het toepassingsgebied van de socialezekerheidsregeling voor werknemers en zelfstandigen", *TPR* 1987, 91-159.

VAN HIEL, I., "Wet op onbelast bijverdienen is ongrondwettig", *de Juristenkrant* 2020, afl. 409, 2.

VAN LANGENDONCK, J., "Een rechtmatige financiering van de sociale zekerheid", *TSR* 2005, afl. 1, 211-230.

VAN LIMBERGHEN, G., VAN REGENMORTELE, A., D'ERBEE, E., HEEMERYCK, K. en VAN BELLE, M., "Sociaal statuut der zelfstandigen (1996-2005)", *TSR* 2006, afl. 2, 223-392.

VAN LIMBERGHEN, G., "Socialeverzekeringsbijdragen voor zelfstandigen hervormd. 'Never let a good crisis to waste'", *TSR* 2014, afl. 1, 3-52.

VAN LIMBERGHEN, G. en BOUDT, K., "Een puntensysteem voor de Belgische pensioenregeling van de zelfstandigen: met welk inkomen rekenen?", *TSR* 2018, afl. 2, 279-312.

VAN LIMBERGHEN, G. en TIMBERMONT, E., "Bijdragevrijstelling voor zelfstandigen: een gunst of een recht? Should that still be the question?", *TSR* 2021, afl. 1-2, 365-390.

VERSCHUEREN, H., "De zesde staatshervorming en de defederalisering van de gezinsbijslagen", *Soc.Kron.* 2014, afl. 4, 175-190.

X., "Zelfstandigenpensioen", *NJW* 2015, nr. 318, 193.

Masterproeven

VANHEMELEN, K., *Het Internationaal Sociaal Recht voor Zelfstandigen*, onuitg. masterproef Rechten VUB, 1995, 34 p.

Kranten- en tijdschriftartikels

BOLLEN, N., "Hoeveel bedraagt het minimum- en het maximumpensioen?", *De Tijd*, 1 januari 2020, geconsulteerd via <https://www.tijd.be/pensioen/pensioen-nemen/hoeveel-bedraagt-het-minimum-en-het-maximumpensioen/10220637.html>.

D'HOORE, J., "Gelijktrekken pensioen van zelfstandige is wel rechtvaardig", *De Tijd*, 18 november 2020, <https://www.tijd.be/politiek-economie/belgie/federaal/gelijktrekken-pensioen-van-zelfstandige-is-wel-rechtvaardig/10265951.html>.

JANVIER, R., "Zelfstandigen krijgen (te) veel waar voor hun geld", *Sampol* 2019, nr. 5, geconsulteerd via <https://www.sampol.be/2019/05/zelfstandigen-krijgen-te-veel-voor-hun-geld>.

Internetbronnen

ALGEMEEN BEHEERSCOMITÉ VOOR HET SOCIAAL STATUUT DER ZELFSTANDIGEN, *Aandachtspunten voor de komende legislatuur*, Brussel, 25 juni 2020, https://www.rsvz.be/sites/rsvz.be/files/publication/algemeen_beheerscomite_aandachts_punten_komende_legislatuur_20200625.pdf, 31 p.

COMMISSIE PENSIOENHERVORMING 2020-2040, *Een sterk en betrouwbaar sociaal contract. Voorstellen van de Commissie Pensioenhervorming 2020-2040 voor een structurele hervorming van de pensioenstelsels*, 2014, geconsulteerd via <https://www.academischeraadpensioenen.be/docs/nl/rapport-062014-nl.pdf>, 198 p.

COMMISSIE PENSIOENHERVORMING 2020-2040, *Bijlage 2.2. Een sterk en betrouwbaar sociaal contract. Commissie Pensioenhervorming 2020-2040. De pensioenvoorzieningen voor zelfstandigen*, 2014, <https://socialsecurity.belgium.be/sites/default/files/bijlage-2-2-pensioencommissie-2040-nl.pdf>, 43 p.

DE WISPELAERE, D. en PACOLET, J., "ESPN. Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or non-standard contracts. Belgium", Brussel, European Commission, 2017, <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?pager.offset=35&advSearchKey=ESPNSensw&mode=advancedSubmit&catId=22&policyArea=0&policyAreaSub=0&country=0&year=0>, 22 p.

EUROPEAN COMMISSION, "Access to social protection for self-employed: monitoring system", Luxemburg, Publications Office of the European Union, 2020, 213 p. en DOI:10.2767/846014.

NICKLESS, J., *European Code of Social Security: Short Guide*, geconsulteerd via https://www.coe.int/t/dq3/socialpolicies/source/socialsecurity/shortguide_en.pdf, 81 p.

OMBUDSDIENST PENSIOENEN, *Jaarverslag 2009*, Brussel, Ombudsdienst Pensioenen, http://www.ombudsmanpensioenen.be/docs/reports/2009/jv2009_deel2.pdf, 118 p.

Regeerakkoord voor een welvarend, solidair en duurzaam België, 30 september 2020, https://www.belgium.be/sites/default/files/Regeerakkoord_2020.pdf, 97 p.

SCHOUKENS, P., *EU social security law: the hidden 'social' model*, Tilburg, 19 februari 2016, geconsulteerd via [https://eiss.be/onewebmedia/oration_Schoukens.pdf%20\(final\).pdf](https://eiss.be/onewebmedia/oration_Schoukens.pdf%20(final).pdf), 56 p.

SCHOUKENS, P., "Thematic Discussion Paper. Mutual Learning on Access to social protection for workers and the self-employed. 1st Workshop: Extending formal coverage", Brussel, European Commission, 2019, geconsulteerd via <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=nl&catId=88&eventsId=1536&furtherEvents=yes>, 32 p.

SCHOUKENS, P., "Thematic Discussion Paper. Mutual Learning on Access to social protection for workers and the self-employed. 2nd Workshop: Effective Coverage", Brussel, European Commission, 2019, geconsulteerd via <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=88&eventsId=1571&furtherEvents=yes&langId=en>, 23 p.

SCHOUKENS, P., "Thematic Discussion Paper. Mutual Learning on Access to social protection for workers and the self-employed. 3rd Workshop: Adequate Coverage", Brussel, European Commission, 2020, geconsulteerd via <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=88&furtherEvents=yes&eventsId=1716&langId=en>, 25 p.

SPASOVA, S., BOUGET, D., GHAILANI D. en VANHERCKE, B., *Access to social protection for people working on non-standards contracts as self-employed in Europe – A study of national policies*, Brussel, European Commission, 2017, geconsulteerd via <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/fb235634-e3a7-11e7-9749-01aa75ed71a1/language-en>, 100 p.

ACERTA, *Vanaf wanneer kan ik een onderneming opstarten?*, geconsulteerd via <https://www.acerta.be/nl/starters/startersvragen/startvoorwaarden/vanaf-welke-leeftijd-kan-ik-een-onderneming-opstarten>.

ACERTA, *Pensioen berekenen als zelfstandige*, geconsulteerd via <https://www.acerta.be/nl/zelfstandigen/themas-en-dossiers/pensioen/pensioen-berekenen>.

FEDRIS, *Lijst van de beroepsziekten*, geconsulteerd via https://www.fedris.be/sites/default/files/assets/NL/Medische_documentatie_BZ/Lijsten/beroepsziektelijst_3_talen_nfd_20210302.pdf.

FEDRIS, *Vergoeding voor tijdelijke arbeidsongeschiktheid*, geconsulteerd via <https://www.fedris.be/nl/slachtoffer/privesector/vergoeding/tijdelijke-arbeidsongeschiktheid>.

FPD, *Gewaarborgd minimumpensioen*, geconsulteerd op 6 mei 2021 via <https://www.sfpd.fgov.be/nl/pensioenbedrag/berekening/gewaarborgd-minimum-pensioen>.

FPD, *Loonplafond*, geconsulteerd via <https://www.sfpd.fgov.be/nl/pensioenbedrag/berekening/verschillende-soorten-pensioenen/werknemers/lonen/loonplafond>.

FPD, *Niet-gewerkte periodes*, geconsulteerd via <https://www.sfpd.fgov.be/nl/loopbaan/jaren/niet-gewerkte-perioden>.

LIANTIS, *Pensioen en zelfstandige activiteit*, <https://www.liantis.be/nl/zelfstandig-worden/startvoorwaarden/zelfstandige-na-pensioen>.

LIANTIS, *Verzekering tot gewaarborgd inkomen*, <https://www.liantis.be/nl/ik-ben-zelfstandige/verzekering/gewaarborgd-inkomen>.

LIANTIS, *Meewerkende echtgenoot van de zelfstandige*, geconsulteerd via <https://www.liantis.be/nl/zelfstandig-worden/startvoorwaarden/meewerkende-echtgenoot>.

PERSBERICHT D. CLARINVAL, "David Clarinval is blij met twee belangrijke verbeteringen in de manier waarop het pensioen voor zelfstandigen wordt berekend", 27 november 2020, <https://clarinval.belgium.be/nl/david-clarinval-blij-met-twee-verbeteringen-berekening-pensioen-zelfstandigen>.

PERSBERICHT D. CLARINVAL, "David Clarinval is verheugd over de stemming in commissie over twee maatregelen die de pensioenen van zelfstandigen verhogen", 19 mei 2021, <https://clarinval.belgium.be/nl/david-clarinval-verheugd-over-de-stemming-over-maatregelen-die-de-pensioenen-zelfstandigen-verbeteren>.

POD Maatschappelijke Integratie, *Zelfstandige bij het OCMW*, <https://www.mis.be/nl/faq/een-zelfstandige-komt-bij-het-ocmw-van-zijn-gemeente-om-steun-te-vragen-omdat-hij-niet-genoeg>.

RIZIV, *De inhaalpremie voor arbeidsongeschikte zelfstandigen*, geconsulteerd op 30 april 2021 via <https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/arbeidsongeschiktheid/zelfstandigen/Paginas/inhaalpremie-zelfstandigen-arbeidsongeschikt.aspx>.

RIZIV, *Moederschapsrust voor werkneemsters en werklozen*, geconsulteerd op 6 mei 2021 via https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/zwangerschap-geboorte/moederschap/Paginas/moederschapsrust-werkneemsters-werklozen.aspx#Bedrag_van_uw_moederschapsuitkering.

RIZIV, *Bedrag van uw inhaalpremie als werknemer in arbeidsongeschiktheid*, geconsulteerd op 30 april 2021 via <https://www.inami.fgov.be/nl/themas/arbeidsongeschiktheid/bedragen/werknemers-werklozen/Paginas/inhaalpremie-arbeidsongeschiktheid-werknemer.aspx>.

RIZIV, *Bedrag van uw forfaitaire tegemoetkoming voor hulp van derden*, geconsulteerd op 30 april 2021 via <https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/arbeidsongeschiktheid/bedragen/zelfstandigen/Paginas/forfaitaire-tegemoetkoming-hulp-derden.aspx>.

RIZIV, *Maximumbedrag van uw uitkering tijdens de periode van primaire ongeschiktheid*, geconsulteerd op 30 april 2021 via <https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/arbeidsongeschiktheid/bedragen/werknemers-werklozen/Paginas/max-uitkering-primaire-ongeschiktheid.aspx>.

RIZIV, *Maximumbedrag van uw uitkering tijdens de periode van invaliditeit*, geconsulteerd op 6 mei 2021 via <https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/arbeidsongeschiktheid/bedragen/werknemers-werklozen/Paginas/max-uitkering-invaliditeit.aspx>.

RIZIV, *Minimumbedrag van uw arbeidsongeschiktheidsuitkering*, geconsulteerd op 30 april via <https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/arbeidsongeschiktheid/bedragen/werknemers-werklozen/Paginas/min-uitkering.aspx>.

RIZIV, *Maximumbedrag van uw uitkering tijdens een vaderschaps- of geboorteverlof*, geconsulteerd op 30 april 2021 via <https://www.inami.fgov.be/nl/themas/zwangerschap-geboorte/bedragen/werknemers-werklozen/Paginas/max-uitkering-geboorteverlof.aspx>.

RIZIV, *Bedrag van uw forfaitaire uitkering tijdens uw adoptieverlof*, geconsulteerd op 30 april 2021 via <https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/zwangerschap-geboorte/bedragen/zelfstandigen/Paginas/forfaitaire-uitkering-adoptieverlof.aspx>.

RIZIV, *Bedrag van uw wekelijkse forfaitaire uitkering tijdens uw pleegouderverlof*, geconsulteerd op 30 april 2021 via <https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/zwangerschap-geboorte/bedragen/zelfstandigen/Paginas/wekelijks-forfait-pleegouderverlof.aspx>.

RIZIV, *Maximumbedrag van uw uitkering tijdens de moederschapsrust (werkneemster)*, geconsulteerd via <https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/zwangerschap-geboorte/bedragen/werknemers-werklozen/Paginas/max-uitkering-moederschapsrust.aspx>.

RSVZ, *Het sociaal statuut der zelfstandigen. Uw rechten en plichten*, https://www.rsvz.be/sites/rsvz.be/files/publication/brochure_uw_rechten_en_plichten_09_2017.pdf.

RSVZ, *Hoeveel zal mijn pensioen bedragen?*, geconsulteerd op 1 mei 2021 via <https://www.rsvz-inasti.fgov.be/nl/faq/hoeveel-zal-mijn-pensioen-bedragen>.

RSVZ, *Jaarverslag 2019: Cijfers en tendensen*, geconsulteerd op 5 mei 2021 via <https://rsvzjaarverslag.be/2019/cijfers-en-tendensen/>.

RSVZ, *Nieuw advies van het ABC: De correctiecoëfficiënt in het pensioenstelsel voor zelfstandigen*, 30 april 2019, geconsulteerd via <https://www.rsvz.be/nl/news/nieuw-advies-van-het-abc-de-correctiecoëfficiënt-het-pensioenstelsel-voor-zelfstandigen>.

RSVZ, *Recht op uitkering als arbeidsongeschikte zelfstandige*, <https://www.rsvz.be/nl/faq/recht-op-uitkering-als-arbeidsongeschikte-zelfstandige>.

RSVZ, *Sociale bijdragen – Bijdragen 2021 – Refertejaar 2018*, geconsulteerd via https://www.rsvz.be/sites/rsvz.be/files/publication/folder_sociale_bijdragen_2021.pdf.

RSVZ, *Het sociaal statuut der zelfstandigen – Bijberoep*, geconsulteerd via https://www.rsvz.be/sites/rsvz.be/files/publication/brochure_bijberoep_02_2015.pdf, 17 p.

RSVZ, *Bijdragen 2021. Voornaamste categorieën van verzekeringsplichtigen*, geconsulteerd via https://www.rsvz.be/sites/rsvz.be/files/publication/folder_sociale_bijdragen_2021.pdf.

RSVZ, *Wat als ik mijn sociale bijdragen niet kan betalen?*, geconsulteerd op 8 mei 2021 via <https://www.rsvz.be/nl/faq/wat-als-ik-mijn-sociale-bijdragen-niet-kan-betalen>.

RSVZ *Wat betekent de pensioenhervorming voor jouw pensioen?*, geconsulteerd via <https://www.rsvz.be/nl/faq/wat-betekent-de-pensioenhervorming-voor-jouw-pensioen>.

RSVZ, *Evolutiereeksen volgens aangeslotenen 2019*, geconsulteerd op 5 mei 2021 via <https://websta.rsvz-inasti.fgov.be/nl/evolution/insured>.

RVA, *Werkloosheid - zonder anciënniteitstoelage*, geconsulteerd op 6 mei 2021 via <https://www.rva.be/nl/documentatie/baremas/volledige-werkloosheid>.

STATBEL, *Werkgelegenheid en werkloosheid*, geconsulteerd via [Werkgelegenheid en werkloosheid | Statbel \(fgov.be\)](#) op 23 april 2021.

STATISTIEK VLAANDEREN, *Beroepsstatuut zelfstandigen*, geconsulteerd via <https://www.statistiekvlaanderen.be/nl/beroepsstatuut#zelfstandige>.

UNIZO, *Actief binnen de deeleconomie: Hoeveel belastingen sporten? Wat met sociale bijdragen?*, geconsulteerd via <https://www.unizo.be/advies/actief-binnen-de-deeleconomie-hoeveel-belastingen-betalen-wat-met-sociale-bijdragen>.

Bijlage 1

Tabel 1: Bedragen uitkering voor arbeidsongeschikte zelfstandigen

	Arbidsongeschiktheid minder dan 8 dagen	Primaire arbeidsongeschiktheid	Invalideit zonder gelijkstelling	Invalideit gelijkstelling wegens ziekte
Met gezinslast	/	62,08 EUR	62,08 EUR	62,08 EUR
Alleenstaand	/	49,68 EUR	49,68 EUR	49,68 EUR
Samenwonend	/	38,10 EUR	38,10 EUR	42,60 EUR

Tabel 2: Ouderschapsuitkeringen

Bedragen uitkeringen	
Moederschapsuitkering	499,54 EUR/week
Halftijdse moederschapsuitkering	249,77 EUR/week
Adoptieverlof	499,54 EUR/week
Pleegouderverlof	499,54 EUR/week

Tabel 3: Bedrag minimumpensioenen zelfstandigen

	Bedrag pensioen zelfstandige
Rustpensioen aan gezinstarief	1656,88 EUR/maand
Rustpensioen alleenstaande	1325,92 EUR/maand
Overlevingspensioen/Overgangsuitkering	1308,20 EUR/maand

Tabel 4: Vervangingsratio pensioenen

Sociaal risico	Vervangingsratio	Uitkeringspercentage België
Rustpensioen	45%	75%
Overlevingspensioen	45%	60%

Tabel 5: Begrensde uitkeringen zelfstandigen getoetst aan de vervangingsratio

Sociaal risico	Begrensde uitkering	Uitkering met kinderbijslag	Gemiddeld loon met kinderbijslag	Vereist percentage ratio	Bereikt percentage ratio
Rustpensioen	2611,77 EUR	2611,77 EUR	3618,15 EUR	45%	72%
Overlevingspensioen	2089,42 EUR	2664,02 EUR	4192,75 EUR	45%	64%

Tabel 6: Vervangingsratio's en modelgerechtigden forfaitaire uitkeringen toegepast op zelfstandigen

Sociaal risico	Grondrechtenverdrag	Modelgerechtigden	Ratio
Arbidsongeschiktheid: ziekte	IAO-Verdrag nr. 130	Volwassene, partner en twee kinderen	60 %
Arbidsongeschiktheid: invalideit	Protocol Europese Code	Volwassene, partner en twee kinderen	50 %
Moederschap	Protocol Europese Code	Vrouw	60 %
Werkloosheid:overbruggingsrecht	Protocol Europese Code	Volwassene, partner en twee kinderen	50 %

Tabel 7: maximumuitkeringen per risico

Sociaal risico	Forfaitaire uitkering	Uitkering op jaarbasis /maand	Uitkering + kinderbijslag	Gemiddeld inkomen zelfstandigen + kinderbijslag	Vereiste ratio
Arbidsongeschiktheid: ziekte	62,08/dag	19 368,96	23 448,96	26 027,28	60 %
Arbidsongeschiktheid: invalideit	62,08/dag	19 368,96	23 448,96	26 027,28	50 %
Moederschap	499,54/week	1998,16	2338,16	2168,94	60 %
Werkloosheid:overbruggingsrecht	1614,10/maand	19 369,20	23 449,20	26 027,28	50 %

Tabel 8: Indeling zelfstandigen volgens inkomstenschijven

	Inkomstenschijf	Aantal aangeslotenen	Procentueel aandeel
1°	0 – 22 500 EUR	674 956	59%
2°	22 500 – 60 000 EUR	282 240	25%
3°	60 000 – 90 000 EUR	34 189	3%
4°	90 000 – + 2 250 000 EUR	24 815	2%
5°	Aangifte niet ingevuld	128 815	11%

Tabel 9: Uitkeringen werknemers en zelfstandigen: gerechtigden met personen ten laste

Sociaal risico Uitkering*	Werknemers		Zelfstandigen		
	Minimum	Maximum	Minimum	Maximum	
Arbeidsongeschiktheid: ziekte	62,08	88,19	/	62,08	
Arbeidsongeschiktheid: invaliditeit	62,08	95,54	/	62,08	
Moederschap	/	116,85	/	83,25	
Werkloosheid/ overbruggingsrecht	52,20	Md 1-3	68,87	/	62,08
		Md 4-6	63,57		
		Md 7-12	59,25		
		Md 13-24	55,37		
		Md 25-30	53,93		
		Md 31-...	52,50		
Rustpensioen	1656,88 EUR/maand	2549 EUR/maand	1656,88 EUR/maand	1953,61 EUR/maand	
Overlevingspensioen	1308,20 EUR/maand	/	1308,20 EUR/maand	/	
Arbeidsongevallen	/	/	/	62,08(AOG)	

Tabel 10: Overzicht bijdragepercentages en bijdragebasis zelfstandigen

Nettoberoepsinkomsten/jaar	Bijdragepercentage	Bijzondere bepalingen		
> 89 361,89 EUR	0%	Maximumbijdrage per jaar		16 498,12 EUR
> 60 638,46 EUR en ≤ 89 361,89 EUR	14,16%	Bijdrage per jaar		≥ 12 430,88 EUR ≤ 16 498,12 EUR
≤ 60 638,46 EUR	20,50%	Minimumdrempel	Categorie	Minimum jaarbijdrage (def)
		14 042,57 EUR	Hoofdberoep	2878,72 EUR
		7251,66 EUR	Primo-starter	1486,60 EUR
		6168,90 EUR	Meewerkende partner	1264,64
		Vrijstellingsdrempel	Categorie	Jaarbijdrage
		< 1553,58 EUR	Bijberoep	0 EUR
		< 7021,29 EUR	Student- zelfstandige	0 EUR
< 3096,37 EUR	Op pensioen(leeftijd)	0 EUR		